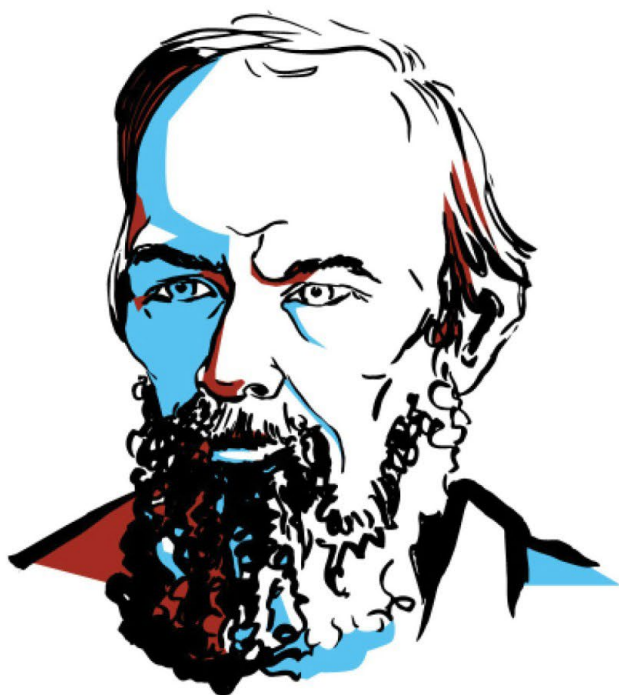

Městská knihovna v Praze

DVOJNÍK

Fjodor Michajlovič
Dostojevskij

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

DVOJNÍK

Petrohradská poema

Fjodor Michajlovič Dostojevskij

Přeložila Alena Morávková

Znění tohoto textu vychází z díla [Dvojník](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Rybka Publishers v Praze v roce 2013. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Fedor Michajlovič Dostojevskij: Dvojník), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 29. 1. 2019.

OBSAH

1	6
2	12
3	21
4	29
5	40
6	47
7	58
8	66
9	78
10	95
11	114
12	124
13	135

1

Bylo kolem osmé, když titulární rada Jakov Petrovič Goljadkin procitl z dlouhého spánku, zívł, protáhl se a široce otevřel oči. Ještě chvílku ležel bez hnutí ve své posteli jako člověk, který si není tak docela jist, jestli se probudil, nebo ještě spí, zda všechno, co se kolem děje, je skutečnost anebo pokračování jeho zmatených snů, představ. Ale brzy zbystřenými smysly začal pozorněji vnímat obvyklé všední dojmy. Začouzené, špinavě zelené zaprášené stěny jeho pokojíku, prádelník z mahagonového dřeva, židle namořené červenou barvou, aby vypadaly jako mahagonové, červeně natřený stůl, turecká pohovka potažená načervenalým voskovaným plátnem se zelenými kvítky a konečně kvapně svlečený oblek, zchumlaný na pohovce, to všechno na něho přátelsky pomrkávalo. Nakonec k němu do pokojíku nasupeně nahlédl matovým oknem pošmourný podzimní den, kalný a špinavý, s tak kyselým výrazem, že pan Goljadkin už nemohl být na pochybách, že se nalézá v sídelním městě Petrohradě, v Šestikrámské ulici, ve třetím patře jednoho velikánského činžáku, ve svém vlastním bytě a ne v nějakém pohádkovém království za devatero horami. Po tom důležitém objevu křečovitě sevřel víčka, jako by litoval nedávného snu a přál si ho nakrátko přivolat zpátky. Ale za okamžik už vyskočil z postele, pravděpodobně zachytil myšlenku, kolem níž dosud kroužily další tékavé, neuspořádané. Vyskočil a rozběhl se ke kulatému zrcátku, které stálo na prádelníku. Ačkoliv ospalý, mžourající a poměrně oplešatělý zjev působil natolik bezvýrazně, že nepřitahoval zvláštní pozornost, náš hrdina byl nejspíš spokojen tím, co viděl v zrcadle. „To by bylo,“ pronesl polohlasně, „kdybych dnes něco zanedbal, kdyby cosi nebylo v pořádku – například kdyby mi naskočil nějaký zbytečný uhřík, nebo mě potkala nějaká jiná nepříjemnost. Ale

prozatím je všechno, jak má být, ujde to.“ Potěšen tímto zjištěním, postavil zrcátko na místo a bez ohledu na to, že byl bos a doposud měl na sobě obvyklý noční úbor, rozběhl se k oknu a horlivě po čemsi pátral na dvoře, kam vedla okna jeho bytu. Nejspíš to, co zahlédl, ho rovněž plně uspokojilo: tvář se mu rozzářila samolibým úsměvem. Potom zašilhal za přepážku, a když se přesvědčil, že jeho sluha, který obýval komůrku za přepážkou, odešel, přistoupil po špičkách ke stolu, otevřel zásuvku, zašátral kdesi hluboko vzadu a konečně vytáhl zelenou odřenou náprsní tašku, ukrytou pod starými zažloutlými papíry a všelijakými krámy, opatrně ji otevřel a obezřetně, se zalíbením nakoukl do nejskrytější kapsy. Svazek zelených, šedých, modrých, červených a různých pestrobarevných papírků na něj nejspíš přívětivě a souhlasně zamrkal, protože s rozzářeným obličejem položil otevřenou náprsní tašku před sebe na stůl a na znamení největší spokojenosti si radostně zamnul ruce. Nakonec vytáhl útěšný svazek bankovek, od včerejška už posté bankovky přepočítal a přitom pečlivě promnul každou bankovku mezi palcem a ukazováčkem. „Sedm set padesát!“ skoro zašeptal. „Sedm set padesát rublů... to je slušná částka! Pěkná částka...“ pokračoval rozechvělým, radostí zjihlým hlasem, svíral v rukách bankovky a významně se usmíval, „to je sympatická sumička! Pro každého! Chtěl bych vidět někoho, komu by se to zdálo málo... S takovými penězi to člověk může dotáhnout daleko...“ Ale co to? pomyslel si vzápětí, kdepak je Petruška? Stále ještě ve stejném úboru nahlédl za přepážku, jenže Petruška nikde, zato se tam zlobil, rozčiloval a kypěl zlostí samovar postavený na podlaze, ustavičně vyhrožoval, že uteče, v ráži cosi brebentil ve své nesrozumitelné řeči, ráčkoval a šišlal – nejspíš to znamenalo asi tohle: už jsem vzkypěl, odneste mě, lidičky zlatí...

Aby to čert vzal, usoudil v duchu pan Goljadkin, ta líná bestie dokáže člověka vyvést z míry: kde se courá? Ve spravedlivém rozhořčení vyšel do předsíně, vlastně chodbičky, kde na konci vedly

dveře do síně, pootevřel je a uviděl svého sluhu obklopeného hloučkem služebnictva, domácích i těch, kteří se právě nachomýtlí. Petruška cosi vykládal a ostatní poslouchali. Téma hovoru ani sám hovor se zjevně panu Goljadkinovi nelíbil, protože na Petrušku okamžitě zavolal a vrátil se rozmrzelý, dokonce rozladěný dovnitř. Ta bestie je za pac schopná člověka prodat, a tím spíš svého pána, pomyslel si, a taky že to udělal, vsadím se, že to udělal, prodal mě za kopejku. „Co je?“

„Přinesli livrej, milostpane.“

„Navleč si to a přijď sem!“

Petruška oblečený vešel s hloupým úsměvem do pánova pokojíku. Byl podivně zmaškařený. Měl na sobě zelenou, hodně obnošenou livrej se zlatými prýmký, z nichž opadalo zlato, a podle všeho ušitou pro někoho, kdo byl skoro o metr vyšší než on. V rukách držel klobouk také s premováním a zelenými péry a u pasu se mu houpal lokajský mečík v kožené pochvě.

Pro úplnost obrazu byl Petruška bos, věrný svému zvyku chodit zásadně po domácku, v nedbalkách. Pan Goljadkin ho obhlédl od hlavy až k patě a byl zjevně spokojen. Zřejmě byla livrej vypůjčená pro jakousi slavnostní příležitost. Nápadné dále bylo, že Petruška během prohlídky pokukoval na svého pána s jakýmsi podivným očekáváním a s neobyčejnou zvědavostí sledoval každý jeho pohyb, což pana Goljadkina uvádělo do velkých rozpaků.

„A co kočár?“

„Kočár je tady.“

„Na celý den? A kolik?“

„Pěťadvacet v bankovkách.“

„A holínky přinesli?“

„Přinesli.“

„To nemůžeš říct rovnou, moulo? Sem s nimi!“

Když pan Goljadkin s uspokojením zjistil, že holínky padnou jako ulité, požádal o čaj a začal se mýt a holit. Pečlivě se oholil a umyl,

v rychlosti usrkl čaje a pak přišel na řadu hlavní úbor: oblékl si zánovní kalhoty, náprsenku s měděnými knoflíky, vestu s výraznými pěknými kvítky, kolem krku si uvázal pestrý hedvábný šátek a nakonec si navlékl rovněž zánovní, pečlivě vyčištěnou blůzu uniformy. Při oblékání si několikrát zálibně prohlédl svoje holínky, střídavě zvedal hned jednu, hned druhou nohu, kochal se fazonou, neustále si cosi bručel pod nos a občas významně pomrkával, jako by přitakával nějaké myšlence. Mimochodem toho rána byl krajně roztržitý, proto si skoro nepovšiml úšklebků a grimas Petrušky, který mu pomáhal při oblékání. Konečně vykonal vše, co bylo zapotřebí, a zcela oblečený zasunul do kapsy náprsní tašku, ještě jednou si zálibně prohlédl Petrušku, který si obul holínky a byl tudíž taky v plné pohotovosti, a když zjistil, že všechno už je vykonáno a není nač čekat, spěšně, s tlukoucím srdcem seběhl ze schodů. Ke vchodu přihřel blankytný najatý kočár s jakýmisi erby. Petruška významně zamrkal na drožkáře a pár okolních zevlounů a usadil svého pána do kočáru; stěží zadržoval nejapný smích a změněným hlasem křikl „Jed'!“, vyskočil na zadní stupátko a kolos se s hřmotem a řinčením rozjel na Něvskou třídu. Sotva blankytná ekvipáž vyjela za vrata, pan Goljadin si křečovitě zamnul ruce a rozesmál se tichým neslyšným smíchem jako vtipálek, kterému se podařil pěkný kousek a má z toho upřímnou radost. Ale vzápětí záchvat veselosti vystřídal jakýsi podivný soustředěný výraz. Nehledě na pošmourné sychravé počasí, spustil náš hrdina obě okénka kočáru a vyhlížel napravo i nalevo, a sotva zpozoroval, že se na něho někdo z kolemjdoucích dívá, zatvářil se důstojně a upjatě. V zatáčce z Litějného mostu na Něvskou třídu sebou škubl nepříjemným pocitem, zamračil se jako nešťastník, kterému nečekaně šlápli na kuří oko, a hbitě, dokonce bázlivě se vtlačil do nejtemnějšího koutku kočáru. Potkal totiž dva své kolegy, mladé úředníky. Dotyční, jak se zdálo, rovněž upadli do velkých rozpaků a jeden z nich na něho dokonce ukázal prstem. Pan Goljadin měl dojem, že druhý ho hlasitě oslovil

jménem, což v dané situaci bylo pochopitelně neslušné. Schoulil se do koutku a ani nehlesl. Zelenáči, rozvažoval v duchu. Co je na tom tak divného? Člověk jede kočárem, prostě potřebuje jet kočárem, a tak si ho najal. Pěkná sebranka... já je znám – jsou to zelenáči, zasluzovali by nářez. Ti ještě tak dát si někde partičku, když se bere, to je jejich. Já bych jim to vytmavil... ale vtom ztuhl. Vpravo ho předháněl rychlý pár kazaňských koní, který dobře znal, zapřažený do švihácké bryčky. Pán, co seděl v bryčce a zahlédl ho, jak neopatrně vystrkuje hlavu okénkem kočáru, byl také zřejmě krajně překvapen tím nečekaným setkáním. Vyklonil se, jak mohl nejvíc, a s velkou zvědavostí a účastenstvím nahlédl do kouta kočáru, kam se náš hrdina kvapně skryl. Pán v bryčce byl Andrej Filipovič, přednosta oddělení v úřadu, kde pracoval i pan Goljadkin jako zástupce přednosta kanceláře. Když zjistil, že ho Andrej Filipovič poznal, kulí na něj oči a že on sám se nemůže nikam schovat, zrudl až po kořínky vlasů. Mám se uklonit? Mám se přihlásit? Mám se dát poznat nebo ne?, přemýšlel s nevýslovnou úzkostí. Nebo mám předstírat, že to nejsem já, ale někdo jiný, kdo je mi úžasně podobný a tváří se jakoby nic? Správně, to nejsem já, ne a ne!, opakoval si, smekl a přitom nespouštěl z Andreje Filipoviče oči. „Já za nic nemůžu,“ šeptal s největším úsilím, „to vůbec nejsem já, Andreji Filipoviči, a basta.“ Ale bryčka brzy kočár předešla a magnetismus očí nadřízeného zeslábl. Přesto se pan Goljadkin, celý rudý, usmíval a cosi drmolil pod nos... Byl jsem hlupák, že jsem se neprohlásil, pomyslel si nakonec, měl jsem jednat směle a přímo, s ušlechtilou upřímností: tak a tak to je, Andreji Filipoviči, jsem taky pozván na oběd, a hotovo! Sotva si uvědomil, že udělal chybu, zčervenal jako rak a se svráštělým obočím vrhl do předního kouta kočáru výhrůžný vyzývavý pohled, který měl sežehnout všechny jeho nepřátele. Nakonec ho cosi napadlo, trhl za šňůrku přivázanou k lokti drožkáře, zastavil kočár a nařídil, aby se vrátili zpět, na Litějnou: zřejmě na uklidněnou potřeboval neprodleně něco zajímavého sdělit svému lékaři Kristiánu

Ivanoviči. Přestože se s ním znal teprve nedlouho, totiž navštívil ho všehovšudy jednou, minulý týden, když cosi potřeboval, lékař, jak se říká, je jako kněz – bylo by hloupé něco tajit, a doktorovou povinností je znát svého pacienta. Ale přece jen – bude to v pořádku? pokračoval v úvahách náš hrdina, když vystoupil z kočáru před vchodem jednoho čtyřpatrového domu v Litějně, kde přikázal zastavit. Bude se to hodit? A vůbec, co na tom? přemítal, když stoupal po schodech, snažil se popadnout dech a přemáhal bušení srdce, které mělo ve zvyku rozbušit se na všech cizích schodištích. Co by... na tom není nic odsouzeníhodného. Nejdu sem jen tak pro nic za nic. Budu se tvářit, jako by se nechumelilo, a že se stavuju jen tak, cestou... On pozná, že to tak musí být...

V těch úvahách došel do prvního patra, kde se zastavil před bytem číslo pět – na dveřích se vyjímalá pěkná měděná tabulka, která hlásala:

KRISTIÁN IVANOVIČ RUTENŠPIC
DOKTOR MEDICÍNY A CHIRURG

Náš hrdina se zastavil, nasadil patřičně nenucený, skoro laskavý výraz a chystal se zatáhnout za šňůru zvonku, ale vtom ho napadlo, jestli nebude lepší odložit to na zítřek a že vlastně teď to není tolik zapotřebí. Vzápětí zaslechl na schodech čísi kroky, a proto rázem změnil svoje rozhodnutí a s odhodlaným výrazem zazvonil.

2

Doktor medicíny a chirurg Kristián Ivanovič Rutenšpic, muž v letech, kypící zdravím, s hustým prošedivělým obočím a kníry, s pronikavým ohnivým pohledem, kterým zřejmě zaháněl všechny choroby, a s důležitým řádem seděl toho rána v ordinaci ve své pohodlné lenošce, popíjel kávu, kterou mu vlastnoručně donesla jeho žena, kouřil doutník a chvílemi předepisoval svým pacientům léky. Když předepsal poslední lahvičku jednomu staříkovi trpícímu hemoroidy a vyprovodil trpícího k postranním dveřím, usedl a čekal na dalšího pacienta. Vstoupil pan Goljadkin.

Kristián Ivanovič ho zřejmě neočekával a ani po něm netoužil, protože na okamžik zrozpáčil a bezděčně nasadil podivný, možno říci mrzutý výraz. Pokud šlo o příchozího, ten skoro vždycky klesal na mysli a ztrácel duchapřítomnost ve chvílích, kdy měl někoho obtěžovat svými záležitostmi. Ani teď si nepřipravil první větu, která pro něj v podobných případech představovala kámen úrazu, upadl do obrovských rozpaků, cosi zabručel – snad jakousi omluvu a protože nevěděl, co si má dál počít, uchopil židli a posadil se. Ale hned si uvědomil, že to učinil bez vyzvání; vycítil, že se zachoval nezdvořile, a honem se pokusil napravit svou chybu – neznalost dobrého tónu – a vstal. Když se vzpamatoval, zmateně zjistil, že se dopustil dvou hloupostí najednou, a bez váhání se dopustil třetí, totiž snažil se ospravedlnit, cosi s úsměvem zahučel, začervenel se, významně se odmlčel a konečně usedl a už nevstal: pro každý případ se vyzbrojil vyzývavým pohledem, který měl neobyčejnou pomyslnou moc zničit a rozpráshit všechny nepřátele. Navíc ten pohled vyjadřoval jeho nezávislost, totiž hovořil jasně, že pan Goljadkin je sám pro sebe jako ostatní a v žádném případě se do ničeho

neplete. Kristián Ivanovič si odkašlal, nejspíš souhlasně, jako by to schvaloval, a upřel na příchozího inspektorsky tázavý pohled.

„Odpusťte, doktore, že si vás dovoluju znovu obtěžovat,“ začal pan Goljadkin s úsměvem, „a žádám o shovívavost...!“ Viditelně se zmátl a nevěděl jak dál.

„Hm... ano!“ pronesl doktor, vyfoukl obláček kouře a odložil doutník na stůl. „Ale... Měl byste se držet mých rad. Vysvětlil jsem vám přece, že byste měl změnit svoje návyky... Dejme tomu dopřát si nějakou zábavu, navštěvovat přátele a známé, neodmítnout nějakou tu skleničku a pravidelně se zdržovat ve veselé společnosti.“

Pan Goljadkin stále ještě s úsměvem spěšně poznamenal, že je jako ostatní, alespoň se mu to zdá, a zábavy si dopřává jako každý jiný... Že samosebou chodí do divadla, protože má prostředky jako jiní, přes den že je v úřadě a večer doma a vůbec všechno že je v pořádku. Dokonce podle jeho názoru není na tom o nic hůř než jiní, má vlastní byt a koneckonců i Petrušku. Vtom se zarazil.

„Hm, o to nejde, chtěl jsem se vás zeptat na něco jiného... Zajímá mě, jestli máte rád veselou společnost, jestli vesele trávíte čas... Prostě vedete veselý, nebo melancholický způsob života?“

„Já, doktore...“

„Hm... říkám vám...“ přerušil ho Kristián Ivanovič, „vy byste měl od základu změnit způsob života a v jistém smyslu byste se měl přemáhat.“ (Zdůraznil slovo „přemáhat“ a významně se odmlčel.) „Nestranit se veselého života, chodit do divadel i do klubu a v žádném případě neodmítat skleničku. Sedět doma, to není ono... vy nesmíte sedět doma.“

„Já mám rád ticho, doktore,“ namítl pan Goljadkin, vrhl na svého společníka významný pohled a hledal nejvhodnější výraz. „V celém bytě jsme jenom... já a Petruška... chci říct můj sluha. Chci říct, že jdu svou cestou, ano, svou vlastní cestou, doktore. Jsem sám pro sebe, a pokud se mi zdá, na nikom nejsem závislý. Ale chodívám na procházky.“

„Cože? Hm... No, dnes to není nic příjemného: počasí je krajně nepříznivé.“

„Ano, prosím. Jsem mírná povaha, jak už jsem vám měl čest vyložit, ale jdu si svou cestou. Životní cesty jsou různé... Já chci... Chci tím říct... Odpusťte, doktore, nejsem žádný řečník.“

„Hm... vy říkáte...“

„Prosím, abyste mi odpustil, podle mého nejsem žádný řečník,“ pronesl pan Goljadkin trochu uraženým tónem a poněkud se zmátl a popletl. „V tomhle ohledu nejsem jako jiní,“ dodal s jakýmsi zvláštním úsměvem, „a neumím mluvit. Nenaučil jsem se krasořečnit. Zato jednám, doktore, ano, jednám!“

„Hm... A jak... jednáte?“ zajímal se Kristián Ivanovič.

Následovalo krátké mlčení. Doktor nějak podivně, nedůvěřivě pohlédl na Goljadkina a ten zas nedůvěřivě zašilhal na doktora.

„Já, doktore,“ pokračoval pan Goljadkin stejným tónem, trochu podrážděný a zpozornělý doktorovou krajní tvrdohlavostí, „já mám rád klid a ne společenský ruch. Tam u nich v lepší společnosti je zapotřebí leštit podrážkami parkety...“ a Goljadkin šoupl nožkou, „tam se to žádá, a taky se žádají slovní hříčky... Musíte umět skládat vznešené komplimenty, ano, prosím... to se žádá. A já se to nenaučil – žádnou tuhle rafinádu jsem se nenaučil –, nebylo kdy. Jsem prostý, jednoduchý člověk a neumím se blýsknout. V tomhle ohledu skládám zbraně.“ To všechno pronášel s výrazem, který zřetelně prozrazoval, že vůbec nelituje, že skládá zbraně a že se nenaučil všelijaké ty rafinády, dokonce naopak. Doktor ho poslouchal a hleděl do země s nevrlým výrazem, jako by cosi tušil. Po Goljadkinově tirádě následovalo poměrně dlouhé významné mlčení.

„Jak se zdá, trochu jste odbočil,“ řekl konečně polohlasně doktor, „přiznám se, vůbec jsem vám nerozuměl.“

„Nejsem žádný řečník, už jsem měl tu čest vám to vyložit. Nepotrpím si na řečičky,“ namítl pan Goljadkin ostrým, rozhodným tónem.

„Hm...“

„Doktore,“ spustil znovu pan Goljadkin tiše, ale důležitě, dokonce trochu slavnostně a zdůraznil každé slovo. „Když jsem sem přišel, začal jsem omluvou. Teď ji opakuju a znovu vás žádám o shovívavost... alespoň na nějaký čas. Nemám před vámi co tajit. Sám víte, jsem malý člověk, ale naštěstí toho nelituju. Dokonce naopak. A co víc, dokonce jsem hrdý na to, že nejsem žádná veličina, ale jen malý člověk. Nejsem ani žádný intrikán – i na to jsem hrdý. Jednám otevřeně, nezáludně, bez všelijakých kulišáren, přestože bych mohl škodit a hodně – dokonce vím, komu a jak. Ale nechci se špinit a v tom smyslu si meu ruce. Tak je to, doktore!“ a významně se odmlčel: mluvil s mírným zápalem.

„Já, doktore,“ pokračoval, „jednám přímo, otevřeně, bez postranních cestíček – ty přezírám a nechávám je jiným. Nesnažím se ponížít ty, co jsou možná lepší než my... totiž nemyslím vás a sebe, ale sebe a ty druhé. Nepotrpím si na narážky. Nesnáším dvojsmysly, ošklivím si pomluvy a klepy. Masku si navlékám jen na maškarádu, nechodím v ní denně před lidmi. Jenom se vás zeptám, jak vy byste se pomstil nepříteli, svému úhlavnímu nepříteli?“ uzavřel a upřel na doktora vyzývavý pohled.

Ačkoliv to všechno pronášel maximálně zřetelně, jasně, přesvědčivě, vážil slova a počítal s jistým účinkem, hleděl na doktora se značnými, krajními obavami. Teď z něho zbyly jen oči, které nespěle, s úzkostnou, dotčenou netrpělivostí očekávaly odpověď. Jenomže k jeho údivu a ohromení si doktor něco bručel pod nos. Pak přisunul křeslo ke stolu a dost suše, i když zdvořile podotkl něco v tom smyslu, že čas je drahý a že ho tak docela nechápe. Ostatně, čím může, tím podle svých sil pomůže, ale všechno ostatní, co se ho netýká, že ponechá stranou. Pak uchopil pero, přitáhl si papír, vyřízl osmerku a prohlásil, že mu předepíše, co je zapotřebí.

„Ne, to není nutné, doktore! Ne, prosím, to vůbec není nutné!“ opakoval pan Goljadkin, vztyčil se a popadl doktora za pravačku, „to v daném případě není vůbec zapotřebí!“

Při těch slovech se s ním udála jakási podivná změna. Jeho šedé oči nějak podivně zablýskly, rty se rozechvěly, všechny svaly, rysy povolily. Celý se rozklepal. Poslušen prvního hnutí popadl doktora za ruku a teď stál strnule, jako by sám sobě nedůvěřoval a očekával popud k dalšímu jednání. Tehdy došlo k dost podivné scéně.

Doktor zpozorněl, na okamžik jako by přirostl ke svému křeslu a zmateně, vytřeštěnýma očima hleděl na svého hosta, a ten mu oplácel stejným pohledem. Konečně doktor vstal a přitáhl si Goljadkina za klopky uniformy. Pár vteřin oba stáli jako solné sloupy a jeden z druhého nespouštěl pohled. Mimochodem to prazvláštním způsobem rozhodlo o dalším Goljadkinově hnutí. Rty se mu rozechvěly, brada poskočila a náš hrdina se zcela nečekaně rozplakal. Poplakával, kýval hlavou, pravačkou se bil do prsou a levačkou chytil domácího pána rovněž za klopku jeho domácího úboru. Chtěl cosi říci, cosi neprodleně vysvětlit, ale nevypravil ze sebe ani slůvko. Konečně se doktor vzpamatoval z údivu.

„Stačí, stačí, uklidněte se, posad'te se!“ domlouval nakonec svému hostu a pokoušel se ho vtlačit do křesla.

„Mám nepřátele, doktore, ano, ano. Úhlavní nepřátele: přísahali, že mě zničí...“ přiznával bázkivě šepem pan Goljadkin.

„Tak už dost. Nepřátele, nepřátele. Radši si je nepřipomínejte. To je naprosto zbytečné. Posad'te se, prosím,“ pokračoval doktor a definitivně vtlačil pana Goljadkina do křesla.

Ten si konečně sedl a nespouštěl z Kristiána Ivanoviče pohled. Doktor s nejvyšším rozmrzelým výrazem začal přecházet z jednoho rohu pokoje do druhého. Následovalo dlouhé mlčení.

„Jsem vám vděčný, doktore, moc vděčný a jsem si plně vědom toho, co jste pro mě udělal. Do smrti nezapomenu na vaši laskavost,“ pronesl nakonec pan Goljadkin a uraženě vstal.

„Přestaňte! Dost, povídám!“ odpověděl přísně doktor na pacientův výpad a znovu ho usadil do křesla. „Co je s vámi? Povězte mi, jaké máte nepříjemnosti a o jakých nepřítelích mluvíte? Co se vám stalo?“

„Ne, doktore, radši toho nechme,“ namítl pan Goljadin a sklopil oči. „Odložme to... na jindy, až bude vhodnější chvíle... Až se všechno odhalí, některým lidem spadne maska a všechno se ukáže. A prozatím – po tom, co se stalo – uznejte sám... Dovolte, abych se odporoučel,“ řekl pan Goljadin a tentokrát energicky vstal a uchopil klobouk.

„Hm... no... jak chcete... hm...“ následovalo minutové ticho. „Pokud jde o mne, víte, že pokud mohu... a upřímně vám přeju všechno dobré.“

„Rozumím, doktore, rozumím. Teď vám naprosto rozumím... V každém případě promiňte, že jsem vás obtěžoval.“

„Hm... Ne, to jsem nechtěl. Chtěl jsem vám říct něco jiného. Ostatně, jak je libo. Léky dál užívejte...“

„Budu, budu, jak říkáte. Budu užívat a kupovat léky ve stejné lékárně... Takový lékárník, to už dnes něco znamená...“

„Jak to? V jakém smyslu?“

„V docela obyčejném, doktore. Chci říct, že už to tak na světě chodí...“

„Hm...“

„A že každý kluk, nejen příručí v lékárně, ohrnuje nad slušným člověkem nos.“

„Hm... Jak to myslíte?“

„Mluvím o jednom známém... o jednom našem společném známém, doktore, kupříkladu o Vladimíru Semjonoviči...“

„A ták!“

„Ano, doktore, znám leckteré lidi, kteří se nedrží všeobecného mínění a občas mluví pravdu.“

„A jak to tak?“

„Ale jen tak, prosím. To je ostatně vedlejší. Někdy vám přinesou takový dáreček... zajíce v pytli.“

„Cože?“

„Zajíce v pytli, doktore – to je ruské přísloví. Například vás někdy poctí tak, že... Najdou se takový, doktore.“

„Že nás poctí? A čím?“

„Ano, ano, doktore. Jako to udělal nedávno jeden z mých dobrých známých.“

„Jeden z vašich dobrých známých, říkáte? Hm... A co udělal?“ vyptával se doktor a pozorně se na pana Goljadkina zadíval.

„Ano, prosím, jeden z mých blízkých známých blahopřál jinému, taky blízkému známému a navíc nejlepšímu příteli, jak se říká. Ten dotyčný byl povýšen. Mezi řečí známý povídá: ‚Jsem rád, že mám tu příležitost blahopřát vám k povýšení, Vladimíre Semjonoviči, srdečně vám blahopřeji. A tím větší mám radost, že dnes, jak je všeobecně známo, už vymřely sudičky, které umějí předpovídat budoucnost.‘ “ A pan Goljadkin uličnický kývl hlavou a přimhouřenýma očima pohlédl na doktora.

„Hm... Tak to řekl...“

„Ano, a přitom upřel pohled na Andreje Filipoviče, strýce našeho pokladu, Vladimíra Semjonoviče. Co je mi do toho, že povýšil? Co já s tím mám co dělat? Chce se ženit, ale ještě mu teče mlíko po bradě. Tak to řekl – vlastně já to řekl. Teď jsem vám všechno pověděl. Dovolte, abych se rozloučil.“

„Hm...“

„Ano, doktore, s dovolením odcházím. Abych zabil dvě mouchy jednou ranou, sotva jsem toho mladíka utřel, oslovil jsem Kláru Olsufjevnu – stalo se to před třemi dny u Olsufa Ivanoviče. Zrovna dozpívala dojemnou romanci a já povídám: ‚Ráčila jste zpívat dojemnou romanci, ale vaši posluchači vás neposlouchají s upřímným srdcem. Tím chci naznačit, že se nechtějí zalíbit jí, ale někomu jinému...“

„A co on?“

„Jako by snědl šťovík, jak praví lidové úsloví.“

„Hm...“

„Ano, prosím.“ Řekl jsem staříkovi: ‚Olsufiji Ivanoviči, vím, čím jsem vám zavázán, vážím si vaší šlechetnosti, kterou jste mě skoro

od dětství zahrnoval. Ale otevřete oči a podívejte se kolem sebe. Já sám zásadně jedním otevřeně a bez vytáček.“

„Takové to je...“

„Ano.“

„A co on?“

„Copak ten! Něco drmolí, to a ono, já tě znám, a že Jeho Excellence je ušlechtilý člověk – a pak odešel, vypařil se... Jak se říká, stáří ho pořádně ohnulo.“

„Hm... Tak je to tedy!“

„Ano, doktore. Co naplat, všichni k tomu spějeme! Dědek je to, jednou nohou v hrobě, zubatá už na něj kývá, jak se říká, ale když se vyrojí nějaké babské klepy, poslouchá a nic se bez něj nešustne...“

„Klepy, říkáte?“

„Ano, doktore, samé klepy. I náš medvěd si v tom omočil prsty a jeho synovec, náš poklad taky. Spřáhli se s babami, to se rozumí, a všechno pěkně upekli. Co myslíte, že vyfantazírovali, aby člověka odrovnali?“

„Odrovnali, říkáte?“

„Ano, doktore, odrovnali, morálně zničili. Roznesli... mluvím pořád o jednom svém dobrém známém...“

Kristián Ivanovič přikývl.

„Roznesli o něm... Přiznávám, až se o tom stydím mluvit, doktore.“

„Hm...“

„Roznesli o něm, že už jedné slíbil, že si ji vezme, a dal jí to písemně, a že je to dublovaný ženich... A co myslíte, s kým by se měl oženit?“

„S kým?“

„S kuchtou, s jednou Němkou, nemravou, u které se stravuje. Místo aby jí zaplatil za obědy, nabízí jí prý ruku.“

„A tohle říkají?“

„Věřil byste tomu, doktore? Odporná zrádkyně, ta nestydatá Němka Karolina Ivanovna, jestli ji znáte...“

„Pokud jde o mne, přiznávám...“

„Chápu vás, doktore, chápu a uvědomuju si to i ze svého hlediska.“

„Povězte mi, prosím, kde teď bydlíte?“

„Kde teď bydlím?“

„Ano... chci jen... dřív jste, zdá se, bydlel...“

„Bydlel jsem, bydlel, doktore, jak bych nebydlel...“ a pan Goljadkin doprovázel svá slova úsměškem, až doktora poněkud zmátl.

„Nepochopil jste mě... Chtěl jsem jen ze svého hlediska...“

„Já jsem taky chtěl, doktore,“ pokračoval se smíchem host. „Ale zdržel jsem se... Doufám, že mi dovolíte, abych se doporučil...“

„Hm...“

„Ano, doktore, chápu... Ted' vás naprosto chápu,“ ujišťoval náš hrdina Kristiána Ivanoviče ve snaze ukázat se v dobrém světle. „Tak tedy dovolte, abych vám popřál dobrého jitra...“

Uklonil se a vyšel z pokoje. Doktor se ještě nevzpamatoval z ohromení. Pan Goljadkin se radostně usmíval, když sestupoval ze schodů, a vesele si mnul ruce. Na zápraží vdechl svěží vzduch: cítil se volně a dokonce by se prohlásil za nejšťastnějšího smrtelníka a pak se rovnou odebral do úřadu, ale vtom před vchodem zahrčel jeho kočár. Při pohledu na něj se na všecko rozpomněl. Petruška mu otevřel dvířka. Pana Goljadkina ovládl jakýsi podivný, nanejvýš nepříjemný pocit. Na okamžik zrudl. Così ho píchlo. Už už zvedal nohu, aby si stoupl na stupátko kočáru, ale náhle se otočil a zadíval se do doktorových oken. Taky že ano! Doktor stál u okna, hladil si pravačkou kníry a zvědavě shlížel dolů na našeho hrdinu.

Doktor je hňup, pomyslel si pan Goljadkin a vmáčkł se do kočáru, strašlivý hňup! Možná že úspěšně léčí svoje pacienty, ale přesto je hloupý jako poleno. Pan Goljadkin se pohodlně usadil, Petruška křikl „Jed'!“ a kočár znovu vyrazil směrem k Něvské třídě.

3

Celé dopoledne měl pan Goljadkin plné ruce práce. Na Něvské poručil zastavit u Hostinného dvora, vyskočil z kočáru, vběhl pod podloubí, provázen Petruškou, a zamířil přímo do zlatnictví. Už jeho vzhled prozrazoval, že má spoustu starostí a neví, kam dřív skočit. Smlouval tak dlouho, až získal kompletní jídelní a čajový servis za patnáct set rublů v bankovkách a vyhandloval za stejnou cenu pouzdro na doutníky rafinovaného tvaru a stříbrný soubor na holení. Nakonec se vyptal ještě na cenu jakýchsi užitečných a příjemných věcíček a skončil tím, že slíbil přijít zítra, nebo dokonce ještě dnes poslat pro zboží, vzal si číslo krámku, pozorně vyslechl kupce, který žádal zálohu, a přislíbil mu i včasnou zálohu. Pak se spěšně se zmateným kupcem rozloučil a vydal se podél krámků, pronásledován celým hejnem prodavačů, co chvíli se ohlédl na Petrušku a pečlivě pátral po nějakém novém krámku. Mimochodem zaběhl do směnárny a rozměnil bankovku na drobné. Ačkoliv výměnou něco tratil, jeho náprsní taška značně ztloustla a to mu viditelně působilo velké potěšení. Konečně se zastavil v obchodě s dámskými látkami. Znovu usmlouval zboží za hromadu peněz, slíbil kupci, že se určitě vrátí, vzal si číslo krámku a na otázku ohledně zálohy znovu opakoval, že včas zaplatí i zálohu. Potom navštívil ještě několik dalších krámků, ve všech smlouval, vyptával se na cenu různých drobnůstek, někdy se dlouho hádal s kupcem, odcházel a třikrát se vracel – zkrátka projevoval mimořádnou aktivitu. Z Hostinného dvora se odebral ještě do jednoho známého obchodu s nábytkem, kde usmlouval zboží, nábytek do šesti pokojů, pokochal se jedním módním umným dámským toaletním stolkem, a když ujistil kupce, že si pro něj zaručeně pošle, vyšel podle svého zvyku z obchodu, slíbil zálohu a pak ještě kamsi zajel a cosi usmlouval. Zkrátka a dobře, jeho starosti

zřejmě nebraly konce. Nakonec ho to všechno, jak se zdálo, omrzelo. Dokonce bůhvíproč pocítil zničenost výčitky svědomí. Za nic na světě by teď nechtěl potkat například Andreje Filipoviče nebo třeba jen doktora. Konečně hodiny na věži odbily tři. Když se definitivně usadil v kočáru, ze všech dopoledních nákupů ve skutečnosti zbyl pouze pár rukavic a flakon voňavky za půldruhého rublu. Bylo ještě poměrně brzy, a tak nařídil vozkovi, aby zastavil u jisté proslavené restaurace na Něvské, kterou znal jen z doslechu, vystoupil a rozhodl se něco sníst, odpočinout si a vyčkat příhodné hodiny.

Pojedl jako člověk, kterého čeká bohatý oběd pro zvané, totiž jen něco zhltl, aby, jak se říká, zahnal největší hlad, vypil kalíšek vodky, usadil se do křesla, bojácně se rozhlédl kolem a mírumilovně se začel do jakéhosi tuzemského plátku. Přelouskal asi dva řádky, vstal, pohlédl do zrcadla, upravil se a přelétl pohledem místnost. Pak přistoupil k oknu a vyhlédl ven, jestli tam stojí jeho kočár... Potom zase usedl na své místo a uchopil noviny. Bylo znát, že je nadmíru nervózní. Když pohledem na hodinky zjistil, že je teprve čtvrt na čtyři, a tudíž mu nezbyvá než dlouho čekat, a zároveň usoudil, že se nehodí sedět jen tak naprázdno, objednal si čokoládu, třebaže na ni neměl valnou chuť. Když ji vypil a zpozoroval, že čas poněkud pokročil, zamířil k pokladně. Vtom ho někdo poplácal po rameni.

Otočil se a uviděl před sebou svoje dva kolegy, ty, které potkal ráno v Litějně, ještě úplné zelenáče věkem i hodností. Nikdy se s nimi nepřátelil, ani k nim necítil otevřené nepřátelství. Obě strany pochopitelně dodržovaly pravidla zdvořilosti, ale k hlubšímu sblížení nedošlo a ani dojít nemohlo. Setkání právě v tuto chvíli bylo panu Goljadkinovi krajně nepříjemné. Zamračil se a na okamžik zrozačitel.

„Jakove Petroviči! Jakove Petroviči!“ zaštěbetali oba úředníci. „Kde se tu berete? Co vás sem...“

„Á! To jste vy, pánové?“ přerušil je pan Goljadkin. Byl trochu rozpačitý a zaskočený jejich údivem i důvěrným chováním, ale

chtě nechtě předstíral nenuceného a kurážného. „Pánové dezertovali, hehe!“ Dokonce aby si nezadal a zároveň aby se ukázal před úřednickou havětí, od níž si vždycky udržoval odstup, pokusil se poklepat jednomu z mladíků na rameno, ale to se mu nepodařilo – namísto zdvořilého přátelského gesta vyšlo cosi úplně jiného.

„A co náš medvěd, sedí v úřadě?“

„Koho myslíte, Jakove Petroviči?“

„Copak nevíte, komu se říká medvěd?“

Pan Goljadkin se rozesmál a otočil se k číšníkovi, aby od něho převzal zpět drobné. „Mluvím o Andreji Filipoviči,“ pokračoval s naprosto vážným výrazem, sotva se vyrovnal s číšníkem. Oba úředníci na sebe významně zamrkali.

„Sedí a ptal se po vás, Jakove Petroviči,“ odpověděl jeden z nich.

„Hm... Tak ať jen sedí dál, pánové. A že se po mně ptal?“

„Ano, Jakove Petroviči. Ale co je to s vámi? Jste celý navoněný, napomádovaný jako nějaký švihák!“

„To já jen tak, pánové... nechrne toho...“ Pan Goljadkin zašilhal stranou a nuceně se usmál. Při pohledu na něj se oba úředníci rovněž rozesmáli. Pan Goljadkin se nafoukl:

„Řeknu vám kamarádsky, pánové,“ začal po odmlce, jako by se odhodlal (když to musí být) cosi úředníkům prozradit, „vy mě znáte, ale doposud jste mě znali jenom z jedné stránky. V daném případě se nemám na koho zlobit, částečně si za to můžu sám.“

Sevřel rty a významně na oba mladíky pohlédl. Ti si znovu vyměnili pohled.

„Doposud jste mě neznali, pánové, a teď není právě vhodná chvíle na to, abych vám všechno vysvětloval. Povím vám jen něco málo – letmo a mimochodem. Existují lidé, kteří si nepotrpí na postranní cestičky a maskují se pouze tehdy, když jdou na maškarní bál. Existují lidé, kteří nespátřují poslání člověka v umění leštit podrážkami parkety. A existují lidé, pánové, kteří netvrdí, že jsou šťastní, a přitom žijí naplno, například tenkrát, když jim padnou

kalhoty jako ulité. A konečně existují lidé, kteří neradi poskakují a bohapustě se kroutí, podlézají a pitvoří se a hlavně, pánové, nestrkají nos do věcí, po kterých jim nic není... To je skoro vše, co jsem vám chtěl říct, pánové. A teď když dovolíte, vás opustím..."

Zarazil se. Oba úředníci byli plně uspokojeni a zcela neuctivě se rozesmáli na celé kolo. Pan Goljadin vzplanul.

„Jen se smějte, pánové! Všeho do času! Až poznáte život, uvidíte,“ prohlásil s pocitem uražené důstojnosti, popadl klobouk a couvl ke dveřím.

„Ještě něco vám povím, pánové,“ oslovil naposledy úředníky, „jsme tady mezi sebou... Mám takovou zásadu: když se něco nedáří, nevzdávám se, když se něco podaří, ovládám se, ale v žádném případě nikoho nepodrážím. Nejsem žádný intrikán a jsem na to hrdý. Nebyl bych dobrý diplomat. A ještě se říká, že zajíc vběhne sám myslivci do rány. Ano, souhlasím. Jenomže – kdo je tady zajíc a kdo myslivec? To je otázka, pánové!“

Po řečnické pauze se úklonou rozloučil s pány úředníky a odešel se zdviženým obočím a pevně sevřenými rty. Ti dva stáli jako opaření.

„Kam račte?“ zeptal se přísně Petruška, kterého už nejspíš omrzelo vláčet se v téhle zimě. „Kam poroučíte?“ zeptal se pana Goljadkina a setkal se s jeho hrozivým zničujícím pohledem, kterým se náš hrdina dnes dopoledne už dvakrát zaštitil a uchýlil se k němu i teď, kdy scházel ze schodů.

„K Izmajlovskému mostu.“

„K Izmajlovskému mostu! Jed'!“

Oběd se u nich podává po čtvrté a možná až v pět, přemítal pan Goljadin. Není ještě moc brzy? Ostatně, můžu přijít o něco dříve, je to rodinný oběd. *Sans façon*, jak se říká v lepší společnosti. Proč ne? Náš medvěd taky tvrdil, že všechno bude *sans façon*, bez všelijakých formalit, a proto můžu i já... Tak v duchu uvažoval a jeho nervozita stoupala. Bylo znát, že se chystá k jakémusi obtížnému kroku, abych

neprozradil víc; šeptal si pro sebe, gestikuloval, neustále vyhlížel okénky kočáru, takže při pohledu na něj by nikdo netvrdil, že se chystá dobře, po domácku a navíc v rodinném kruhu poobědvat, *sans façon*, jak se říká v lepší společnosti. Konečně až u Izmajlovského mostu ukázal na jeden dům: kočár vhrčel do průjezdu a zastavil před vchodem do pravého křídla. Pan Goljadkin zahlédl u okna v prvním patře ženskou postavu a poslal jí polibek. Ostatně, v tu chvíli nevěděl, co dělá – byl jako tělo bez ducha. Z kočáru vystoupil bledý, utrápený; vešel do domu, smekl, mechanicky se oprášil a s trochu roztrásenými koleny vyběhl po schodišti nahoru.

„Je Olsufij Ivanovič doma?“ zeptal se sluhy, který mu otevřel.

„Je, prosím, totiž ne, prosím, není doma.“

„Jak to, kamaráde? Já... jsem pozvaný na oběd. Znáš mě přece, můj milý!“

„Jak bych vás neznal, prosím... Ale mám nařízeno nepouštět vás dál, prosím.“

„Hm... určitě se mýlíš, kamaráde. To jsem já, Goljadkin. Byl jsem pozván, přijel jsem na oběd,“ vypravil ze sebe náš hrdina, shodil plášť a namířil si to dál do pokojů.

„Dovolte, prosím, to nesmíte. Mám nařízeno vás nepouštět, mám vás, prosím, odmítnout. Tak je to!“

Pan Goljadkin zbledl. V tom okamžiku se dveře do vnitřních pokojů otevřely a vešel Gerasimovič, starý komorník Olsufije Ivanoviče.

„Tady ten pán chce jít dál, Jemeljane Gerasimoviči, a já...“

„Jste hlupák, Alexejeviči. Běžte do pokojů a pošlete sem toho darebu Semjonyče. Nejde to, prosím,“ dodal Gerasimovič uctivě a obrátil se k panu Goljadkinovi. „Nejde to, prosím. Žádají vás za prominutí, ale nemohu vás, prosím, přijmout.“

„A to vám přímo řekli?“ vyzvídal nerozhodně pan Goljadkin. „Odpustte, Gerasimyči... Proč to nejde?“

„Prostě to, prosím, nejde. Ohlašoval jsem vás, prosím, a bylo mi řečeno, omluv nás. Nemohou vás, prosím, přijmout.“

„A pročpak? Jak to tak? Jak...“

„Dovolte, dovolte...“

„Jak to tak? Takhle ne! Ohlaste mě... Jsem pozván na oběd...“

„Dovolte, dovolte!“

„Ostatně omlouvají se, to je jiná. Ale přece jen... dovolte, jak to tak, Gerasimyči?“

„Dovolte, dovolte!“ Gerasimyč ho energicky odstrčil, aby uvolnil cestu dvěma příchozím, kteří v tu chvíli vešli do předsíně. Byli to Andrej Filipovič a jeho synovec Vladimír Semjonovič. Oba nechápavě pohlédli na pana Goljadkina. Andrej Filipovič užuž měl cosi na jazyku, ale pan Goljadkin se mezitím rozhodl: vyšel z předsíně Olsufije Ivanoviče, celý zrudlý, oči sklopené, s úsměvem a zcela nechápavým výrazem.

„Stavím se později, Gerasimyči, a všechno vysvětlím. Doufám, že se všechno včas vysvětlí,“ pronesl na prahu a částečně už na schodišti...

„Jakove Petroviči! Jakove Petroviči!“ zaslechl za sebou hlas Andreje Filipoviče, který vyšel na chodbu.

Ale pan Goljadkin už mezitím zdolal schody a ocitl se na prvním odpočívadle. Spěšně se otočil.

„Co je vám libo, Andreji Filipoviči?“ zeptal se dost odhodlaně.

„Co je to s vámi, Jakove Petroviči? Jak to, že...“

„To nic, prosím. Jsem tady z vlastní vůle. To je moje soukromá věc, Andreji Filipoviči.“

„Co to má znamenat?“

„Povídám, to je moje soukromá věc, Andreji Filipoviči. Pokud jde o mé úřední vztahy, podle mého názoru na nich není, prosím, nic pohoršlivého.“

„Cože?! Pokud jde o úřední vztahy... Co je to s vámi, pane?“

„To nic, Andreji Filipoviči, vůbec nic. Drzá holka, nic víc...“

„Cóoo? Cože?“ Andrej Filipovič byl ohromen a zmaten. Pan Goljadkin se na něho díval tak, jako by mu chtěl rovnou vyškrábat

oči; sotva zpozoroval, že přednosta oddělení je zmatený, téměř instinktivně vykročil. Andrej Filipovič ucouvl. Pan Goljadkin vystoupil ještě o jeden schod výš a pak o další. Andrej Filipovič se neklidně rozhlédl kolem. Pan Goljadkin spěšně vyběhl po schodech nahoru, ale Andrej Filipovič ještě rychleji vběhl do bytu a zabouchl za sebou dveře. Pan Goljadkin osaměl. V očích se mu tmělo. Bezradně stál a nejasně se rozpomínal na jakousi nedávnou, hrozně nejapnou historku. „E... ch...!“ zašeptal s křečovitým úsměvem. Zatím se na schodišti dole ozvaly hlasy a kroky pravděpodobně nových hostů Olsufije Ivanoviče. Pan Goljadkin se trochu vzpamatoval, kvapně si vyhrnul svůj mývalí límec, aby se zamaskoval, a škobrtal, kulhal, cupital a klopýtal po schodech dolů. Cítil, jak zmalátněl a oněměl. Byl natolik popletený, že ani nepočkal na kočár a pustil se přes zabahněný dvůr. Sotva k němu došel a chystal se nastoupit, v duchu zatoužil, aby se propadl do země anebo zmizel zároveň s kočárem v myší díře. Měl dojem, že všichni z bytu Olsufije Ivanoviče ho všemi okny pozorují. Věděl, že kdyby se otočil, na místě by umřel.

„Co se směješ, troubo?“ zadrmolil k Petruškovi, který se chystal usadit ho do kočáru.

„Co bych se smál? Já se nesměju! Kam pojedem?“

„Domů, jed' domů...“

„Domů! Jed'!“ křikl Petruška a vyhoupl se na zadní stupátko.

Kráká jako vrána, pomyslel si pan Goljadkin. Mezitím už byl kočár daleko za Izmajlovským mostem. Vtom náš hrdina prudce zatáhl za šňůru a nařídil vozkovi, ať neprodleně obrátí a jede zpátky. Vozka otočil koně a za chvíli už znovu vjížděl do známého dvora.

„Tam ne, hlupáku, zpátky!“ vykřikl pan Goljadkin. Jako by vozka na podobný příkaz čekal: bez sebemenších námitek, aniž zastavil před vchodem, objel celý dvůr a znovu vyjel na ulici.

Pan Goljadkin neměl namířeno domů. Za Semjonovským mostem poručil zabočit do jedné uličky a zastavit u skromně působícího hostince. Vystoupil, vyrovnal se s vozkou a konečně se své

ekvipáže zbavil. Petruškovi nařídil, ať jde domů a počká na něho. Sám vešel do hostince a objednal si oddělený salonek a oběd. Cítil se bídě a v hlavě měl zmatek a chaos. Dlouho rozčileně přecházel po salonku, nakonec usedl na židli, hlavu v dlaních, a všemožně se pokoušel posoudit svou nynější situaci a rozhodnout, co dál...

Slavnostní den narozenin Kláry Olsufjevny, jediné dcery státního rady Berendějeva, současného dobrodince pana Goljadkina, den, který začal velkolepým obědem pro zvané, jaký v úřednických rodinách u Izmajlovského mostu a v okolí už dávno nepamatovali, obědem podobajícím se spíš baltazarovské hostině než obědu, připomínajícím cosi babylonského, pokud jde o lesk, přepych a vybrané chování, obědem s šampaňským značky Clicquot, s ústřicemi a ovocem z nejlepších lahůdkářství od Jelisejeva a Miljutina, s rozmanitými, dobře živеныmi těly a zasedacím pořádkem podle úřednických hodností, onen slavnostní den, zahájený slavnostním obědem, byl zakončen oslnivým plesem, malým domácím plesem, nicméně velkolepým co do vkusu, kultivovanosti a vybraných způsobů. Samosebou, souhlasím, takové plesy bývají, jenomže zřídkakdy. Podobné bály připomínající spíš rodinné dýchánky než plesy se mohou pořádat výhradně v takových domácnostech, jako byla domácnost státního rady Berendějeva. Ba co víc: dokonce pochybuji, že by se mohly takové bály pořádat u všech státních radů... Ach, kdybych byl básník – pochopitelně alespoň takový, jako byl Homér nebo Puškin, nikdo méně talentovaný by se do toho nemohl míchat –, tak tedy kdybych byl básník, určitě bych čtenářům vylíčil sytými barvami a rozmáchlým štětcem celý ten přeslavný den. Ne, začal bych svou poemu obědem, a obzvláště bych se soustředil na ten překvapivý slavnostní okamžik, kdy se pozvedla první číše na počest královny slavnosti provázená přípitkem. Zachytil bych především hosty pohroužené do posvátného mlčení a očekávání, podobného spíš demosthenovské výmluvnosti než mlčení. Potom bych vám popsal Andreje Filipoviče jako nejstaršího z hostů ozdobeného šedinami a jim odpovídajícími řády, který měl dokonce

určité právo na prvenství, jak vstává a pozvedá číši k přípitku, naplněnou jiskřivým vínem speciálně dováženým k podobným příležitostem z jednoho vzdáleného království, vínem připomínajícím spíš božský nektar než víno. Vykreslil bych vám hosty i šťastné rodiče oslavenkyně, kteří pozvedli své číše hned po Andreji Filipoviči a upřeli na něj zraky plné očekávání. Vylíčil bych vám, jak tento často zmiňovaný Andrej Filipovič nejprve uronil do číše slzu a pak pronesl zdravici a blahopřání, ohlásil přípitek a nakonec připil na zdraví... Ale přiznávám, plně přiznávám, nedovedl bych vystihnout ten slavnostní okamžik, kdy oslavenkyně Klára Olsufjevna zčervenala jako jarní růže blaženým stydlivým ruměncem, v náporu citů klesla v objetí své něžné matky, jak něžná matka zaslzela a při té příležitosti se rozeštkal i sám otec, důstojný stařec a státní rada Olsufij Ivanovič, nepohyblivý následkem dlouholeté služby, kterého osud odměnil za takovou horlivost nevelkým kapitálem, domkem, vesnicemi a dcerou krasavicí... Otec se rozplakal jako malé dítě a prohlásil v slzách, že Jeho Excelence je dobrodinec. Neuměl bych, ano, opravdu bych neuměl vylíčit vám dojetí, které nevyhnutelně následovalo a zřetelně se projevilo dokonce i chováním jednoho mladého úředníka (v tu chvíli se spíš podobal státnímu radovi než pouhému registrátorovi), který se při slovech Andreje Filipoviče rozvzlykal. Andrej Filipovič v tom slavnostním okamžiku vůbec nevypadal jako státní rada a přednosta oddělení v jistém úřadu – ne, zdál se být jiný –, jenomže nevím, koho připomínal, ale v žádném případě nikoliv státního radu. Byl to někdo významnější. A konečně... ach! proč neovládám tajemství vznešeného, působivého slavnostního slohu, abych vám vylíčil všechny ty překrásné a poučné momenty lidského života, jako by speciálně zorganizovaného proto, aby dokázaly, jak někdy šlechtnost vítězí nad nešlechtností, volnomyšlenkářstvím, neřestí a závistí! Neřeknu vám nic, jen mlčky, což bude lepší než veškeré krasořečnění, vám ukážu toho šťastného mladíka, který právě stojí na prahu svého šestadvacátého jara, Vladimíra Semjonoviče,

synovce Andreje Filipoviče: právě na něj došla řada, vstává, pronáší přípitek a upírají se na něj slzíci zraky rodičů oslavenkyně, hrdé zraky Andreje Filipoviče, stydlivý pohled samotné královny slavnosti, nadšené zraky hostů a dokonce silně závistivé zraky některých mladých kolegů. Nepovím nic, ačkoliv nemohu pominout, že tento skvělý jinoch, připomínající spíš starce než mladíka, ovšem v příznivém smyslu, od kvetoucích tváří až po současnou hodnotu přísedícího, v tom slavnostním okamžiku jako by hlásal: hleďte, jak vysoko může povznést člověka mravní bezúhonnost! Nebudu líčit, jak Anton Antonovič Setockin, přednosta jedné kanceláře, kolega Andreje Filipoviče a kdysi i Olsufije Ivanoviče a současně starý rodinný přítel a kmotr Kláry Olsufjevny, stařík bílý jako mléko, pronesl přípitek a přitom zakokrhál jako kohout a přednesl veselé veršičky. Tímhle humorným *faux pas*, dá-li se to tak říci, rozesmál celou společnost až k slzám a sama Klára Olsufjevna ho na příkaz rodičů za takovou zábavnost a laskavost políbila. Řeknu jen, že hosté, kteří po takovém obědě se jistojistě sbratřili, konečně vstali od stolu a staříci i ctihodní páni po krátkém přátelském rozhovoru a dokonce nějaké té zdvořilé roztomilé důvěrnosti věcně přešli do dalšího pokoje, neztráceli čas, rozdělili se na skupinky, a s pocitem důstojnosti zasedli ke stolům potaženým zeleným sukem. Dámy, které se usadily v salonu, navýsost laskavě rozmlouvaly o různých věcech, a konečně sám vysoce vážený hostitel, zbavený pohyblivosti a za věrné a spolehlivé služby odměněný vším výše vzpomínaným, chodil o berlích mezi hosty, podpíraný Vladimírem Semjonovičem i Klárou, a díky své laskavosti se rozhodl improvizovat malý skromný ples bez ohledu na výdaje. Za tím účelem byl vyslán jeden čilý mladík (ten, co se při obědě podobal spíš státnímu radovi než mladíkovi), aby sezval hudebníky; ti přišli v počtu jedenácti kusů a nakonec přesně v půl deváté zazněly vybízivé tóny francouzské čtverylky i ostatních rozličných tanců... Nemá smysl mluvit o tom, že moje pero je příliš slabé a tupé, aby věrně zachytilo obraz plesu,

improvizovaného díky mimořádné laskavosti šedovlasého hostitele. A jak bych uměl, ptám se, já, skromný vypravěč dobrodružství pana Goljadkina, i když nepostrádají jistou zajímavost, vylíčit tu neobyčejnou a ušlechtilou směsici krásy, lesku, vybranosti, veselí, laskavé důstojnosti a důstojné laskavosti, čtveračivosti i radosti, všechny ty hry a smích všech úřednických dam, podobných spíš vílám než dámám – myslím k jejich prospěchu – s liliově růžovými rameny a tvářemi, éterickými postavami, hravými, řečeno vybraně, homeopatickými nožkami? A konečně, jak vám popíšu ty oslnivé rytířské úředníky, veselé i důstojné, mladíky i pány v letech, radostné i mlhavě zdvořilé, kteří o přestávkách mezi tanci kouřili v malém odlehlém zeleném salonku dýmku, i ty, co nekouřili, kavalíry, kteří měli na čele napsáno vše, od prvního do posledního, patřičnou hodnost i jméno, kavalíry hluboce prodchnuté smyslem pro krásu i vlastní důstojnost, kavalíry, kteří většinou hovořili francouzsky, a když rusky, pak jen vybranými slovy, nešetřili lichotkami a hlubokomyslnými úvahami, kavalíry, kteří si snad jen v kuárně dovolili určité roztomilé odchylky od vybraného tónu, některé přátelské, milé a krátké věty jako: „Seš pašák, Pětko, jak jsi válel polku!“ nebo „Seš ty ale, Vasko, málem jsi tu svou dámičku k smrti utancoval!“ Ouvej, můj čtenáři, pero mi nestačí, abych to všechno vylíčil, a proto mlčím. Raději se vraťme k panu Goljadkinovi, skutečnému hrdinovi našeho pravdivého příběhu.

Háček je v tom, že právě teď se nachází přinejmenším v podivné situaci. Je totiž rovněž zde, vážení, totiž ne na plese, ale skoro jako na plese. Jen tak, z vlastní vůle, ale tentokrát nejde přímou cestou, stojí totiž – je to až podivné – v síni, u zadního schodiště bytu Olsufije Ivanoviče. Ale to ještě nic není. On stojí v koutě, vážení, vtlačený do nejtemnějšího, nejteplejšího kouta, částečně schovaný za obrovskou skříní a starými závěsy, mezi různými střepy, krámy, haraburdím. Dočasně se skrývá a prozatím pouze sleduje jako nezúčastněný divák průběh událostí. Dosud jen pozoruje, vážení, ale

mohl by také vejít dovnitř, a proč by ne? Stačí jediný krok a bude uvnitř, obratně proklouzne. Teď trčí už tři hodiny v zimě mezi skříní a zástěny, mezi všelijakými střepy, krámy a haraburdím, a aby se ospravedlnil, cituje jeden výrok francouzského ministra Villèla blahé paměti, že „všecko půjde jako na drátkách, nechybí-li výdrž“. Tuhle větu pan Goljadkin kdysi vyčetl z jakési bezvýznamné knížky, ale teď si ji vhodně připomněl. Za prvé, náramně dobře se hodi-la v jeho nynější situaci, a za druhé, co všechno se člověku nehoní hlavou, když čeká skoro celé tři hodiny v síni, ve tmě a zimě na šťastné rozuzlení svých záležitostí? Sotva odcitoval v příhodnou chvíli, jak jsme již řekli, větu bývalého francouzského ministra Villèla, vybavil si ještě kdesi vyčtený příběh bývalého tureckého vezíra Marcimirise a sličné markýzy Luisy. Pak se rozpomněl, jak se jezuité dokonce řídili zásadou, že účel světí prostředky. Poněkud povzbuzen tímto historickým exkurzem si řekl: copak jezuiti! Ti byli všichni do jednoho náramní hlupáci. On je všechny strčí do kapsy... Jen kdyby se alespoň na minutu vyprázdnil bufet (dveře vedly přímo do síně, na zadní schodiště, kde se nalézal), on, Goljadkin, navzdory všem jezuitům zvítězí, proklouzne dovnitř, nejdřív z bufetu do čajového salonku a pak do pokoje, kde teď páni hrají karty, a dál přímo do sálu, kde tancují polku. Proklouzne, zaručeně proklouzne, stůj co stůj a nikdo ho nepozoruje. Pak už bude vědět, co udělá. Tak tedy v takové situaci, vážení, zastihujeme hrdinu našeho pravdivého příběhu, ačkoliv je obtížné vysvětlit, co se s ním vlastně zrovna v tu chvíli děje. Do síně a na schodiště totiž pronikl, proč by taky ne, tam se dostane každý, ale dále si netroufal, to bylo jasné... Ne snad že by si netroufal, ale prostě nechtěl, dával přednost tichému úkrytu. A tak vyčkává, vážení, přesně dvě a půl hodiny. A proč by ne? I sám Villèle vyčkával. Ale co Villèle! Co ten s tím má společného? pomyslel si pan Goljadkin. Jak bych to měl udělat, abych se dostal dovnitř? „Ty statisto!“ peskoval se a ztuhlými prsty se štlpl do ztuhlé tváře, „seš ty ale tülulum! Ubožák, chudák, hotové

ubožátko, jak napovídá už tvoje příjmení.“ Řekl to mazlivé slůvko na svou adresu jen tak, mimochodem, bez zjevného úmyslu. Ošil se a vykročil. Nastal vhodný okamžik, bufet se vyprázdnil, nikde nikdo: viděl všechno okénkem. Dvěma skoky se ocitl u dveří, ruku na klíce. Mám, nebo nemám? Půjdu... proč bych nešel? Odvážnému štěstí přeje! Po takovém povzbuzení nečekaně zacouval zpět za zástěny. Ne, ne, uvažoval, co když tam někdo vejde? A taky že ano! Už jsou tam! Proč jsem otálel, když tam nikdo nebyl? Kdybych si tak troufl proklouznout dovnitř! Ne, s mou náturou... Jsem já to hnida! Baba! Zbabělost, to je naše, tak je to! Něco pokazit, to my umíme. Na to se nás nemusíte ani ptát. Tak a teď tady stojím jako solný sloup! Doma bych si dal šálek čaje... Bylo by příjemné vypít šálek čaje. Jestli se opozdím, Petruška bude nejspíš vrčet. Neměl bych jít domů? Aby to čert vzal! Jdu dovnitř a basta! Sotva rozřešil svoje dilema, spěšně vykročil, jako by ho kdosi natáhl na péro, a dvěma kroky se ocitl v bufetu. Shodil plášť, klobouk, rychle to mrskl do kouta, upravil se a rozhlédl. Pak... pak zamířil do čajového salonku, odtud nakoukl do dalšího pokoje, proklouzl téměř nepozorovaně mezi rozvášněnými hráči a pak... v tu chvíli zapomněl na celý svět a namířil si to rovnou do tanečního sálu.

Jako naschvál v tu chvíli nikdo netančil. Dámy v malebných skupinkách korzovaly po sálu. Muži se shlukovali do kroužků nebo šmejdili sálem a zadávali si dámy. Pan Goljadkin nic z toho nevnímal. Měl oči jen pro Kláru Olsufjevnu: vedle ní stál Andrej Filipovič, Vladimír Semjonovič a ještě několik důstojníků a mladých mužů, také velice zajímavých, kteří na první pohled vzbuzovali určité naděje, anebo už je realizovali... Viděl ještě leckoho. Nebo ne: už nikoho neviděl a na nikoho nehleděl... pohyboval se, jako by byl poháněn jakousi pružinou, která ho donutila vetřít se na ples, přestože nebyl pozván, a teď ho hnala stále vpřed... Mimochodem se srazil s jakýmsi radou a dupl mu na nohu, přišlápl šaty jedné úctyhodné stařence a potrhal je, strčil do číšníka s podnosem, ještě do leckoho vrazil,

aniž si toho všiml, nebo lépe řečeno, povšiml si toho, ale nedbal, nedíval se vpravo ani vlevo a prodíral se kupředu, až se ocitl před samotnou Klárou Osufjevnou. Nepochybně by se bez mrknutí oka v tom okamžiku s největší chutí propadl do země, ale co se stalo, stalo se... a nedalo se odestát. Co teď? Když se něco nedaří, vydržte, a když se to podaří, zadržte. Pan Goljadkin nebyl přirozeně žádný intrikán a neuměl leštit kliky... Takové už to bylo. Navíc se mu do všeho připletli jezuiti... Jenže na ně teď neměl ani pomyslení... Všecko, co chodilo, hlučelo, mluvilo, smálo se, naráz jako na povel ztichlo a postupně se kolem něj shluklo. On sám však jako by neviděl, neslyšel, nedokázal se rozhlédnout kolem... Ani za nic! Stál, oči sklopené, a sliboval sám sobě na svou čest, že se dnes v noci zastřelí. Po takovém slibu si v duchu řekl: Když už, tak už. A k svému obrovskému údivu zcela nečekaně spustil.

Začal zdravicí a zdvořilým blahopřáním: zdravice prošla zdařile, ale při blahopřání se náš hrdina zajíkl. Cítil, že když k tomu dojde, všechno poletí k čertu. A také že ano, zajíkl se, zarazil... zarazil se a zrudl; zrudl a zrozpáčitěl; zrozpáčitěl, zvedl hlavu a rozhlédl se kolem; rozhlédl se a strnul... Všechno stálo, mlčelo, vyčkávalo; opodál se ozval šepot a poblíž smích. Vrhł bezradný pokorný pohled na Andreje Filipoviče, a ten odpověděl takovým pohledem, že nebýt náš hrdina úplně zničený, tohle by ho dorazilo, kdyby to jen bylo možné. Mlčení se prodlužovalo.

„To se spíš týká domácích poměrů a mého osobního života, Andreji Filipoviči,“ pronesl sotva slyšitelně polomrtvý pan Goljadkin, „to není nic oficiálního...“

„Styd'te se, pane!“ zasykl Andrej Filipovič s rozhořčeným výrazem, vzal Kláru Olsufjevnu za ruku a obrátil se k panu Goljadkinovi zády.

„Nemám se proč stydět, Andreji Filipoviči,“ namítl pan Goljadkin rovněž skoro šeptem a rozhlédl se bezradně po sále ve snaze najít v nechápavém davu podporu a svoje ztracené společenské postavení.

„Nevadí, pánové! Nevadí! Co na tom? To se může stát každému,“ zašeptal a pokoušel se prodrat davem, který ho obklopil. Uvolnili mu cestu. Jakžtakž prošel mezi dvěma řadami zvědavých nechápavých pozorovatelů: osud ho vlekl. Cítil, že je vláčen osudem. Samozřejmě by dal mnoho za to, kdyby se mohl bez nějakého *faux pas* přenést na své dřívější stanoviště v síni u zadního schodiště, ale protože to bylo zhora nemožné, snažil se zmizet někam do kouta a tam skromně, slušně, osaměle stát, nikoho nerušit, nepřitahovat ničí zvláštní pozornost, ale zároveň získat přízeň hostů i hostitele. Cítil, jak mu ujíždí půda pod nohama, vrávoral, padal. Konečně se prodral do jednoho kouta a stál tam jako nezúčastněný, poměrně lhostejný pozorovatel, opřen oběma rukama o opěradla dvou židlí, a pokoušel se vrhnout pokud možná energický pohled na hosty Olsufije Ivanoviče, kteří ho obklopili. Nejbliž stál jakýsi důstojník, vysoký hezoun, před nímž si připadal jako červ.

„Tyhle dvě židle jsou zadané, poručíku: jedna pro Kláru Olsufjevnu a druhá pro kněžnu Čevčechanovovou, která právě tančí. Držím jim místo,“ vypravil ze sebe dýchavičně a upřel na poručíka úpěnlivý pohled. Ten se mlčky, se zdrcujícím úsměvem odvrátil. Když se náš hrdina poprvé netrefil, zkusil štěstí podruhé. Obrátil se přímo na jednoho důležitého radu s řádem na šíji. Ale ten si ho změnil takovým mrazivým pohledem, že pan Goljadkin měl pocit, jako by na něj vychrstli celý škopek vody, a zmlkl. Rozhodl se raději mlčet, s nikým se nebavit a dokázat, že on nic, že je stejný jako ostatní a chová se, jak se sluší! Přikoval pohled k manželám své úřednické uniformy a pak vzhlédl a zadíval se na jednoho úctyhodného pána. Má paruku, usoudil v duchu, kdyby ji sundal, objeví se holá lebka, asi taková jako moje dlaň. Po tak důležitém objevu si vzpomněl na arabské emíry: kdykoliv odloží zelené čalmy, jež nosí na znamení spřízněnosti s prorokem Mohamedem, objeví se rovněž holá olysá lebka. Náš hrdina myšlenkovým pochodem dospěl od Turků až k tureckým pantoflím a mimochodem si vybavil, že Andrej Filipovič

nosí holínky, které připomínají spíš pantofle než holínky. Bylo zřejmé, že už se částečně vpravil do nové situace. Kdyby se tenhle lustr, blesko mu hlavou, zřítíl na společnost, vrhl bych se k místu neštěstí, abych zachránil Kláru Olsufjevnu, a pověděl bych jí: „Nemějte obavu, slečno, to nic, prosím, já jsem váš zachránce.“ A pak... Ohlédl se a pátral po Kláře Olsufjevně. Namísto toho zahlédl Gerasimyče, jak se k němu prodírá se starostlivým, oficiálně slavnostním výrazem. Pana Goljadkina se zmocnil nepříjemný pocit, až sebou škubl a zamračil se. Mechanicky se rozhlédl: napadlo ho, že by se mohl potají, nenápadně vytratit, a tak se vyhnout nepříjemností, prostě zmizet, totiž provést to tak, jako by všechno šlo mimo něj a on nic, on muzikant. Ale dřív než se stačil pro něco rozhodnout, Gerasimyč už stál před ním.

„Poslyšte, Gerasimyči,“ oslovil sluhu a pousmál se, „tamhleta svíčka ve svícnu co nejdřív spadne. Poručte, ať ji narovnajít, vážně...“

„Svíčka, říkáte? Ne, prosím, ta stojí rovně... Ale někdo se po vás ptá...“

„A kdopak, Gerasimyči?“

„Namoutě, nevím, prosím. Nějaký sluha, prosím. Ptal se, zda je přítomen Jakov Petrovič. ‚Je,‘ povídám. ‚Tak ho laskavě vyvolejte... Jde o naléhavou a neodkladnou záležitost...‘ Tak je to, prosím.“

„Ne, Gerasimyči, mýlíte se: to je omyl.“

„To sotva, prosím...“

„Ne, Gerasimyči, určitě, o tom není nejmenších pochyb. Nikdo se po mně neptá a já jsem tady ve svém, totiž na svém místě.“

Pan Goljadkin popadl dech a rozhlédl se kolem. Ano, tak to bylo: všichni, kdo byli v sále, na něho upřeli pohledy a nastražili uši v jakémsi slavnostním očekávání. Muži se tísnili poblíž a pozorně naslouchali. Opodál si neklidně špitaly dámy. Sám hostitel stanul v těsné blízkosti, a přestože se z jeho výrazu nedalo vypožorovat, že je přímo a bezprostředně účasten akce proti Goljadkinovi – všechno se dělo nejvyšší delikátně, nicméně všechno naznačovalo, že nastává

rozhodný okamžik. Náš pan Goljadkin vycítil, že je načase směle zaútočit a zostudit nepřátele. Byl rozčilený. V náhlém vzepětí začal roztrfeseným slavnostním hlasem, otočen k čekajícímu Gerasimyči:

„Ne, příteli, nikdo se po mně neptal. Mýlíš se. Dnes už ses mýlil jednou, když jsi mě přesvědčoval... troufal sis mě přesvědčit –“ a zvýšil hlas – „že Olsufij Ivanovič, odnepaměti můj dobrodinec, který mi v jistém smyslu nahrazoval otce, přede mnou uzavře dveře svého domu ve chvíli, kdy jeho otcovské srdce je naplněno tou největší radostí a štěstím...“

A sebejistě, procítěně se rozhlédl kolem. Na řasách se mu objevily slzy. „Opakuju, můj příteli, mýlil ses, krutě, neodpustitelně ses mýlil...“

Nastal slavnostní okamžik. Pan Goljadkin cítil, že účinku bylo dosaženo. Stál, hlavu skromně sklopenou, a čekal, že ho Olsufij Ivanovič obejmě. Mezi hosty se šířilo vzrušení a nechápavost: dokonce i sám výhrůžný a neústupný Gerasimyč se zajíkl při slově: „To sotva, prosím...“, ale vtom nemilosrdný orchestr zničehonic spustil polku. Všecko bylo totam, všecko se rozptýlilo ve větru. Pan Goljadkin sebou škubl, Gerasimyč ucouvl, sál se zavlnil jako moře a už se po parketu rozletěl první pár – Vladimír Semjonovič s Klárou Olsufjevnu a za nimi hezoun poručík s kněžnou Čevčechanovovou. Diváci se zvědavě, nadšeně tísnili kolem, aby viděli, jak se tančí polka, nový zajímavý módní tanec, který všem zamotal hlavu. Na pana Goljadkina na čas zapomněli. Ale náhle vypukl všeobecný ruch, vzrušení, zmatek a hudba ztichla... Došlo k podivné příhodě. Tancem znavená Klára Olsufjevna s rozpálenými tvářemi sotva popadala dech a vyčerpaně sklesla do křesla: ňadra se jí vysoko zvedala. Všechna srdce tíhla ke krásné kouzelnici, všichni jeden přes druhého se k ní hrnuli, aby ji pozdravili a poděkovali za krásný zážitek. Znenadání se před ní ocitl pan Goljadkin. Byl bledý, krajně rozčilený, jako by i on se cítil vyčerpaný; jen stěží se pohyboval. Bůhvíproč se usmíval a prosebně k ní vztahoval ruku.

Překvapená Klára Olsufjevna nestačila svou ruku odtáhnout a na jeho vyzvání mechanicky vstala. Náš hrdina se zakomíhal jednou, podruhé a pak šoupl nožkou, přidupl a nakonec klopýtl: i on chtěl tančit s Klárou Olsufjevnou. Ta vykřikla a všichni přispěchali a snažili se vyprostit její ruku z ruky pana Goljadkina. Dav naším hrdinou smýkl a odstrčil ho skoro na deset kroků. Kolem něho se vytvořil shluk. Ozýval se jekot a křik dvou stařen, které pan Goljadkin v letu div neporazil. Nastal strašlivý zmatek, všichni se vypyтали, křičeli, pronášeli soudy. Orchester zmlkl. Náš hrdina se zmítal ve shluku hostí, bezmyšlenkovitě se usmíval a mumlal si pod vousy něco jako „proč by ne, co má být, polka je, jak se zdá, nový zajímavý tanec, vymyšlený pro potěšení dam“... Když už je to tak, on sám není proti... Jenomže na jeho souhlas nikdo nebyl zvědavý. Vtom cítil, jak na jeho ruku dopadla cizí ruka, druhá se mu opřela do zad a obezřetně ho kamsi postrkovala. Konečně poznal, že míří rovnou ke dveřím. Chtěl něco říct, něco udělat... ale ne, nechtěl už nic. Jenom se mechanicky usmíval. Uvědomil si, že mu navlékají plášť a narážejí mu klobouk hluboko do očí. Nakonec se ocítl ve tmě a zimě v předsíni a potom na schodišti. Klopýtl a měl pocit, že padá do propasti; chtěl vykřiknout, ale to už stál venku na dvoře. Ovanul ho svěží vzduch: na okamžik setrval bez hnutí a náhle k němu dolehly obnovené tóny hřmícího orchestru. Na všecko se rozpomněl a cítil příliv sil. Prudce vyrazil z místa, kde stál jako přikovaný, a střemhlav pádil ven do neznáma, na vzduch, na svobodu, kam ho oči povedou...

Na všech petrohradských věžích právě odbila půlnoc, když pan Goljadkin jako posedlý vyběhl na nábreží Fontánky těsně u Michajlovského mostu, aby se zachránil před nepřáteli, pronásledováním, krupobitím štulců, které se na něho sesypaly, před křikem vyplašených stařen, vzdechy dam a vražednými pohledy Andreje Filipoviče. Pan Goljadkin byl doslova odrovnaný, a jestliže si v tom okamžiku uchoval schopnost běžet, pak jedině jakýmsi zázrakem, kterému sám nakonec odmítal věřit. Byla nevlídná listopadová noc, mokrá, mlhavá, deštivá, sněhová, bohatá na rýmy, zimnice, angíny, horečky všech druhů a nejružnějšího původu, stručně řečeno, všechny dary petrohradského podzimu. Vítr skučel ve vylidněných ulicích, vzdouval nad řetězy zábradlí černou vodu Fontánky a uličnický komíhal vyhublými svítilnami na nábreží, které zase na oplátku doprovázely jeho kvílení pronikavým vrzáním, a to všecko vytvářelo nekonečný pištivý a řinčivý koncert, předobře známý každému obyvateli Petrohradu. Pršelo a současně sněžilo. Proudý dešťové vody poháněné větrem se valily skoro jako z hasičské stříkačky, chlístaly a bičovaly nešťastného pana Goljadkina do obličeje jako tisíce špendlíků a jehel. Uprostřed nočního ticha rušeného jen vzdáleným hrčením kočáru, kvílením větru a povrzáváním svítilen se tlumeně ozývalo zurčení a chlístání vody, která stékala ze všech střech, stříšek a říms na dlažbu. Nablízku ani v dálce nikde živá duše, a zdálo se, že v takovou hodinu a za takového počasí to ani jinak být nemohlo. Takže jenom pan Goljadkin, sám se svým zoufalstvím, cupital v tu dobu po chodníku Fontánky a snažil se co možná nejdříve doběhnout do své Šestikrámské ulice, do třetího patra, do svého bytu.

I když sníh, déšť a všechno to, co dokonce ani nemá jméno, když se strhne vichřice a mraky se převalují na petrohradské listopadové obloze, znenadání neúprosně zaútočilo na beztak zdeptaného nešťastného pana Goljadkina, nedoprávalo mu sebemenšího oddechu, pronikalo až do morku kostí, oslepovalo, profukovalo ho ze všech stran, sráželo z cesty a připravovalo ho o poslední špetku rozumu, třebaže se to všechno najednou proti němu spiklo, jako by se naschvál domluvilo se všemi jeho nepřáteli a připravilo mu pěkný den, večer i noc, bez ohledu na to všechno on sám zůstal skoro lhostejný vůči tomuto poslednímu důkazu nepřízně osudu: tak hluboce jím otrásl to, co se mu přihodilo před několika minutami u pana státního rady Berendějeva. Kdyby teď některý cizí nezaujatý pozorovatel posuzoval smutný úprk pana Goljadkina, nahlédl by všecku hrůzu jeho útrap a nesporně by usoudil, že pan Goljadkin jako by se chtěl někam schovat, jako by chtěl utéct sám před sebou. Ano, tak to bylo. Ba co víc: náš hrdina nejenže toužil utéct sám před sebou, ale dokonce by se nejraději sám zničil, obrátil se v prach. Nevnímal nic ze svého okolí, nechápal, co se kolem děje, a díval se tak, jako by pro něj ve skutečnosti neexistovaly nepříjemnosti provázející noční nepohodu, ani dlouhá cesta, déšť ani sníh, vítr ani okolní nečas. Galoše, která mu sklouzla z pravé holínky, uvízla v blátě a sněhu, na chodníku Fontánky, ale jeho vůbec nenapadlo, aby se pro ni vrátil, dokonce si té ztráty ani nepovšiml. Byl natolik zabraný do svých myšlenek, že se několikrát bez ohledu na okolí zarazil rovnou uprostřed chodníku a stál jako omráčený, zaujat vzpomínkou na svůj nedávný hrozivý pád: v tom okamžiku umíral, mizel a náhle jako šílený vyrazil a běžel, neohlížel se vpravo ani vlevo, jako by prchal před pronásledovateli, před jakýmsi ještě větším neštěstím... Opravdu, byla to hrozná situace! Nakonec se vyčerpaný zastavil na nábřeží a opřel se o zábradlí jako někdo, komu se nečekaně spustí z nosu krev, a upřeně se zahleděl na kalnou, černou vodu Fontánky. Nevíme, kolik času takhle strávil. Víme jen, že byl

natolik zoufalý, utrápený, utýraný, zesláblý, že ztratil poslední špetku duchapřítomnosti a na všechno zapomněl: na Izmajlovský most, na Šestikrámskou ulici i na svou současnou situaci... No a co? Bylo mu všechno jedno: celá záležitost je ukončena, rozsudek je potvrzen a podepsán, tak co? Vtom... vtom sebou škubl a bezděčně uskočil stranou. S nejasnou úzkostí se rozhlédl kolem, ale nikde nikdo, nic zvláštního se nestalo, a přece... měl dojem, že těsně vedle něho v tu chvíli kdosi stál, rovněž opřený o zábradlí a – nastojte! – dokonce mu cosi říkal, spěšně, prudce cosi zadrmolil, ale týkalo se to čehosi známého, ba přímo jeho. „Ale co, to se mi nejspíš zdálo,“ pronesl nahlas a znovu se rozhlédl. „A kde to vlastně jsem?“ S povzdechem pokýval hlavou a s neklidným úzkostným pocitem, dokonce s obavou se zadíval do kalné vlhké dálky, všemožně napínal zrak a krátkozrakýma očima se pokoušel proniknout mlhou, která se před ním rozprostírala. Avšak nic zvláštního, nového neupoutalo jeho pozornost. Zdánlivě všechno bylo jako předtím, totiž sněžilo ještě vydatněji, hustěji a padaly velké vločky, že nebylo vidět na dvacet kroků, svítilny povrzávaly ještě pronikavěji a vítr zdánlivě zpíval ještě žalostnější, tesknější píseň jako neodbytný žebrák, který úpěnlivě prosí o měďák na jídlo. Aách... co je to se mnou? znovu si opakoval pan Goljadkin, vykročil a letmo se rozhlédl kolem. Zrál v něm jakýsi nový pocit a pronikal celou jeho bytostí: snad stesk, snad strach... Celým tělem mu projelo zimničné chvění. Navýsost nepříjemná chvíle... „Nevadí,“ hlesl nahlas, aby se povzbudil, „možná že to nepošpiní ničí čest. Třeba to bylo zapotřebí,“ pokračoval a sám nevěděl, co říká, „možná že se všechno časem obrátí k lepšímu, takže si nebudu mít kde stěžovat a všichni budou spokojeni.“ S těmi útěšnými slovy se otřepal, setřásl sněhové chuchvalce, které utvořily silnou vrstvu na jeho klobouku, límci, plášti, holínkách a na všem ostatním, ale nebyl s to zaplašit podivný stesk. Kdesi daleko se ozval výstřel z děla. To je počasí! pomyslel si náš hrdina, aby to... nežene se náhodou povodeň? Jak je vidět, voda

pořádně stoupla. Jen dořekl, anebo si to jen pomyslel, zahlédl jakousi postavu, zřejmě opozdilého chodce, jako byl on sám. Chodec se přibližoval. Bylo to náhodné, bezvýznamné setkání, ale pan Goljadkin bůhvíproč upadl do rozpaků, dokonce dostal strach a nevěděl kudy kam. Ne že by se bál zlého člověka, ale co když... Kdopak ho zná, toho opozdilce, kmitlo mu hlavou, co když nepřichází jen tak, ale s určitým úmyslem mi zkříží cestu a ublíží mi... Třeba si ani přesně tohle všechno nepomyslel, jenom ho ovládl nepříjemný pocit. Na dlouhé přemýšlení ani pocity ostatně nebyl čas: chodec už byl dva kroky od něho. Pan Goljadkin podle svého zvyku okamžitě nasadil zvláštní výraz jasně vyjadřující, že on, Goljadkin, si jde svou cestou, že cesta je dost široká pro všechny a on nikoho neobtěžuje. Náhle strnul jako přibitý do země, jako by ho srazil blesk, a pak se otočil jako na obrtlíku, jako by ho něco postrkovalo za neznámým, který ho minul a ztratil se v chumelenici. Byl stejně jako pan Goljadkin zahalený od hlavy až k patě a rovněž pospíchal, cupital po chodníku Fontánky drobnými krůčky a chvílemi zrychloval. „Co to má znamenat?“ zašeptal pan Goljadkin s nedůvěřivým úsměvem, škulbl sebou a mráz mu přeběhl po zádech. Mezitím se neznámý ztratil z dohledu, zanikly i jeho kroky, ale náš hrdina pořád ještě stál a díval se za ním. Konečně se pomalu vzpamatovával. Co to má znamenat, přemítal trpce, copak už doopravdy ztrácím rozum? Otočil se a vydal se svou cestou, postupně zrychloval krok, cupital a pokoušel se už na nic nemyslet. Dokonce zavřel oči. Skučením větru a šuměním deště k němu po chvíli opět dolehly zvuky číhnsi blízkých kroků. Trhl sebou a otevřel oči. Asi dvacet kroků před ním se černala jakási spěchající postava a kvapně se blížila. Neznámý spěchal, chvátal, zrychloval: vzdálenost se válem zmenšovala. Pan Goljadkin už dokonce rozeznal rysy dalšího opozdilého chodce a úžasem a hrůzou vykřikl. Nohy se mu podlomily. Byl to týž, který ho asi před deseti minutami míjel a teď se nečekaně vynořil. Ale nejen to způsobilo, že náš zaskočený hrdina se zastavil, vykřikl

a užuž otvíral ústa, aby něco řekl, ale pak se pustil za neznámým a dokonce na něj zavolal, nejspíš aby na něj počkal. Neznámý se na deset kroků od něj skutečně zastavil tak, že světlo nejbližší lucerny ozářilo celou jeho postavu, otočil se a s netrpělivě soustředěným výrazem vyčkával. „Odpustíte, snad jsem se spletl,“ vyhrkl rozechvělým hlasem náš hrdina. Neznámý se mlčky, mrzutě otočil a spěšně vykročil svou cestou, jako by si chtěl vynahradiť ty dvě minuty, které s panem Goljadkinem ztratil. Co se týkalo našeho hrdiny, rozechvěla se v něm každá žilka, slabostí se mu podlomila kolena, zaúpěl a sklesl na patník. Ostatně, měl k tomu pádný důvod... Neznámý mu totiž připadal nějak povědomý. Ale na tom by ještě nebylo nic zvláštního. Jenže on toho člověka skoro poznal. Často ho vídával, dříve i docela nedávno: kdy to jen bylo? Možná včera? Ostatně ani na tom by nebylo nic divného. Neznámý nebyl ničím nápadný, přinejmenším rozhodně nevzbuzoval pozornost na první pohled. Byl to slušný člověk jako ostatní, a snad měl dokonce některé důležité přednosti, zkrátka a dobře, šel si svou cestou. Pan Goljadkin vůči němu necítil nenávist ani nepřátelství, ba ani lehkou nechuť, dokonce snad naopak. A přesto (a v tom spočíval hlavní důvod) by se s ním za nic na světě nechtěl setkat tak jako například teď. Ba co víc – dobře toho člověka znal, dokonce věděl, jak se jmenuje, a přece ho ani za nic nechtěl oslovit jménem, ani jménem po otci nebo příjmením. Nedovedu říci, jak dlouho proseděl na patníku, ale konečně se vzpamatoval, pustil se nazdařbůh, co mu síly stačily, a neohlížel se napravo ani nalevo. Lapal po vzduchu, asi dvakrát klopýtl, div neupadl, a přitom osiřela jeho druhá holínka, kterou galoše taky opustila. Nakonec trochu zpomalil, aby popadl dech, spěšně se rozhlédl kolem a uviděl, že už nepozorovaně urazil celou cestu po Fontánci, přeběhl Aničkovský most, část Něvské třídy a nyní stál v zatáčce do Litějně. Zabočil tam. Jeho situace se v tu chvíli podobala situaci člověka stojícího nad děsivou propastí, kdy se půda pod ním hrozí utrhnout, už se uvolnila, zhoupla,

rozkolísala a už ho táhne dolů, a on, nešťastník, nemá dost sil ani duchapřítomnosti, aby uskočil a odtrhl pohled od zející propasti: přitahuje ho, takže nakonec do ní padá, sám urychluje vlastní záhubu. Věděl, cítil, byl naprosto přesvědčen, že se mu ještě cestou stane něco zlého, že se na jeho hlavu jako blesk z čistého nebe snese jakási pohroma, například že znovu potká svého neznámého, ale kupodivu dokonce si to přál, pokládal to za nevyhnutelné a jenom se v duchu modlil, aby to všechno co nejdřív skončilo, aby se jeho situace jakkoliv, ale co nejdřív vyjasnila. Zatím běžel, jako poháněný jakousi neznámou silou, v celém těle se mu rozlévala jakási malátnost a všechno v něm oněmělo. Nedokázal se na nic soustředit, ačkoliv jeho myšlenky se chytaly všeho jako trní. Přidalo se k němu nějaké ztracené psisko, celé mokré a roztřesené, běželo vedle něj, uhánělo, ocas a uši sklopené, a občas po něm nesměle, chápavě pokukovalo. Vybavil si jakousi vzdálenou, dávno zapomenutou myšlenku, vzpomínku na dávnou příhodu, bušila v hlavě jako kladivo, dotírala, nedala se zaplašit. „Takové ohavné psisko!“ zašeptal bezděčně. Vtom zahlédl svého neznámého v místě, kde se ulice zatáčí do Italské. Jenomže tentokrát neznámý nešel proti němu, nýbrž mířil stejným směrem, utíkal o pár kroků před ním. Konečně se ocitli v Šestikrámské. Pan Goljadkin těžce oddechoval. Neznámý se zastavil přímo před domem, kde náš hrdina bydlel. Ozvalo se zazvonění a téměř současně zaskřípěla železná závora. Dveře se otevřely, neznámý se předklonil, vklouzl dovnitř a byl tentam. Skoro zároveň přiběhl i pan Goljadkin a jako střela vletěl do průjezdu. Neslyšel bručícího domovníka, udýchaně vběhl na dvůr a zahlédl svého pozoruhodného neznámého, kterého nakrátko ztratil. Ten se mihl u schodiště, které vedlo k bytu pana Goljadkina. Náš hrdina se vrhl za ním. Schodiště bylo tmavé, vlhké a špinavé. Na každém odpočívadle se válely krámy nájemníků, takže cizí člověk, který by tudy za tmy stoupal, by musel putovat skoro půl hodiny, riskoval by, že si zláme nohy, a proklínal by schody i svoje

známé, co se tak nepohodlně ubytovali. Ale Goljadkinův neznámý tu byl jako doma, bez potíží, lehce zdolával zdejší terén, jako by se v něm dokonale orientoval. Náš hrdina ho téměř dohnal a neznámý ho dokonce několikrát cípem svého pláště plácl přes nos. Srdce se mu se vělo. Tajemný chlapík se zastavil rovnou u dveří jeho bytu, zaklepal a k velkému překvapení našeho hrdiny Petruška hbitě otevřel, jako by čekal a nešel spát, a následoval příchozího se svíčkou v rukách. Pan Goljadkin, celý bez sebe, vběhl do svého bytu, neodložil plášť ani klobouk, prošel předsíňkou a zastavil se na prahu svého pokojíku, jako když do něj hrom uhodí. Jeho tušení se splnilo. Všecko, čeho se obával a co si domýšlel, se uskutečnilo. Zatočila se mu hlava a zalapal po vzduchu. Neznámý před ním seděl rovněž v plášti a klobouku na jeho posteli a s přimhouřenýma očima a lehkým pousmáním mu přátelsky kynul. Pan Goljadkin chtěl vykřiknout, ale nemohl, chtěl nějak protestovat, ale nedostávalo se mu sil. Vlasy se mu zježily hrůzou a skoro bez sebe dopadl na židli. Však také bylo proč. Poznal svého nočního druha. Nebyl to nikdo jiný než on sám, pan Goljadkin číslo dvě, ale podobný prvnímu jako vejce vejci, prostě a krátce dvojník v každém směru...

Nazítří přesně v osm se náš hrdina probudil ve své posteli. V Jeho představách i paměti vmžiku ožila všechna včerejší neobyčejná dobrodružství i celá ta neuvěřitelná divoká noc s téměř fantastickými příhodami. Pekelná zášť jeho nepřátel a zejména její poslední důkaz způsobily, že ho zamrazilo u srdce. Ale přitom to všechno bylo natolik podivné, nepochopitelné, výstřední a až nemyslitelné, že se tomu dalo jen stěží uvěřit; pan Goljadin byl dokonce ochoten to všechno označit za horečné blouznění, náhlé pominutí smyslů, chorobnou představivost, kdyby z trpké životní zkušenosti naneštěstí nevěděl, kam až může zášť člověka zavést, kam až někdy může dojít zuřivost nepřítele, který se mstí za poskvrněnou čest a uraženou ctižádost. K tomu přistupovaly rozlámané údy, ochablý mozek, jakoby přeražený hřbet a zhoubná rýma, které potvrzovaly a hájily pravděpodobnost včerejší noční procházky a částečně i všeho ostatního, k čemu přitom došlo. A konečně, náš hrdina už dávno předvídal, že se něco chystá, že za tím někdo je. Ale co teď? Po uvážlivé rozvaze se rozhodl, že o tom pomlčí, podřídí se a dočasně nebude protestovat. Možná že mě chtějí jenom postrašit, a když uvidí, že nic nepodnikám, neprotestuju, podřizuju se a všechno trpělivě snáším, sami ucouvnu...

Tak rozumoval, mezitím co si protahoval rozlámané údy ve své posteli a jako obyčejně čekal, až se objeví Petruška. Trvalo to už déle než čtvrt hodiny; slyšel, jak lenoch Petruška si za přepážkou hraje se samovarem, ale prozatím se neodvážil na něj zavolat. Ba co víc: dokonce se konfrontace s Petruškou trochu bál. Bůhví, rozvažoval, bůhví, jak se na to všechno ten šejdíř dívá. Mlčí jako ryba, ale má to v hlavě pěkně srovnané. Konečně vrzly dveře a objevil se Petruška s podnosem v rukách. Pan Goljadin na něj nesměle zašilhal

a netrpělivě čekal, co bude dál, jestli se Petruška nezmíní o jisté okolnosti. Ale Petruška mlčel, naopak byl nemluvnější, přísnější a zlostnější než obvykle a zle zahlížel; celkem bylo vidět, že je s něčím krajně nespokojen, dokonce nevěnoval svému pánovi ani jediný pohled, což pana Goljadkina bodlo. Postavil na stůl všecko, co přinesl, otočil se a beze slova odešel za svou přepážku. „Všecko ví, lenoch jeden!“ zavrčel náš hrdina a pustil se do čaje. Ale ani on se Petrušky na nic nevyptával, přestože sluha několikrát vešel do jeho pokojíku pro různé věci. Pan Goljadkin byl jako na trní. Báł se jít do úřadu. Tušil, že právě tam není něco v pořádku. A co když půjdu, přemýšlel, a zrovna se k něčemu přichomýtnu? Nebylo by lepší trpělivě vyčkat? Ať si tam vyvádějí, co chtějí, a já bych dnešek přečkal doma, nabral sil, trochu se vzpamatoval, všecko řádně rozvážil a v příhodnou chvíli bych se zničehonic objevil jako z nebe spadlý. Při těch úvahách kouřil jednu dýmku za druhou a čas letěl: bylo půl desáté. Vždyť už je půl desáté, rozprádal svoje myšlenky, teď už je pozdě na to, abych šel do úřadu, a navíc jsem nemocný, no ovšem, zaručeně jsem nemocný, kdo může tvrdit, že ne? Mně je to fuk! A vážně, když sem pošlou kontrolu, co mi to udělá? Píchá mě v kříži, mám kašel, rýmu a vůbec, v tomhle počasí se nemůžu nikam vypravit: ještě bych se roznemohl a snad i umřel, poslední dobou lidi mřou jako mouchy... Takovými důvody nakonec uklidnil svoje svědomí a už předem se ospravedlnil před výtkami Andreje Filipoviče, který si ho podá za služební nedbalost. Obvykle se v podobných případech náš hrdina rád sám před sebou ospravedlňoval a uváděl nejrozumnější pádné důvody, aby uklidnil svoje svědomí. I teď, když se mu to podařilo, uchopil dýmku a nacpal ji, ale sotva pořádně zabafal, vyskočil z pohovky, jako když ho něco píchne, odhodil dýmku, spěšně se umyl, oholil, přičísl se, navlékl si úřednickou uniformu a všecko ostatní, popadl nějaké papíry a vystřelil do úřadu.

S úzkostným očekáváním, nejasným zlým tušením nesměle vešel do svého oddělení a nesměle usedl na svoje místo vedle přednosta

kanceláře Antona Antonoviče Setočkina. Nedíval se vpravo ani vlevo, ničím se nerozptyloval a ponořil se do spisů, které ležely před ním na stole. Slíbil si, že pokud možno se bude vyhýbat všem provokacím, všemu, co by ho mohlo kompromitovat, a sice dotěrným otázkám, vtipům a nemístným narážkám na okolnosti včerejšího večera, a dokonce se rozhodl, že se vzdá obvyklých zdvořilostí ve styku s kolegy, tj. dotazů na zdraví a podobně. Ale současně mu bylo jasné, že to takhle nemůže zůstat. Nevědět o něčem, co se ho přímo týkalo, a žít v nejistotě, to ho odjakživa sužovalo víc, než když se ho něco skutečně dotklo. A tak bez ohledu na svůj slib do ničeho se neplést, ať se děje cokoli, a všeho se stranit, občas potají, nenápadně zvedl hlavu a opatrně se rozhlédl hned vpravo, hned vlevo, studoval tváře svých kolegů a snažil se z nich vyčíst, zda se nestalo něco mimořádného, co by se ho týkalo, a přitom to před ním ze škodolibých důvodů tají. Předpokládal, že to, co ho obklopuje, nepochybně souvisí s tím, co se včera stalo. Nakonec si úzkostně přál, aby se všecko co nejrychleji vyřešilo, třeba i nepříznivě – vždyť o maléry není nikdy nouze! Osud ho vzal za slovo: jen si to pomyslel, jeho pochybnosti byly rozptýleny, ale zato tím nejpodivnějším, překvapivým způsobem.

Dveře z druhé kanceláře plaše, tichounce vrzly, jako by hlásaly, že příchozí je naprosto bezvýznamná osoba, a ke stolu, kde seděl náš hrdina, rozpačitě přistoupila jakási důvěrně známá postava. Pan Goljadkin ani nevzhlédl, jen sklouzl po příchozím letmým pohledem a už všecko věděl, už byl doma, všecko pochopil do nejmenších podrobností. Hořel studem a strkal svou ubohou hlavu do lester, jako pštros pronásledovaný lovcem schovává hlavu do horkého písku. Příchozí se uklonil Andreji Filipoviči a pak se ozval úředně laskavý hlas, jakým hovoří nadřízení ve všech institucích s novým podřízeným. „Posad'te se sem,“ vybídl nováčka Andrej Filipovič a ukázal na Goljadkinův stůl, „sem, proti panu Goljadkinovi, a hned vám dáme práci.“ Potom nováčkovi zdvořile, domlouvavě pokynul

a vzápětí se zahloubal do studia nejružnějších spisů, kterých měl před sebou celou kupu.

Náš hrdina konečně zvedl hlavu, a jestliže neomdlel, pak jediné proto, že tohle všecko předvídal, tušil a uhodl, o koho jde. Nejdřív se spěšným pohybem hlavy přesvědčil, zda si za jeho zády nešpi-tají, zda si z něho nedělají dobrý den, zda se něčí obličej nezkrřivil údivem, nebo zda někdo nespádl leknutím pod stůl. Ale k svému největšímu překvapení zjistil, že k ničemu podobnému nedošlo. Chování kolegů i spolupracovníků ho šokovalo. Připadalo mu, že je v rozporu se zdravým rozumem. Neobvyklé mlčení ho až vydě-silo. Skutečnost mluvila sama za sebe: celá záležitost se jevila jako podivná, nepřístojná, barbarská. Bylo čemu se divit. To všecko se samosebou pouze mihlo v jeho mozku. Pozvolna se škvařil a věru měl proč. Ten, kdo seděl proti němu, byl ztělesněná hrůza a ostuda, jeho včerejší zlý sen, stručně řečeno, byl to sám pan Goljadkin, ovšem ne ten, co tady seděl na židli, ústa dokořán a uvízlé pero v ruce, nikoli zástupce přednosta kanceláře, ne ten, co se tak rád vytrácí a mizí v davu, ne ten, který zřetelně hlásá svou chuť: „Ne-všímejte si mě, já si vás taky nevšímám,“ nebo: „Nevšímejte si mě a já si vás taky nebudu všímat“, a přitom podobný tomu prvnímu jako vejce vejci: měl stejnou postavu, byl stejně vysoký, stejně ob-lečený, měl stejnou lysinu – zkrátka a dobře, nic, vůbec nic nebylo opomenuto v té dokonalé shodě, takže kdyby si někdo zamlul a postavil je vedle sebe, nikdo, skutečně nikdo by si netroufal určit, který je ten pravý Goljadkin a který falešný, kdo je starý a kdo nový, kdo je originál a kdo kopie.

Náš hrdina, dá-li se to přirovnat, se nyní ocitl v situaci člověka, z něhož si nějaký dareba vystřelil a z úkrytu na něj pouští prasátka. Co je to, sním, nebo bdím? přemýšlel. Je to skutečnost, anebo pokračování včerejšího snu? A jak to? Jakým právem se to všecko děje? Kdo rozhodl o přijetí takového úředníka, kdo to dovolil? Spím, nebo bdím? Pokoušel se štípnout, dokonce si umínil, že štípně někoho

jiného... Ne, to není sen, ani nápad! Cítil, jak se z něho lije pot, že se s ním děje cosi nevídaného, dosud nepoznaného, a k dovršení všeho je to hotová ohavnost, protože chápal a uvědomoval si, jak nevýhodná je hlavní role v téhle pokleslé komedii. Dokonce zapochyboval o vlastní existenci, a ačkoliv byl předem na všechno připraven a přál si, aby se jeho pochybnosti jakýmkoliv způsobem rozptýlily, tož sama podstata celé té komedie byla hodna údivu. Drtila ho tíseň. Chvillemi ztrácel vědomí i paměť. Sotva se znovu vzpamatoval, poznal, že bezděčně, mechanicky čmárá perem po papíře. Nedůvěřoval si, a proto všechno, co napsal, kontroloval, ale nic nevnímal. Nakonec Goljadkin číslo dvě, který doposud seděl poslušně a věčně, vstal a zmizel ve dveřích jiného oddělení, aby cosi vyřídil. Náš hrdina se rozhlédl, ale nikde nic, všude vládl klid, bylo slyšet jen skřípění per, šelest převrácených listů a hovor v koutech vzdálených stolu Andreje Filipoviče. Náš hrdina pohlédl na Antona Antonoviče, a zřejmé jeho výraz plně vyjadřoval jeho současný stav a odpovídal podstatě celé věci, a tudíž byl v jistém směru nápadný, neboť dobrák Anton Antonovič odložil pero a s jakousi mimořádnou účastí se pozeptal na jeho zdraví.

„Chválabohu,“ vypravil ze sebe zájímavě pan Goljadkin. „Jsem naprosto zdrav, Antone Antonoviči. Nic mi nechybí,“ dodal energicky, protože často vzpomínanému Antonu Antonoviči dosud plně nedůvěřoval.

„Hm... A mně se zdálo, že jste nemocný. Ostatně, nebylo by divu! V takovémhle počasí... Víte...“

„Ano, Antone Antonoviči, vím... Ale o tom nemluví,“ pokračoval pan Goljadkin a upřel na svého nadřízeného pohled, „dokonce ani nevím, jak vám, totiž chci říct, jak mám začít...“

„Co, prosím? Já vám... abyste věděl... přiznám se, já vám dobře nerozumím... Prosím, vysvětlíte mi podrobněji, jaké máte problémy,“ pronesl Anton Antonovič a sám se ocitl v úzkých při pohledu na pana Goljadkina, kterému vyhrkly slzy.

„Já... vážně, Antone Antonoviči... v našem úřadu je... jeden úředník...“

„Jen dál, prosím! Pořád ještě nechápu.“

„Chci říct, Antone Antonoviči, že dnes u nás nastoupil nový úředník.“

„Ano, prosím, váš jmenovec.“

„Cože?“ vykřikl náš hrdina.

„Povídám: váš jmenovec. Jmenuje se taky Goljadkin. Není to náhodou váš bratr?“

„Ne, prosím, Antone Antonoviči, já...“

„Hm, to se podívejme! A já měl dojem, že je to váš blízký příbuzný. Existují společné rodové rysy...“

Pan Goljadkin zkoprněl údivem a na chvíli ztratil řeč. Tak lehkomyšlně si vykládat takovou nevídanou, svého druhu vzácnou nepřístojnost, která by překvapila dokonce i nevšimavého pozorovatele, mluvit o společných rodových rysech, když tady je to jasné jako facka!

„Poslyšte, Jakove Petroviči, já vám něco poradím,“ pokračoval Anton Antonovič. „Zajděte k doktorovi a poraďte se s ním. Abyste věděl, nevypadáte dobře. Máte v očích takový... víte, takový zvláštní výraz.“

„Ne, prosím, Antone Antonoviči, já samosebou cítím... totiž pořád se chci zeptat, co ten úředník...“

„Co máte, prosím, na mysli?“

„Totiž... nevšiml jste si něčeho zvláštního, Antone Antonoviči... příliš nápadného?“

„A sice?“

„Chci jen říct, Antone Antonoviči, že se překvapivě někomu podobá... totiž například mně. Právě jste mluvil o rodových rysech, ráčil jste utrousit takovou poznámku... Víte, stává se, že například dvojčata jsou si podobná k nerozeznání... To mám, prosím, na mysli...“

„Ano, ano,“ řekl po chvilce přemýšlení Anton Antonovič, jako by ho ta okolnost teprve nyní zaskočila. „Ano, pravdaže! Jde o nápadnou podobnost, správně usuzujete, člověk by se doopravdy mohl splést,“ pokračoval a stále víc pouličil oči. „Poslyšte, Jakove Petroviči, je to zázračná podobnost, jak se někdy říká – fantastická, totiž úplná podobnost, jak jste... Jak jste si sám povšiml, není-liž pravda? Dokonce jsem vás chtěl požádat o vysvětlení, ale přiznám se, zpočátku jsem tomu nevěnoval náležitou pozornost. Div, účinný div! A poslyšte, vy přece nepocházíte odtud, že ne?“

„Ne, prosím.“

„A on taky není zdejší. Možná že jste rodáci. Smím se zeptat, kde většinu života prožila vaše paní matka?“

„Vy říkáte... vy říkáte, že není zdejší, Antone Antonoviči?“

„Ne, prosím, není. Opravdu, je to divné,“ pokračoval výřečný Anton Antonovič, pro něhož byl učiněný svátek, kdykoliv si mohl o čemkoliv popovídat, „a může to vzbudit zvědavost. Vždyť často chodíme kolem někoho a vůbec si ho nevšímáme. Ostatně z toho si nic nedělejte. To se stává. Víte, já vám něco povím – totéž se přihodilo mé tetičce z matčiny strany: ta taky před smrtí viděla sama sebe zdvojeně...“

„Ne, prosím, já – odpustíte, že vás přerušuji, Antone Antonoviči... já... Rád bych věděl, co ten úředník, jak se sem dostal?“

„Místo nebožtíka Semjona Ivanoviče. Uvolnilo se místo, a tak ho obsadili. Ne, vážně, chudák Semjon Ivanovič prý zanechal tři malé děti – to je hrozné neštěstí. Vdova padla Jeho Excelenci k nohám. Ale povídá se, že leccos tají. Má prý peníze, ale tají to...“

„Ne, prosím, Antone Antonoviči, já mluvím pořád o té okolnosti...“

„Totiž... No ano! Ale proč vás to tolik zajímá? Říkám vám, nic si z toho nedělejte. To všechno přejde. Vy za to nemůžete, tak to Pánbůh zařídil, je to jeho vůle, a bylo by hřích reptat. V tom je vidět Boží prozřetelnost. Vy, pokud tomu rozumím, s tím nemáte nic společného. Je snad na světě málo divů? Matka příroda je štědrá. Vás za

to nebudou hnát k odpovědnosti, nebudete se zodpovídat. Mimo-
chodem doufám, že jste slyšel o těch, jak se jim jen... siamských
dvojčatech? Jsou k sobě srostlá zády a tak žijou, jedí a spí společně:
prý berou veliké peníze.“

„Dovolte, Antone Antonoviči...“

„Chápu vás, chápu! A co má být? Nic! Říkám vám, alespoň já tomu
rozumím, nic si z toho nedělejte. Jeden úředník jako druhý, co má
být? Zdá se, že ten nováček je pracovitý. Jmenuje se prý Goljadin
a nepochází odtud. Prý je titulární rada. Jednal osobně s Jeho Ex-
celencí.“

„No a jak to, prosím, dopadlo?“

„Prý všechno dostatečně vyložil, uvedl důvody, tak a tak to je, Vaše
Excelence, nemám žádné jmění, rád bych sloužil a zejména pod
vaším skvělým vedením... No a všechno jaksepatří obratně vyjádřil.
Je to hlava, nepochybně! No a to se ví, měl doporučení. Bez toho se
neobejdete...“

„No, dobrá, prosím... a od koho, prosím... Chci říct, kdo se do
téhle špinavé záležitosti zamíchal?“

„Hm... Ta jeho doporučení prý měla svou váhu. Jeho Excelence
a Andrej Filipovič se jen pousmáli.“

„Pousmáli?“

„Ano, prosím. Jeho Excelence se prý pousmála a řekla, je to
v pořádku a že z její strany není námitek, hlavně aby dobře sloužil...“

„A dál, prosím? Částečně mě křísíte, Antone Antonoviči. Snažně
vás prosím – dál!“

„Dovolte, a já vás zase... No dobrá, prosím, nevadí, to je jedno-
duchá věc. Říkám vám, nic si z toho nedělejte, není v tom nic po-
chybného...“

„Ne, prosím. Já, totiž, chci se zeptat, Antone Antonoviči, jestli
Jeho Excelence nic nedodala... například o mně?“

„Jak, prosím? A ták! Ne, nic: můžete být naprosto klidný. To víte,
ono je to přirozeně trochu překvapivé a zpočátku... Kupříkladu já

jsem si toho ani nepovšiml. Ne, vážně, až když jste mě upozornil. Ostatně, můžete být naprosto klidný. Neřekl nic zvláštního, jako by neřekl nic," dodal dobrácký Anton Antonovič a vstal.

„Já totiž, prosím..."

„Promiňte, prosím. Já se tady bavím o hloupostech a přitom mám vyřídit jednu neodkladnou záležitost. Omluvte mě..."

„Antone Antonoviči!" rozlehl se zdvořile důtklivý hlas Andreje Filipoviče, „Jeho Excellence se po vás ptala..."

„Okamžik, Andreji Filipoviči, už jdu, prosím," a Anton Antonovič sebral kupu listin a vtrhl nejdřív do kanceláře Andreje Filipoviče a potom k jeho Excelenci.

Je to tak, uvažoval pan Goljadkin, vida, taková je to hra! Hled'-me, odkud vítr fouká! To není špatné: zdá se, že se všechno obrací k lepšímu, ujišťoval se v duchu, mnul si radostí ruce a zrovna se vznášel. Takže nejde o nic mimořádného. Všechno spěje do ztracena, nic se nerozhodne. Namouduši, nikdo ani nepípne, každý mlčí jako pěna, sedí a zabývá se svými záležitostmi... Loupežníci... Výborně! Mám rád dobré lidi, vždycky jsem je měl rád a vážím si jich... A vůbec, jen si pomyslete, tenhle Anton Antonovič... člověk aby se bál mu věřit – je to dědek a stářím mu přeskočilo. Ostatně nejlepší na tom všem je, že Jeho Excellence nic neříkala a přešla to: to je skvělé! Schvaluju! Jenom proč se do toho plete Andrej Filipovič s tím svým smíchem? Co mu na tom záleží? Mám já to smůlu! Ten starý lišák! Pokaždé mi zkříží cestu jako černý kocour a já mám z toho polízanici...

Znovu se rozhlédl kolem a znovu mu svitla naděje. Ale cítil, že ho uvádí do rozpaků jedna vzdálená zlomyslná myšlenka. Dokonce ho napadlo, aby nějak pronikl k úředníkům, vletěl jim do rány, třeba si je vyčíhal před úřadem nebo k nim zašel rádoby služebně a mezi řečí udělal narážku, tak a tak to je, pánové, taková nápadná podoba, to je divné, hotová komedie, fraška... totiž vysmál se tomu všemu, a tak zjistil, jak velké nebezpečí hrozí. To známe, tichá voda břehy

mele, usoudil v duchu. Jenže včas se vzpamatoval. Pochopil, že by minul cíl. „S takovou náturou,“ řekl si a lehce se klepl do čela, „bys to projel, kamaráde! Ty duše spravedlivá! Ne, radši budme trpěliví, Jakove Petroviči, počkejme a obrňme se trpělivostí!“ Přesto, jak už jsme podotkli, v něm ožila naděje, jako by vstal z mrtvých. Připadá mi, mudroval, jako by mně spadl kámen ze srdce! To je historie! „A skříňka se jednoduše otevřela –“ ten Krylov má pravdu, ano, ano... je to znamenitý bajkař a má za ušima. A co se týče mého dvojníka, jen ať si slouží, budiž mu přáno, hlavně ať nikomu nepřekáží a nikoho neuráží: jen ať slouží – souhlasím a schvaluju!

Zatím hodiny plynuly, letěly, a nepozorovaně odbily čtyři. Úřední doba skončila: Andrej Filipovič popadl klobouk a všichni následovali jeho příkladu. Pan Goljadkin se trochu pozdržel, úmyslně odcházel poslední, když už se všichni rozběhli, každý po svém. Jen vyšel na ulici, cítil se jako v ráji, dokonce se rozhodl, že to vezme oklikou a trochu se projde po Něvské. „To je osud!“ opakoval si. „Nečekaný obrat událostí... počasí se umoudřilo, je mrazík a sanice. Mráz nám Rusům vyhovuje, našinec se s ním dobře snáší! Našince mám rád. Sníh, první poprašek,“ řekl by myslivec. „Teď tak jít po stopě a chytit zajíce... No nic!“

Dával průchod své radosti, ale zatím mu cosi vrtalo hlavou a chvílemi ho bodalo u srdce, že nevěděl, jak se má utěšit. Raději vyčkejme a pak se budeme radovat. Uvažujme, můj mladý příteli. A co se vlastně děje? Rozeberme si to společně. No a? Mám se snad z toho rozbřečet? Co já s tím mám společného? Jdu si svou cestou. Dal se na vojnu a teď ať bojuje! Jen ať slouží! A tamten zase: siamská dvojčata, to je hotový div, zázrak! Proč je sem plete? Dejme tomu, ale vždyť i slavní lidé občas vyváděli všelijaké ptákoviny. Dokonce z historie je známo, že slavný Suvorov kokrhal jako kohout... Ale to všechno měl z politiky... A jiní slavní vojevůdci... Ostatně, co je mi po nich! Já jsem sám pro sebe a basta, nikoho nechci znát, jsem nevinný a nepřítele přezírám. Nejsem žádný intrikán, na to jsem pyšný. Jsem

čistý jako lilie, spořádaný, příjemný společník, neublížím ani kuřeti a s každým jednám na rovinu...!

Vtom se odmlčel, zarazil a roztřásl se jako list; dokonce na okamžik zavřel oči. S nadějí, že předmět jeho obav je iluzorní, nakonec otevřel oči a nesměle zašilhal stranou. Ne, nebyla to iluze! Po boku mu cupital jeho ranní známý, usmíval se, nakukoval mu do tváře, a jak se zdálo, čekal na příležitost, aby mohl zapříst hovor. Ale marně. Oba ušli asi padesát kroků. Pan Goljadkin si nepřál nic jiného, než aby se mohl co nejvíc zababušit, ukrýt se do svého pláště a stáhnout si klobouk až k očím, jak jen to jde. K dovršení všeho měl jeho známý navlas stejný plášť i klobouk, jako by mu ho náš hrdina věnoval.

„Vážený pane,“ pronesl konečně pan Goljadkin skoro šeptem a pohlédl stranou, „každý z nás jde jinou cestou... Dokonce jsem o tom přesvědčen,“ pokračoval po chvíli. „A jsem si jist, že jste mi dobře porozuměl,“ uzavřel poměrně stroze.

„Přál bych si,“ ozval se konečně jeho přítel, „přál bych si... doufám, že mi velkodušně odpustíte... Nevím, na koho bych se mohl obrátit... víte, okolnosti... Věřím, že mi odpustíte mou troufalost, ale zdálo se mi, že vy, který máte soucit s jinými, jste se mnou ráno cítil jakousi účast. A vy jste mi byl od první chvíle sympatický... Já...“ Pan Goljadkin v tu chvíli v duchu popřál svému novému kolegovi, aby se propadl. „Kdybych směl doufat, Jakove Petroviči, že mě blahosklonně vyslechnete...“

„My... už jsme tady... Raději půjdem ke mně,“ odpověděl pan Goljadkin. „Přejdeme teď na druhou stranu Něvské, tam to bude pro nás pohodlnější, a pak uličkou... Raději to vezmeme uličkou...“

„Dobrá, jak je libo, prosím. Vezmeme to uličkou,“ nesměle, pokorně přitakal jeho druh, jako by chtěl tónem své odpovědi naznačit, že tady není co rozebírat a vzhledem ke svému postavení se spokojí i uličkou. A pokud šlo o pana Goljadkina, ten vůbec nechápal, co se s ním děje. Nevěřil vlastním slovům a dosud se nevzpamatoval z údivu.

Trochu se vzpamatoval až na schodech, přede dveřmi svého bytu. Jsem já to tupec! vyčínil si v duchu. Kam ho to vedu? Sám strkám hlavu do oprátky. Co si pomyslí Petruška, až nás spolu uvidí? Co si ten mizera odváží pomyslet? Ten má oči všude... Ale bylo pozdě: pan Goljadkin zaklepal, dveře se otevřely a Petruška pomohl pánovi i jeho společníku odložit plášť. Pan Goljadkin na něj zašilhal a snažil se z jeho výrazu vyčíst, co si myslí. Ale k svému obrovskému překvapení zpozoroval, že jeho sluhu vůbec nenapadlo se divit, naopak, jako by něco podobného čekal. Samosebou i teď hleděl úkosem a tvářil se jako vlk, který hodlá někoho sežrat. Že by dneska všechny lidi někdo začaroval, uvažoval náš hrdina, posedl je nějaký běs? Určitě je potkalo něco zvláštního. Čert to vem, takové trápení! Tak přemýšlel a rozvažoval a přitom uvedl hosta do svého pokojíku a smírně ho požádal, aby si sedl. Host, jak se zdálo, upadl do velkých rozpaků, neosměloval se, poslušně sledoval každé hostitelovo hnutí, lovil jeho pohledy a zřejmě se pokoušel vyčíst jeho myšlenky. Každé gesto prozrazovalo ponížení, bezradnost a ustrašenost, takže, máme-li si dovolit takové přirovnání, v tu chvíli připomínal člověka, který nemá vlastní oděv, a proto si oblékl cizí a cítí se v něm nesvůj: rukávy má krátké, pas skoro u krku, co chvíli si popotahuje krátkou vestu, ustupuje, touží někam se schovat a střídavě nahlíží všem do tváře a poslouchá, jestli lidé nemluví o jeho potížích, jestli se mu nevysmívají nebo se za něj nestydí – a takový člověk rudne, je zmatený a jeho ctižádost trpí... Pan Goljadkin odložil klobouk na okenní parapet, ale neopatrným pohybem ho shodil na zem. Host se hbitě shýbl, klobouk sebral, setřel z něj prach, opatrně ho dal na dřívější místo a svůj klobouk položil vedle židle, kam se posadil: seděl na kraji. Tato nepatrná okolnost otevřela panu Goljadkinovi oči:

pochoopil, že host je v nouzi, a proto už si nedělal žádné problémy, jak má začít, ale ponechal všecko, jak se slušelo, na svém hostu. Ale ten mlčel a nedalo se s určitostí říci, zda se trochu stydí či ostýchá, nebo z uctivosti čeká, až začne hostitel. Vtom vešel Petruška, zastavil se ve dveřích a zadíval se opačným směrem, než seděl domácí pán a jeho host.

„Poroučíte dva obědy?“ zeptal se nedbale a trochu chraplavě.

„Já, já... nevím... vy... ano, kamaráde, přines dva obědy.“

Petruška odešel. Pan Goljadkin pohlédl na svého hosta a ten zčervenal až po uši. Hostitel byl dobrák od kosti, a tak si hbitě vymyslel následující teorii: Chudák, řekl si, je teprve první den ve službě; svého času si nejspíš prožil svoje, možná že má všehovšudy jeden slušný oblek, to je celý jeho majetek, a nemá ani na oběd. Vida, je celý nesvůj... Nevadí, to je možná lepší...

„Promiňte, že jsem,“ začal, „mimochodem, když dovolíte, jak se jmenujete?“

„Já... já... já... Jakov Petrovič,“ téměř zašeptal host, jako by ho hryzlo svědomí a stydlivě žádal za odpuštění, že se jmenuje stejně jako hostitel.

„Jakov Petrovič?!“ opakoval náš hrdina a nedokázal zakrýt rozpaky.

„Ano, prosím, zrovna tak, prosím... Jsem váš jmenovec, prosím,“ odpověděl odevzdaně host, osmělil se usmát a snad pronést něco žertovnějšího, ale vzápětí se zarazil a zatvářil se vážně a trochu zmateně: povšiml si totiž, že hostiteli není do žertu.

„Vy... čemu s dovolením vděčím za tu čest...“

„Znám vaši velkodušnost a šlechetnost,“ přerušil ho čile, ale plaše host a nadzvedl se na židli, „a proto jsem se odhodlal obrátit se na vás a požádat vás o vaše... přátelství a ochranu...“ uzavřel; zjevně jen obtížně hledal výrazy a volil nepříteliš pochlebovací ponížená slova, aby si nezadal a nezranil svou ctižádostivost, ale ani příliš troufalá, která by budila dojem nepřístojné rovnosti. Celkem

se dá říct, že host pana Goljadkina se choval jako urozený žebrák ve spravovaném fraku a se šlechtickým erbem v kapse, který ještě dobře neví, jak má natahovat ruku a prosit o almužnu.

„Uvádíte mě do rozpaků,“ odpověděl pan Goljadkin a přelétl pohledem sebe, své čtyři stěny i hosta, „čím bych mohl... totiž chci říct, v jakém ohledu vám můžu posloužit?“

„Byl jste mi sympatický od prvního okamžiku, Jakove Petroviči, a odpusťte mi velkodušně, spoléhal jsem na vás... odvážil jsem se doufat... Já... jsem tady dočista ztracený, nemám nic, a zkusil jsem jako pes... Tady jsem nováček. Když jsem se dozvěděl, že kromě svých vrozených ušlechtilých duševních vlastností jste navíc můj jmenovec...“

Hostitel se zamračil.

„Ano, ano, a že pocházíme ze stejného kraje, rozhodl jsem se obrátit se na vás a vyložit vám svou obtížnou situaci...“

„Dobrá, dobrá, prosím... Vážně, nevím, co bych vám řekl,“ odpověděl rozpačitý pan Goljadkin, „ale po obědě si pohovoříme...“

Host se uklonil. Petruška přinesl oběd, prostřel a host i hostitel se pustili do jídla. Oběd netrval dlouho, oba spěchali – hostitel proto, že se necítil ve své kůži, a navíc mu bylo trapné, že oběd nestojí za nic – rád by hosta slušně pohostil a taky by mu rád dokázal, že není žádný žebrák. A pokud šlo o hosta, byl krajně rozpačitý a ostýchavý. Sotva jednou sáhl pro kousek chleba a snědl ho, bál se sáhnout po dalším, styděl se brát si lepší kousky a co chvíli ujišťoval, že vůbec nemá hlad, oběd byl výtečný, on sám je naprosto spokojen a bude hostiteli vděčný až za hrob. Po jídle si pan Goljadkin zapálil dýmku, hostu nabídl druhou, rezervní, určenou pro návštěvy, usedli proti sobě a host spustil, začal líčit svoje dobrodružství.

Vyprávění trvalo asi tři nebo čtyři hodiny a skládalo se z těch nejbezy významnějších, dá-li se to říci, nejvšednějších příhod. Host popisoval, jak sloužil u soudu v jakési gubernii, mluvil o prokurátorech a předsedech, o jakýchsi kancelářských intrikách, o jednom

přednostovi zpustlíkovi, o revizorovi, o náhlé změně vedení a o tom, jak on sám zcela nevinně utrpěl škodu; o staříčké tetičce Pelageji Semjonovně, o tom, jak vinou různých intrik svých nepřátel ztratil místo a přišel pěšky do Petrohradu, o tom, jak tady, v Petrohradě, třel bídu a nemohl se uchytit, jak dlouho marně sháněl místo, jak se vydal ze všech svých úspor a neměl co jíst, bydlel div ne na ulici, jedl suchý chléb a zapíjel ho slzami, spal na holé podlaze a konečně se ho ujal kdosi z dobrých lidí, doporučil ho a velkodušně mu opatřil místo. Host pana Goljadkina plakal a utíral si slzy modrým kostkovaným kapesníkem, připomínajícím voskované plátno. Svoje vyprávění zakončil doznáním, že panu Goljadkinovi otevřel srdce, a svěřil mu, že prozatím nejenže nemá na živobytí a domácnost, ale ani na to, aby si pořídil úřednickou uniformu. Dodal, že nedal dohromady peníze ani na boty a že svou uniformu si na krátký čas vypůjčil.

Hostitel byl pohnut, upřímně dojat. Ačkoliv příběh jeho hosta byl bezvýznamný, každé jeho slovo dopadalo do duše našeho hrdiny jako nebeská mana: poslední pochybnosti se rozplynuly, popustil uzdu radosti a dobrotě a nakonec si v duchu vynadal hlupáků. Všecko bylo tak přirozené! Proč se tolik obával a bil na poplach? Pochopitelně, existuje jistá choulostivá okolnost, ale není to žádné neštěstí, nedokáže člověka pošpinit, zranit jeho ctižádost, zničit kariéru; vždyť dotyčný za to nemůže, zde zasáhla sama příroda. Navíc host žádal o ochranu, plakal, vinil osud a zdálo se, že má srdce na dlani, bez sebemenší zloby a úskoků, že je ubožák a nicka, a zřejmě se styděl za to, že je tak nápadně podobný hostiteli, i když možná z jiného důvodu. Choval se nadmíru zdvořile, všemožně se snažil svému hostiteli zalíbit a vypadal jako člověk, kterého trápí svědomí a cítí, že se vůči druhému provinil. Sotva se kupříkladu dotkli v hovoru nějakého ožehavého tématu, host okamžitě souhlasil s panem Goljadkinem. A když někdy dospěl k opačnému názoru a zpozoroval, že ujel, hbitě se opravil, všecko vysvětlil a neprodleně

dával najevo, že všechno chápe stejně jako jeho hostitel, smýšlí a vidí vše stejně jako on. Zkrátka a dobře, vynakládal veškeré úsilí, aby se panu Goljadkinovi zamlouval, takže ten nakonec usoudil, že host je nesporně ve všech směrech sympatický člověk. Mezitím už odbilo devět a podával se čaj. Pan Goljadkin měl výbornou náladu, rozjařil se, rozdováděl a nakonec si dodal kuráž a pustil se se svým hostem do živé, zajímavé debaty. Když byl dobře naložený, rád dával k lepšímu něco zajímavého. A tak i tentokrát: vykládal hostu o hlavním městě, o zábavách a krásách Petrohradu, o divadle, o klubech, o Brjullovově obrazu a přitom nešetřil slovy o tom, jak dva Angličané schválně přijeli do Petrohradu z Anglie, aby si prohlédli mříž Letního sadu, a hned zase odjeli, o službě, o Olsufiji Ivanoviči a Andreji Filipoviči, o tom, že Rusko od hodiny k hodině spěje k dokonalosti a že dnes prožívají rozkvět slovesná umění, o anekdotě, jakou četl nedávno v Severní včele, i o tom, že v Indii žije neobyčejně silný had škrtič; nakonec o baronu Brambeusovi atd. atd. Celkem vzato, pan Goljadkin byl plně spokojen za prvé proto, že získal klid, za druhé proto, že se nebál nepřátel, ale dokonce by je dokázal vyzvat k rozhodujícímu boji, za třetí pak proto, že vystupoval v roli ochránce, a nakonec – že konal dobrý skutek. V koutku duše ovšem přiznával, že v něm, přímo v jeho srdci, hlodá jakýsi červík. Trápila ho vzpomínka na včerejší večer u Olsufije Ivanoviče. Co by dnes dal za to, kdyby se nestalo ledacos z toho, co se včera událo. A vůbec, co na tom, usoudil nakonec a pevně se rozhodl chovat se v budoucnu jaksepatří a nedopouštět se podobných vylomenin. V té chvíli se cítil skoro šťastný, dostal se do ráže, a tak si usmyslel, že si bude užívat. Petruška přinesl rum a připravil punč. Host i hostitel do sebe hodili jednu sklenici, druhou. Host se projevil ještě laskavěji než předtím a podal ne jeden důkaz srdečnosti a své šťastné povahy: nakazil se radostí svého hostitele, těšil se, jak se zdálo, z jeho radosti a pohlížel na něj jako na svého pravého a jediného dobrodince. Uchopil lístek papíru a pero, požádal hostitele,

ať se nedívá, a nakonec ukázal Goljadkinovi, co napsal. Vyklubalo se z toho poměrně dojemné čtyřverší napsané dokonalým stylem i rukopisem a bylo zřejmé, že je to vlastní výplod. Znělo následovně:

*Když na mě zapomeneš
já tě v mysli uchovám.
V životě se leccos stane,
jednou mně a jindy vám!*

Pan Goljadkin se slzami v očích objal svého hosta a v návalu pohnutí ho zasvětil do některých tajemství a důvěrností týkajících se Andreje Filipoviče a Kláry Olsufjevny. „Vždyť my si porozumíme, Jakove Petroviči,“ ujišťoval svého hosta, „budeme žít jako ryby ve vodě, jako rodní bratři. Budeme si počínat mazaně, kamaráde, a společně na ně vyzrajeme... ano, ano. Ale nikomu ani muk! Já tě znám, já ti rozumím, ty všechno vyklopíš, ty duše čistá! Nic si s nimi nezačíněj!“ Host horlivě souhlasil, děkoval a nakonec se také rozplakal. „Podívej, Jašo,“ pokračoval hostitel rozechvělým selhávajícím hlasem, „ubytuj se u mě na nějaký čas, anebo i natrvalo. Porozumíme si. Co ti to udělá, hm? Nestyď se a nestěžuj si, že náš vztah je teď takový... prapodivný. Stěžovat si je hřích, to je příroda! A matka příroda je štědrá, tak je to, kamaráde! Povídám, mám tě rád jako bratra. Vyzrajem na ně, nalíčíme past a oni se do ní chytí.“ Nakonec došlo na třetí a čtvrtou sklenici punče a pana Goljadkina ovládly dva pocity: první – pocit nesmírného štěstí, a druhý – že už se neudrží na nohou. Pochopitelně hostovi nabídl nocleh. Postel sestavili ze dvou židlí. Host prohlásil, že pod přátelskou střechou se spí sladce třeba i na holé zemi, a pokud jde o něj, poslušně a vděčně usne, kde se dá; teď se cítí jako v ráji, ale v životě hodně zkusil, vytrpěl a všechno přetrpěl a – kdo zná svou budoucnost? – možná ještě vytrpí. Náš pan Goljadkin protestoval a tvrdil, že je zapotřebí doufat v Pánaboha. Host plně souhlasil a přiznával, že nikdo nemá

takovou moc jako Pánbůh. Náš hrdina poznamenal, že Turci mají v jistém směru pravdu, když dokonce i ve spaní vzývají jméno Boží. Pak vyjádřil nesouhlas s jistými učenici, kteří pomlouvají mohamedánského proroka Mohameda, a přiznal, že ho považuje za velkého politika. Nakonec přešel k vysoce zajímavému líčení alžírské holírny, o které se dočetl v poznámce pod čarou v jakési knížce. Host i hostitel se dosyta nasmáli prostoduchosti Turků, ale mimo to se podívovali jejich fanatismu, vyvolanému opiem... Konečně se host začal svlékat a dobrák pan Goljadkin odešel za přepážku: kdoví, pomyslel si, třeba nemá ani pořádnou košili, tak proč bych ho přiváděl do úzkých, beztak si užil svoje; současně chtěl vyzkoušet Petrušku, rozveselit ho a obdarovat vlídným slovem, aby všichni byli šťastní a jeden na druhého se neškaredil. Je nutné podotknout, že Petruška pořád pana Goljadkina uváděl do rozpaků.

„Běž spát, Petře,“ vybídl hostitel plaše svého sluhu, když zašel za přepážku, „běž spát a zítra v osm mě vzbud'. Rozumíš, Petrušo?“

Pronášel to nezvykle mírně, laskavě. Ale Petruška mlčel. Právě si odestýlal, otočen k pánovi zády, a ani se nenamáhal ohlédnout, jak by se slušelo už z pouhé úcty k němu.

„Slyšíš mě, Petře?“ pokračoval pan Goljadkin. „Ted' už si lehni a zítra mě vzbud' v osm, rozumíš?“

„Rozumím, jak bych nerozuměl!“ zavrčel Petruška.

„No dobrá, Petrušo. Já jen, abys byl spokojený a šťastný. Všichni jsme šťastní. A ted' dobrou noc. Spi, Petrušo, všichni musíme pracovat... Víš, kamaráde, nemysli si nic špatného...“ začal, ale náhle se zarazil. Nebylo by to už trochu moc? pomyslel si. Nepřeháním to? Tak to bývá vždycky: pokaždé to přeženu. Vyšel z Petruškova koutku, nespokojený sám se sebou. Navíc se ho dotkla Petruškova hrubost a nepoddajnost. Pán tomu kujónovi vzdává čest, piplá se s ním, ale on je jako poleno, uvažoval, ostatně, tenhle pronárod má podivné sklony... Odvrávorl do svého pokojíku, a když zjistil, že host už leží, na chvíli si k němu přisedl. „Přiznej se, Jašo,“ zašeptal

a káravě pokýval hlavou, „že máš u mě vroubek, jmenovce...“ pokračoval důvěrným tónem, pohrával si se svým hostem. Nakonec se s ním kamarádsky rozloučil a ulehl. Mezitím host začal chrápat. Když se náš hrdina ukládal do postele, chichotal se a šeptal: „Drahý Jakove Petroviči, jsi opilý, sketo! Goljadkin – to znamená ubožák, chudák –, už máš takové jméno! Z čeho se raduješ? Zítra budeš brečet, ty fňukale! Co si mám s tebou počít?“ Sílil v něm jakýsi podivný pocit, snad pochybnost nebo pokání, a pronikal až do ledví. Dostal jsem se do ráže, přemítal, v hlavě mi hučí, přebíral jsem a neudržel jsem jazyk za zuby. Jsem já to osel! Napovídal jsem spoustu nesmyslů a to jsem chtěl ještě chytračit. Jsem já to prevít... To se ví, umět odpustit a zapomenout všechny křivdy a urážky je nejvyšší ušlechtilé, ale je to bída! Vstal z postele, vzal svíčku a po špičkách přistoupil k spícímu hostu. Dlouho nad ním stál v hlubokém zamyšlení: to je ošklivý obrázek! Paskvil, dokonalý paskvil, a basta! usoudil.

Konečně ulehl. V hlavě mu hučelo, v uších zvonilo a hlava třesla. Všecko kamsi uplývalo... Pokoušel se na něco myslet, rozpomenout se na cosi obzvlášť zajímavého, na jakýsi obzvlášť důležitý choulostivý problém, ale nesvedl to. Spánek obestřel jeho ubohou hlavu: usnul, jako obvykle usínají ti, co z nezvyku vypili na nějakém přátelském večírku pět sklenic punče.

Jako obvykle se nazítří probudil v osm hodin a okamžitě si vybavil všecko, co se včera večer událo – všecko si vybavil a zamračil se. Včera jsem ze sebe udělal osla!, usoudil v duchu, zvedl se na posteli a zašilhal na lůžko svého hosta. Ale k svému velkému překvapení neuviděl hosta ani lůžko! „Co to znamená?“ skoro vykřikl. Co má znamenat tahle novinka? Mezitím co nechápavě, s otevřenými ústy hleděl na uprázdněné místo, vrzly dveře a vešel Petruška s podnosem. „Kde je, kde je?“ zakníkal náš hrdina a ukázal na místo vyhrazené pro hosta. Petruška nejprve neodpověděl, dokonce mu nevěnoval ani pohled, ale zabloudil očima jinam a pan Goljadkin ho chtě nechtě napodobil. Po chvilce mlčení sluha chraplavým hrubým hlasem vysvětloval, že pán není doma.

„Troubo! Já jsem tvůj pán!“ přerušil ho zajímavě pan Goljadkin a vykulil na něj oči.

Petruška neodpověděl, ale podíval se na svého pána s urážlivou výčitkou nahrazující nadávku. Pan Goljadkin zrudl až po uši a celý zkoprněl. Konečně Petruška ohlásil, že ten *druhý* už odešel asi před půl druhou hodinou, nechtěl čekat. Odpověď zněla pravděpodobně, Petruška zřejmě nelhal, jeho urážlivý pohled a slovo *druhý* byly pouhé následky celé té známé odporné příhody, ale pan Goljadkin nejasně tušil, že tady něco nehraje a že mu osud chystá ještě ne-jedno nemilé překvapení. Dobrá, uvažoval, uvidíme a ve vhodnou chvíli tomu všemu přijdeme na kloub... „Ach, můj ty Bože!“ zasténal nakonec změněným hlasem, „proč jsem ho jen k sobě zval, proč jsem to všecko dělal? Vážně, doslova strkám hlavu do té jejich zločinecké oprátky a sám si utahuju smyčku. Ach, jsem já to hlava! Neudržím se, abych se neprořekl jako nějaký kluk, úředníček, nicka bez hodností, onuce, plesnivá bačkora, klepař, baba! Moji milí

nebeští patroni! I veršíky složil, filuta, a vyznal mi lásku! Jak bych ho tento... Jak bych ho jen zdvořile vyprovodil, šmejda, až se vrátí? Samosebou, existuje řada různých způsobů a figlů... Tak a tak, mám nízký plat... Nebo ho postrašit, že jsem si uvědomil to a ono a musím mu něco vysvětlit... že v polovině měsíce mám zaplatit nájem a stravné a chtějí ode mne peníze předem... Ale ne, aby to čert! To na mě vrhá stín. Je to netaktní... Tak jinak – třeba by mě něco napadlo a navedl bych Petrušku, aby ho urazil, nedělal s ním žádné cavyky, byl na něj hrubý, a tak ho vystrnadil... Ne, aby to čert – ne! Když to vezmeme z jiné strany, je to nebezpečné... ne, to není hezké! To vůbec není hezké! A co když se nevrátí? To bude taky zlé – včera večer jsem si pustil pusu na špacír... Mám to nahnuté... Špatné, všechno špatné... Jsem já to nešťastník! Nedokážu si vtlouct do hlavy žádnou moudrost! A co když se vrátí a odmítne? Panebože, dej, ať se vrátí! Byl bych moc rád, kdyby to udělal: co bych za to dal!“ Pan Goljadin přemítal, rychlými doušky pil čaj a neustále pokukoval na hodiny na stěně. Tři čtvrti na devět, už je čas... Co mě asi čeká? Rád bych věděl, co za tím vším vězí... jakým směrem vítr fouká, jaké mají plány i cíle. Vůbec by bylo dobré vědět, kam všichni míří a jaký bude první krok... Už se neudržel, odhodil nevykouřenou dýmku, oblékl se a vydal se do úřadu, aby osobně čelil nebezpečí a o všem se přesvědčil. Byl si stoprocentně jistý, že mu nebezpečí hrozí. Však my tomu přijdem na kloub, filozofoval, když v šatně odkládal plášť a galoše, všechno rozluštíme. Rozhodnutý jednat, dal se do pořádku, zatvářil se zdvořile, úředně, ale ve dveřích do sousední místnosti se srazil se svým včerejším známým, druhem a přítelem. Ten si ho vůbec nevšiml, ačkoliv se skoro srazili, byl zřejmě čímsi pilně zaměstnán, kamsi pospíchal, těžce oddechoval a tvářil se tak věcně a nepřístupně, že snad každý mohl vyčíst z jeho výrazu: Plním zvláštní příkaz...

„Á to jsi ty, Jakove Petroviči?“ oslovil ho náš hrdina a chytil svého včerejšího hosta za ruku.

„Později, později, odpusťte, pak mi to povíte,“ vykřikl druhý pan Goljadkin a vrhl se ke dveřím.

„Ale dovolte, mně se zdá, Jakove Petroviči, že jste chtěl...“

„Co prosím? Ale rychle!“ Včerejší host se neochotně zarazil a nastavil ucho přímo pod nos našemu hrdinovi.

„Řeknu vám, Jakove Petroviči, že mě vaše chování překvapuje.... něco podobného jsem nečekal...“

„Všecko má svůj čas a formu, prosím. Běžte k tajemníkovi Jeho Excellence a pak jedněte s přednostou kanceláře. Máte nějakou žádost?“

„Nevím, nevím, Jakove Petroviči, ale... Prostě žasnu! Nejspíš mě nepoznáváte, anebo žertujete – jste veselá kopa.“

„Á to jste vy!“ prohodil druhý pan Goljadkin, jako by teprve nyní poznal prvního. „Tak to jste vy... No co, vyspal jste se dobře?“ a křečovitě, škrobeně se usmál, ne tak, jak by se patřilo (vždyť v každém případě by měl být našemu panu Goljadkinovi vděčný), a s úředním nuceným úsměvem dodal, že pokud jde o něj, je potěšen, že náš pan Goljadkin se dobře vyspal. Potom se předklonil, chvilinku přešlapoval, zašilhal vpravo, vlevo a pak s hlavu sklopenou zamířil k postranním dveřím, zašeptal, zadrmlol, že plní zvláštní příkaz, a zmizel v sousední místnosti, jako by se vypařil.

„To je ale!“ šeptl náš zkoprnělý hrdina, „to jsou věci!“ Ucítel v zádech mravenčení... Ostatně, pokračoval v duchu cestou do svého oddělení, už dávno jsem to říkal. Dávno jsem tušil, že jedná na zvláštní příkaz... Právě včera jsem tvrdil, že toho člověka pověřili jakýmsi zvláštním posláním...

„Dokončil jste svůj včerejší spis?“ zeptal se Anton Antonovič Setočkin, sotva pan Goljadkin zaujal místo u sousedního stolu. „Máte ho po ruce?“

„Tady,“ zašeptal oslovený a pohlédl trochu zmateně na svého nadřízeného.

„Dobrá, prosím. Já jen, že Andrej Filipovič se už dvakrát po něm ptal. Dejte si pozor, Jeho Excellence ho bude po vás chtít...“

„Nevadí, prosím, je, prosím, hotový.“

„No dobrá.“

„Snad jsem vždycky řádně plnil svoje povinnosti, Antone Antonoviči... Mám na paměti příkazy svých nadřízených a seč mohu, snažím se je plnit.“

„Tak, tak. A co tím chcete, prosím, říct?“

„Nic, Antone Antonoviči. Chci jenom vysvětlit, že... že... Chtěl jsem jen, prosím, říct, že někdy zášť a závist nikoho nešetří a každodenně si hledá svou kořist...“

„Promiňte, prosím, nerozumím vám. Na koho tím narážíte?“

„Chtěl jsem jen říct, Antone Antonoviči, že já jdu zásadně přímou cestou a přezírám všelijaké postranní cestičky, nejsem žádný intrikán, a smím-li se tak vyjádřit, jsem na to hrdý...“

„Tak, tak. To všechno je, prosím, pravda a já plně sdílím váš názor. Ale dovolíte malou připomínku? Ve slušné společnosti se nepripouštět žádné osobní invektivy. Jsem ochoten snášet všechno, co se povídá za mými zády – a koho za zády nepomlouvají? –, ale do očí, odpusťte, žádné invektivy nestrpím. Já osobně jsem ve státní službě zešedivěl a ani v pokročilém věku nestrpím, aby mi někdo říkal do očí nějaké drzosti...“

„Ne, prosím, Antone Antonoviči, jak se zdá, neráčil jste mi dobře rozumět. Co vás napadá, já ze svého hlediska si mohu pokládat za čest, že...“

„I já prosím za odpuštění. Jsem ještě ze staré školy. A učit se ponovu, na to už jsem přece jen trochu starý. Na službu vlasti mi, jak se zdá, rozum stačil. Jak víte, milý pane, mám vyznamenání za dvacet let vzorné služby...“

„Chápu, Antone Antonoviči, všechno chápu... Ale o tom jsem, prosím, nemluvil, mluvil jsem o maskách, Antone Antonoviči...“

„O maskách?“

„Totiž... totiž obávám se, že si zase jinak vyložíte má slova, Antone Antonoviči. Já jen rozvíjím téma, totiž myšlenku, že lidé,

kteří nosí masku, se u nás rozplemenili a že je obtížné pod maskou poznat člověka...”

„Víte, hm... to není tak obtížné. Někdy je to dost snadné, prosím, nemusíte chodit daleko...”

„Ne, abyste, prosím, rozuměl, Antone Antonoviči, já mluvím o sobě. Kupříkladu já si navlékám masku jen v případě potřeby, totiž jedině, když jdu na maškarní bál nebo na nějaký maškarní večírek, ale každodenně si před lidmi masku nenasazuju. To jsem chtěl, prosím, říct, Antone Antonoviči.”

„Prozatím toho nechme, nemám kdy, promiňte,” a Anton Antonovič vstal a sebral ze stolu jakési listiny, aby mohl referovat Jeho Excelenci. „Pokud jde o vaši záležitost, soudím, že budete muset ve vhodnou chvíli všechno vysvětlit. Sám poznáte, na koho máte naříkat a koho obviňovat, ale do té doby vás co nejdůtklivěji žádám, abyste mě ušetřil dalších vysvětlení a soukromých hovorů, které škodí při práci...”

„Ne, prosím, Antone Antonoviči,” začal pobledlý pan Goljadin, ale Anton Antonovič se už mezitím vzdaloval, „já jsem to tak nemyslel.”

Co to má znamenat? ptal se sám sebe, když osaměl. Jaký nový vítr tady fouká a co znamená ta nová klička? Zatímco se náš zmatený a napůl zničený hrdina pokoušel zodpovědět tuto novou otázku, v sousední kanceláři vypukl hluk a shon, dveře se otevřely a Andrej Filipovič, který se těsně předtím odebral do kanceláře Jeho Excellence, se vynořil celý udýchaný ve dveřích a zavolal pana Goljadkina. Ten věděl, oč běží, a aby nenechal Andreje Filipoviče čekat, hbitě vyskočil, jak se slušelo, připravil si žádaný spis a chystal se vyrazit se spisem v ruce za Andrejem Filipovičem do pracovny Jeho Excellence. V tom okamžiku, jako by vyklouzl Andreji Filipoviči pod rukou, vpadl do kanceláře druhý pan Goljadin, uspěchaný, udýchaný, jak horlivě plnil pracovní úkoly, zatvářil se úředně, odhodlaně a zamířil rovnou k panu Goljadinovi prvnímu, který podobný útok neočekával....

„Spis, Jakove Petroviči, váš spis... Jeho Excellence se ráčila vyptávat, jestli už jste to dokončil...“ zaštěbetal polohlasně, skoro zabřebentil přítel našeho pana Goljadkina. „Andrej Filipovič vás očekává...“

„To vím i bez vás,“ zašeptal, zamumlal náš hrdina.

„Ne, Jakove Petroviči, o tom nemluvím. Cítím s vámi, upřímně s vámi cítím, Jakove Petroviči...“

„Ne, toho mě ušetřete, prosím. Dovolte, prosím...“

„Vložte to do desek, Jakove Petroviči, a stránku tři laskavě označte záložkou. Dovolte, Jakove Petroviči...“

„Vy dovolte...“

„Ale tady je inkoustová skvrna, Jakove Petroviči... Všiml jste si toho?“

Vtom Andrej Filipovič podruhé zavolal pana Goljadkina.

„Okamžik, Andreji Filipoviči, já jenom... Vážený pane, rozumíte rusky?“

„Nejlíp bude, když to nožíčkem vyškrábnete, Jakove Petroviči. Spolehněte se na mě: raději to nechte na mně... Já to tady nožíkem...“

Andrej Filipovič potřetí zavolal pana Goljadkina.

„Co vás napadá! Kde vidíte nějakou skvrnu? Vždyť tady, jak se zdá, žádná skvrna není...“

„Je, a jaká! Dovolte, kde jsem ji jen viděl... Tady, prosím. Promiňte, já ji nožíkem tento... cítím s vámi, Jakove Petroviči... Já jen tak nožíkem... z upřímného srdce... Tak, a hotovo...“

Náhle zcela nečekaně druhý pan Goljadkin přemohl našeho hrdinu ve vteřinovém zápase, který se mezi nimi rozpoutal, proti jeho vůli se zmocnil spisu, a místo aby z upřímného srdce vyškrábal nožíkem skvrnu, jak věrolomně sliboval, kvapně spis sroloval, strčil pod paždí, dvěma skoky se ocitl u Andreje Filipoviče, který nepozoroval žádný z jeho fíglů, a odběhl s ním do pracovny Jeho Excellence. Náš pan Goljadkin zůstal jako opářený, držel v rukou nožík a jako by se chystal cosi vyškrábat.

Ještě plně nechápal, co se vlastně stalo. Doposud se nevzpamatoval. Cítil úder, ale pomyslel si, že není nebezpečný. V nepopsatelné hrozivé úzkosti se konečně odlepil z místa a rozběhl se rovnou do pracovny Jeho Excellence. Cestou si úpěnlivě přál, aby se všechno obrátilo k dobrému a nebyl z toho žádný malér... V předpokoji se doslova srazil s Andrejem Filipovičem a se svým jmenovcem. Oba už se vraceli: náš pan Goljadkin ustoupil stranou. Andrej Filipovič se usmíval a vesele rozmlouval. Také jmenovec pana Goljadkina s úsměvem, podlézavě cupital v uctivé vzdálenosti od Andreje Filipoviče a pak mu cosi nadšeně špital do ucha. Andrej Filipovič blahosklonně pokyvoval hlavou. Náš hrdina okamžitě odhadl situaci. Šlo o to, že jeho práce (jak se později dozvěděl) skoro předčila očekávání Jeho Excellence a byla dodána včas, v řádném termínu. Jeho Excellence byla krajně spokojena. Dokonce se tvrdilo, že jmenovci pana Goljadkina poděkovala a to poděkování mělo svou váhu: prý prohlásila, že si na něj při vhodné příležitosti vzpomenou. Přirozeně nejdřív ze všeho měl náš pan Goljadkin pádně a všemožně protestovat. Téměř se neznal, vrhl se bledý jako smrt k Andreji Filipoviči. Ale sotva jeho nadřízený uslyšel, že jde o soukromou záležitost, odmítl ho vyslechnout a důrazně připomněl, že nemá minutu času ani na svoje vlastní záležitosti.

Jeho suchý tón a ostré odmítnutí pana Goljadkina překvapily. Raději to vezmu z jiné strany... začnu od Antona Antonoviče, pomyslel si. Jenomže naneštěstí Anton Antonovič nebyl přítomen – rovněž kdesi cosi vyřizoval. To už měl něco za lubem, když mě žádal, abych ho ušetřil veškerého vysvětlování a soukromých hovorů, napadlo našeho hrdinu. Vida, kam míří – prostě kličkoval, to už známe! V tom případě budu naléhavě žádat o slyšení Jeho Excelenci.

Pořád ještě bledý cítil, že mu jde z toho všeho hlava kolem, nevěděl, pro co se má rozhodnout, a vyčerpaně sklesl na židli. Bylo by mnohem lepší, kdyby to všechno byla jen bublina, uvažoval, taková špinavost je až neuvěřitelná. Za prvé to je nesmysl a za druhé, ne,

to se nemohlo stát. Nejspíš se mu to jen zdálo, nebo to bylo úplně jinak, anebo zřejmě já sám jsem byl u Jeho Excelence... považoval jsem se za někoho jiného... Zkrátka a dobře, to je fantastické...

Jen si to pomyslel, do kanceláře vletěl druhý pan Goljadkin s listinami v rukách i podpaždí. Prohodil několik nezbytných slov k Andreji Filipoviči, ještě si s kýmsi vyměnil pár slůvek, někomu řekl jakousi lichotku, jinému nějakou důvěrnost a už se chystal odejít, protože zjevně neměl v úmyslu ztrácet zbytečně čas, ale naštěstí pro našeho pana Goljadkina se zastavil ve dveřích a mimochodem utrousil pár slov s několika mladými úředníky, kteří se tu nachomýtlí. Náš hrdina k němu zamířil. Sotva to jeho jmenovec zpozoroval, neklidně se rozhlédl s úmyslem někam co nejrychleji zmizet. Ale to už náš pan Goljadkin držel včerejšího hosta za rukáv. Úředníci, kteří se kolem obou titulárních radů shlukli, se rozestoupili a zvědavě čekali, co se bude dít. Náš hrdina dobře věděl, že sympatie nejsou na jeho straně, a chápal, že proti němu intrikují: tím spíš bylo nutné podpořit vlastní stanovisko. Nastala rozhodující chvíle.

„Co si, prosím, přejete?“ procedil jmenovec pana Goljadkina a drze pohlédl svému hostiteli do očí.

Ten sotva popadal dech.

„Nevím, vážený,“ začal, „jak mi vysvětlíte svoje podivné chování vůči mně...“

„Dobrá. Pokračujte, prosím.“ Druhý pan Goljadkin se rozhlédl a spiklenecky zamrkal na okolní úředníky, jako by chtěl říci, že teď začne zábava.

„Vaše drzé, nestydaté chování vůči mně, milý pane, vás usvědčuje... víc než moje slova. Nespoléhejte na svou hru: je to špatná komedie...“

„Povězte mi, Jakove Petroviči, jak jste se vyspal?“ vyzvídal namísto odpovědi jeho jmenovec a díval se mu přímo do očí.

„Zapomínáte se, vážený pane,“ hlesl zcela zmatený pan Goljadkin a měl pocit, jako by mu hořela půda pod nohama, „doufám, že změníte tón...“

„Drahoušku!“ Druhý pan Goljadkin doprovázel to oslovení ne-slušnou grimasou a rádoby lichotivě ho nečekaně štípl do tváře. Náš hrdina vzplanul... Když útočník zpozoroval, že jeho protivník se chvěje po celém těle, zuřivostí ztratil řeč, zrudl jako rak a rozezlený na nejvyšší míru je schopen dokonce fyzicky ho napadnout, neomaleně ho napomenul. Ještě asi dvakrát mu přejel po tváři, polechtal ho, polaškoval s ním, strnulým a nepříčetným vztekem, a k nemalému veselí okolní mládeže s donebevolající nestoudností mu poklepal na kulaté bříško a s tím nejzlomyslnějším spikleneckým úsměvem pronesl: „Rošťačíš, kamaráde, ale my spolu na všechny vyzrajeme, vid’?“ Dřív než se náš hrdina stačil z toho posledního útoku vzpamatovat, druhý pan Goljadkin (poté co se hloupě usmál na okolní diváky) se náhle zatvářil tuze zaměstnaně, věcně, upjatě, celý se schoulil, stulil do klubíčka a oči sklopené, zadrmolil: „Plním zvláštní příkaz,“ vyhodil do vzduchu svou krátkou nožku a zapadl do sousední kanceláře. Náš hrdina neveril svým očím a dosud se nedokázal vzpamatovat...

Konečně se vzpamatoval a uvědomil si, že je zničený, v jistém smyslu odrovnaný, že poskvřnil svou pověst, byl popliván a vydán na posměch v přítomnosti nezúčastněných osob, zrádně zahanben tím, koho ještě včera považoval za svého nejlepšího, nej-spolehlivějšího přítele, a že se dopustil obrovské chyby. Začal svého nepřítele pronásledovat a v té chvíli odmítal třeba jen pomyslet na svědky své hanby. Všichni jsou spřažení, usoudil v duchu, jeden jako druhý, a štvou proti mně. Asi po deseti krocích poznal, že veškeré pronásledování je marné, zbytečné, a vrátil se. Však ty mi neutečeš, pomyslel si, já tě dostanu, a až budu mít v ruce trumf, budeš ronit krokodýlí slzy. Se zuřivou chladnokrevností a nezvratnou rozhodností došel k svému místu. „Ne, ty mi neujdeš!“ opakoval nahlas. Ted’ už nešlo o nějakou pasivní obranu, ted’ nastoupila rozhodnost a útočnost. Kdo ho v tom okamžiku viděl, jak celý červený sotva ovládá vzrušení, jak namáčí pero do inkoustu a jak zuřivě začíná

čmárat po papíře, ten by pohotově usoudil, že tohle všecko se jen tak neodbude a že to neskončí nijak smírně, babsky. V hloubi duše náš hrdina učinil jisté předsevzetí a v hloubi srdce se zapřísáhl, že ho splní. Po pravdě řečeno, ještě dobře nevěděl, jak má postupovat, totiž přesněji řečeno, vůbec to nevěděl, ale nevádí! Samozvanec a nestyda v současné době nemají navrch, vážený... Nespějí k ničemu dobrému, ale na šibenici. Griška Otrepjev byl jen jeden, vážený, kdo oklamal svůj lid a zvítězil, ale ne nadlouho... Navzdory poslední příhodě se pan Goljadkin rozhodl čekat do té doby, až někteří lidé odhodí masku a odhalí se. K tomu bylo nutné, aby co možná nejdříve skončily úřední hodiny, a prozatím si náš hrdina umínil, že nic nepodnikne. Až skončí úřední hodiny, zvolí jistý postup. Ví, jak má postupovat, jak sestavit plán jednotlivých akcí, aby ulomil hrot pýše a přemohl obludu, která se v naduté bezmocnosti bude válet v prachu. On nepřipustí, aby jím mávali jako nějakým hadrem a otírali si o něj špinavé holínky. S tím se nemohl smířit, zejména ne v daném případě. Nebýt dnešního skandálu, třeba by se rozhodl zatnout zuby a mlčet, pokořit se a příliš důrazně neprotestovat. Někaký čas by se hádal, žádal by zadostiučinění, dokazoval by, že je v právu, a pak by trochu ustoupil, potom ještě, nakonec by na všecko kývl a posléze, kdyby nepřátelská strana doznala, že on je v právu, snad by se dokonce i smířil, choval by se laskavěji a dokonce kdoví! – možná že by se zrodilo nové, pevné a upřímné přátelství, důvěrnější než včerejší, a tak by se zahladila ona nepříznivá okolnost, plynoucí z nápadné podobnosti dvou lidí, a oba titulární radové by se zaradovali, žili by až do sta let atd. Přiznejme, že náš pan Goljadkin nakonec trochu zalitoval, že hájil sebe i svoje práva, a za to ho stihla nepřijemnost. Kdyby se ten druhý kál, přemýšlel náš hrdina, a řekl, že to byl žert, odpustil bych mu, dokonce bych mu odpustil víc, jen kdyby to přede všemi doznal. Ale nejsem žádná onuce ani hadr, aby si se mnou někdo otíral boty. Nedovolil jsem to nikomu a tím spíš ne nějakému lumpovi. Nejsem hadr, vážený, omyl! Odhodlal

se všemožně a pádně protestovat. Prostě už měl takovou náuru. Nestrpěl, aby ho někdo urážel, natož aby s ním mával jako hadrem, a ještě k tomu takový šmejd... Ostatně, my se nehádáme. Kdyby si někdo zamluvil udělat z našeho pana Goljadkina hadr, bezesporu by se mu to podařilo a nesetkal by se s odporem (náš hrdina to občas cítil). Nakonec by to nebyl pan Goljadkin, ale hadr, jenomže ne jen tak obyčejný; měl by svou ctižádost, duši a city, i kdyby byl špinavý, ale jeho ctižádost by nenašla odezvu právě tak jako jeho city, právě nefalšované city, ukryté v hlubokých záhybech zmíněného hadru...

Hodiny se neuvěřitelně vlekly: konečně odbily čtyři. Po chvilce všichni vstali, a poté co odešel přednosta, zamířili k domovu. Náš hrdina se vmísil do davu, oči měl na stopkách a bedlivě sledoval toho, koho bylo zapotřebí.

Konečně zahlédl, jak jeho nepřítel běží ke zřízencům, kteří podávali úředníkům pláště, a podle svého zrádného zvyku poskakuje kolem a čeká, až na něj dojde řada. Nastala rozhodující chvíle. Náš pan Goljadkin se stěžím prodral houfem úředníků, a aby nezůstal pozadu, rovněž se postavil do fronty. Plášť ale vydali nejprve jeho nepříteli, protože i sem se stihl probít, přitřít, cosi jim našeptat a natropit schválnosti.

Druhý pan Goljadkin si oblékl plášť a ironicky pohlédl na našeho hrdinu, aby mu dal otevřeně a bezostyšně najevo svou převahu, a pak s drzostí, která mu byla vlastní, se rozhlédl a naposledy – nejspíš proto, aby zanechal dobrý dojem – se ochomýtl kolem úředníků, jednomu řekl laskavé slůvko, druhému cosi pošeptal, třetího obřadně zhubičkoval, čtvrtému vyslal úsměv, pátému podal ruku a vesele sjel po schodech dolů. Náš pan Goljadkin za ním; ke své nepopsatelné radosti ho na posledním schodu dohnal a popadl za límec pláště. Jeho jmenovec viditelně poněkud ztuhl a bezradně se rozhlédl kolem.

„Jak tomu mám rozumět?“ zašeptal nakonec slabým hlasem.

„Vážený pane, jestliže jste čestný člověk, doufám, že se rozpo-
menete na naše včerejší přátelské vztahy,“ zaútočil náš hrdina.

„Ach ano. No a co? Vyspal jste se dobře?“

Náš hrdina zlostí oněměl.

„Já ano, prosím... Ale uznejte, vážený pane, ta vaše hra je krajně zamotaná...“

„Kdo to tvrdí? To tvrdí moji nepřátelé,“ odsekl ten, co si říkal Goljadkin, a nečekaně se vyprostil ze sevření slabých rukou pravého pana Goljadkina. Pak seběhl ze schodů, rozhlédl se napravo, nalevo, a když uviděl drožkáře, uháněl k němu, vsedl do drožky a zakrátko zmizel našemu panu Goljadkinovi z očí. Zoufalý titulární rada, všemi opuštěný, pátral po drožkáři, ale marně. Pokoušel se utíkat, ale nohy mu podklesávaly. Hlavu sklopenou, s otevřenými ústy, schoulený, zdrcený se bezmocně opřel o pouliční svítilnu a chvílku zůstal stát uprostřed chodníku. Měl pocit, že je všechno ztraceno...

Podle všeho se celý svět, dokonce i sama příroda, proti němu spikly. Ale ještě se držel na nohou a nebyl poražen, to jasně cítil. Byl připraven bojovat. Zamnul si ruce tak významně a důkladně, že už jen z jeho výrazu se dalo vyčíst, že neustoupí. Ostatně nebezpečí číhalo blízko, hned za rohem, a náš pan Goljadkin si to dobře uvědomoval, ale nevěděl, jak mu čelit. Na okamžik se mu mihla hlavou myšlenka, zda by se neměl tvářit jakoby nic a nade vším mávnout rukou, prostě ustoupit... Co by se stalo? Vůbec nic. Budu stát stranou, jako bych to nebyl já, přemítal, a nechám všemu volný průběh; jednoduše to nejsem já a basta, a on si taky půjde svou cestou a třeba ustoupí. Vyřadí se, lotr, bude se ošívat a nakonec couvne. Tak je to! Zvítězím tak, že se poddám. Kde je nebezpečí? Jaképak nebezpečí! Jen ať mi je někdo ukáže! Taková prkotina... Vtom se zarazil a slova mu uvízla na jazyku: dokonce se za tu myšlenku pokáral, vyčetl si, že je sketa, zbabělec, ale tím ničemu nepomohl. Cítil, že by se měl okamžitě nějak rozhodnout, dokonce si byl jistý, že by dal nevímco za to, kdyby mu někdo poradil, co má udělat. No ano, jak to má uhodnout? Ostatně, na hádání nezbyl čas. Pro každý případ, aby neztrácel ani chvilku, najal si drožku a hnal se domů. Tak co, jak se cítíš? ptal se sám sebe v duchu. Jak se ráčíte cítit, Jakove Petroviči? Co uděláte? Co teď, v tuhle chvíli, uděláš, ty kujóne, ty holomku? Dospěl jsi ke konci a teď fňukáš! Tak se popichoval, zatímco se vytřásal v drožkářově kodrcavé bryčce. Popichovat se, jitřit vlastní rány mu v té chvíli působilo nesmírné potěšení, ba přímo rozkoš. Kdyby se kupříkladu teď, rozvažoval, objevil nějaký kouzelník, nebo kdyby mi oficiálně navrhli: „Věnuj nám palec pravé ruky, Goljadkine, a jsme vyrovnáni: druhý Goljadkin zmizí a ty budeš šťastný, jenomže bez palce“, dal bych si ten palec uříznout, ano, ani bych nemrkl. „Aby to čert vzal!“

vykřikl nakonec zoufalý titulární rada, „proč tohle všechno? Měl jsem tohle zapotřebí? A právě takovéhle patálie! Jako by nemohlo být něco jiného... Zpočátku šlo všechno jako po másle, všichni byli spokojení a šťastní a najednou – tumáš! Bylo to zapotřebí? Ale řečmi se nic nespraví. Je nutné jednat.“

A tak, rozhodnutý jednat, vešel do svého bytu, pohotově popadl dýmku, z plných plic zabafal, až se na všechny strany rozlétly chuchvalce kouře, a krajně rozrušeně pobíhal sem a tam po pokoji. Petruška mezitím prostíral. Konečně se pan Goljadkin definitivně rozhodl, odhodil dýmku, navlékl si plášť, oznámil, že nebude obědovat doma, a vyběhl z bytu. Udýchaný Petruška ho dohonil na schodech a držel v rukách pánův zapomenutý klobouk. Pan Goljadkin uchopil klobouk, a aby se v Petruškových očích trochu ospravedlnil, aby si Petruška nepomyslel něco jako – že jde o tak závažnou věc, až pán zapomněl klobouk a podobně –, ale Petruška se na něj ani nepodíval a hned se ztratil. Náš hrdina si bez dalšího vysvětlování narazil klobouk, seběhl po schodech a ustavičně si opakoval, že to všechno možná spěje k lepšímu a že všechno se nějak urovná, když cítil, jak mu běhají mravenci po zádech. Vyšel na ulici, najal si drožkáře a uháněl k Andreji Filipoviči. A vůbec, nebylo by lepší odložit to na zítra? napadlo ho, zatímco se chystal zatáhnout za šňůru zvonku u dveří bytu Andreje Filipoviče, a co tak zvláštního mu povím? Na celé té věci není nic zvláštního. Celá ta záležitost nestojí ani za řeč, je to prkotina, ano, ano, totiž skoro prkotina... A všechno kolem jakby-smet... Zatahal za šňůru zvonku, ten se rozezněl a uvnitř se ozvaly čísi kroky... Náš pan Goljadkin se proklínal za svou ukvapenost a troufalost. Vybavil si nedávné nepříjemnosti, na něž málem vinou všech dalších událostí zapomněl, na střet s Andrejem Filipovičem. Ale na útěk už bylo pozdě: dveře se otevřely. Naštěstí se dozvěděl, že Andrej Filipovič se doposud nevrátil z úřadu a že neobědvá doma. Ví, kde obědvá, u Izmajlovského mostu, blesko našemu hrdinovi hlavou a zaradoval se. Na sluhovu otázku, co má vyřídit,

odtušil: „Dobrá, příteli, přijdu později,“ a skoro rozjařeně seběhl po schodišti. Vyšel na ulici a rozhodl se, že propustí drožku a vyrovná se s drožkářem. Když drožkář požádal o přídavek – prý čekal jsem hodnou chvíli, milostpane, a nelitoval jsem pro vaši milost svého klusáka –, vyplatil mu ochotně, co požadoval, navíc přidal pětník a sám se vydal pěšky.

Je to taková věc, mudroval, že to tak nemůžu nechat; ale když to vezmeme rozumně, proč bych se vlastně staral? Proč, ptám se? Proč bych se trápil, soužil, zneklidňoval a ničil se? Za prvé – co se stalo, stalo se... Uvažujme asi takhle: objeví se člověk s postačujícím doporučením, prý schopný úředník, chová se jaksepatří, ale je chudý jako kostelní myš a zakusil různé nepříjemnosti a všelijaké potyčky – no dobrá, vždyť chudoba cti netratí, to se mě netýká. No vážně, co je to za nesmysl? Dobrá, stalo se, sama příroda to zařídila tak, že jeden se podobá druhému jako vejce vejci, je jeho učiněná kopie, ale proto by ho neměli přijmout do oddělení?! Jestliže to zavinil sám osud, slepá štěstěna, měli by s ním snad zamávat jako s onucí a zabránit mu, aby sloužil? Kde by potom byla spravedlnost? Je to chudák, ztracený, vystrašený, až srdce bolí, a soucit nás nutí, abychom si ho povšimli! Hm, to by byli náramní nadřízení, kdyby takhle uvažovali jako já, hlava zabetněná! Mám já to hlavu! Stačila by pro deset hlupáků! Ne, ne... dobře udělali, a díky, že pomohli chudáku a nuzákovi!... Dejme tomu, že jsme blíženci, že jsme se tak narodili, bratři – blíženci a nic víc. Tak je to! No a? Co z toho? Nic! Je možné poučit všechny úředníky.... A když přijde do našeho úřadu někdo cizí, neshledá na tom nic nepřístojného a urážlivého. Dokonce to má v sobě něco chvályhodného: může nás napadnout, že to byl boží úmysl, stvořit dva, k nerozeznání podobné, a šlechtitní nadřízení pochopili a vzali dvojčata do služby. Samozřejmě, pokračoval pan Goljadkin ve své samomluvě poněkud tišeji, samozřejmě lepší by bylo, kdyby se tohle všecko nestalo, kdyby nebyl žádný boží úmysl, žádní blíženci ani nic chvályhodného... Aby to čert vzal!

K čemu je to dobré? Kdo tohle potřeboval? Nemohlo to trochu počkat? Můj ty bože! Už to mám: tuhle kaši zavařili čerti! Vždyť on má nemožnou povahu, hraje si, falšuje – je to svině, otáčí se jako korouhvička, pochlebník a patolízal, Goljadkin jeden! Ještě může leccos napáchat a moje pověst utrpí. Mizera... Ted' abych ho hlídal a pečoval o něj! To je trest! Ale proč? Mám já to zapotřebí? Když je sketa, prosím, zato já jsem slušný člověk. Ať každý z nás zůstane takový, jaký je. Řeknou, tenhle Goljadkin je sketa, na toho nedbejte a nepleťte si ho s druhým – tamten je poctivý člověk, ušlechtilý, mírný, smířlivý, je na něj spolehnutí a zaslouží si, aby ho povýšili: tak je to! No dobrá, ale... Co když... tento... se spletou? Od něj se dá čekat všelicos! Ach, můj ty bože! Vymění člověka za sketu... jako onuci a neuváží, že člověk není onuce! Můj ty bože! Takové neštěstí!

Tak uvažoval, naříkal a upaloval, jako by mu za patami hořelo. Vzpamatoval se až na Něvské a jen proto, že se srazil s neznámým chodcem, až jiskry odletovaly. Hlavu sklopenou, zabručel cosi na omluvu, a teprve když neznámý zahučel něco nepřiliš lichotivého a vzdálil se, náš hrdina zvedl hlavu, aby zjistil, kde je. Poznal, že stojí před restaurací, kde se zastavil předtím, než odjel k Olsufiji Ivanoviči na oběd, a cítil, že mu kručí v žaludku. Vzpomněl si, že neobědval a žádný oběd pro zvané ho nečeká; aby neztrácel drahocenný čas, vyběhl po schodech do restaurace, aby něco narychlo zhltl a dlouho se nezdržel. Třebaže restaurace byla drahá, tentokrát ho tahle nicotná okolnost nezarazila, ostatně ted' neměl kdy obírat se podobnými malichernostmi. V jasně osvětlené místnosti u bufetu, kde se vršilo vše, co solidní lidé potřebují k občerstvení, se tísnil houf hostů. Bufetář sotva stačil nalévat, podávat, přijímat peníze a vracet drobné. Pan Goljadkin čekal, až na něj dojde řada, a pak skromně ukázal na pirožek plněný rybím masem. Poodešel do kouta a obrácen zády k ostatním se do pirožku s chutí zakousl. Nakonec se vrátil k pultu, postavil na stůl talířek, a protože znal

cenu, vytáhl stříbrný desetičlenný a položil ho na pult. Přitom lovil pohledem bufetáře, aby mu dal najevo, že zaplatil.

„Rubl deset,“ procedil bufetář.

Pan Goljadkin se náramně podivil.

„To říkáte mně? Já... já jsem si vzal jen jeden pirožek.“

„Měl jste jich jedenáct,“ namítl přesvědčivě bufetář.

„Vy... jak se zdá... jste se zmýlil... Opravdu, vzal jsem si jen jeden pirožek.“

„Já to počítal: měl jste jich jedenáct. Když jste je snědl, musíte zaplatit: u nás se nic zadarmo nedává.“

Pan Goljadkin byl ohromený. Co je to za čarodějnické kejkle? pomyslel si. Zatím bufetář čekal a okolní hosté se shlukli kolem. Pan Goljadkin už sáhl do kapsy pro rubl, aby neprodleně zaplatil a neměl z toho žádnou polízanici. Když jedenáct, tak jedenáct, uvažoval a zrudl jako rak. Co na tom, že někdo snědl jedenáct pirožků? Měl hlad, a tak si popřál - ať mu slouží! Na tom není nic k smíchu a není se co divit... Naráz jako by ho něco bodlo; vzhlédl, a vtom se celá záhada vyjasnila, všechny ty čarodějnické kejkle, všechny jeho potíže se vysvětlily... Ve dveřích sousední místnosti, které náš hrdina pokládal za zrcadlo, skoro za bufetářovými zády a tváří v tvář panu Goljadkinovi kdosi stál – byl to pan Goljadkin, ne hrdina našeho příběhu, ale ten druhý pan Goljadkin. Měl očividně výbornou náladu. Usmíval se na pana Goljadkina prvního, kýval na něj, spiklenecky na něj pomrkával, přešlapoval a díval se tak, jako by chtěl říct: Kdyby něco, vběhnu do sousední místnosti a pak dejme tomu zadním vchodem ven a tradá! Veškeré pronásledování bude marné. V rukách držel poslední kousek desátého pirožku, před očima pana Goljadkina prvního ho spolkl a spokojeně zamlaskal. Pacholek jeden! projelo hlavou našemu hrdinovi a vzplanul. Vy-
dával se za mě a nebylo mu hanba před lidmi! Viděl ho někdo? Zdá se, že si ho nikdo nevšiml... Pan Goljadkin hodil na stůl stříbrňák, jako by ho páčil v ruce, nedbal drzého vítězoslavného bufetářova

úsměvu, který vyjadřoval převahu, na nic se neohlížel, prodral se houfem a vyběhl ven. Ještě zaplat'bůh za to, že definitivně člověka nezkompromitoval! uvažoval. Díky tomu darebákovi i osudu za to, že se všechno urovnalo. Jenom bufetář byl ke mně hrubý, ale co na-
plat, byl v právu. Měl dostat rubl deset. Prý bez peněz u nás nikomu nic nedají... Ale mohl být o něco zdvořilejší, otrapa jeden!

Tohle všechno si v duchu říkal, když sbíhal ze schodů. Na posledním schodu se zastavil jako uhranutý a zrudl tak, až mu vhrkly do očí slzy. Tak stál, zasažený urážkou vlastní důstojnosti, pak energicky přidupl, jedním skokem vyrazil na ulici a bez dechu, nedbaje na únavu, uháněl k domovu, do Šestikrámské ulice. Navzdory svému zvyku chodit podomácku se doma ani nesvlékl, nesáhl po dýmce, těžce dopadl na pohovku, přitáhl si kalamář, uchopil pero, vytáhl dopisní papír a rozčileně, rozechvělou rukou začal psát následující řádky:

„Vážený pane Jakove Petroviči!

Nechopil bych se pera, ale existují okolnosti, které mě k tomu donutily, a zejména Vy osobně. Věřte, že mě vede k tomuto podrobnějšímu vysvětlení pouhá nutnost, a tudíž Vás prosím, abyste si mé počínání nevykládal jako úmysl Vás urazit, nýbrž jako nutný důsledek okolností, jež nás oba spojují.“

Mně se zdá, že je to slušné, zdvořilé a vhodné, i když to má určitou váhu a důraz, myslel si. Podle mého by se neměl proč urazit. A navíc, jsem v právu, usoudil, když si přečetl, co napsal.

„Vaše nečekané podivné objevení za bouřlivé noci po hrubém a nepřístojném útoku mých nepřátel, které z pohrdání k nim nezmiňuji, se stalo zárodkem všech našich současných nedorozumění. Vaše tvrdošíjné přání dosáhnout svého a násilně se vetřít do okruhu mého bytí i všech mých vztahů v praktickém životě překračují meze pouhé zdvořilosti a společenského styku. Podle mého nemá smysl zde připomínat, jak jste se,

vážený pane, zmocnil mého spisu a zneužil jste mého dobrého jména, abyste si získal nezaslouženou přízeň nadřízených. Nemá smysl zde připomínat, že jste se záměrně a urážlivě v daném případě vyhýbal nezbytnému vysvětlení. A konečně, pro úplnost podotýkám, že ponechávám stranou Vaše podivné, takříkajíc nepochopitelné jednání v restauraci. Jsem dalek toho, abych litoval zbytečné ztráty jednoho stříbrňáku, ale jsem nucen vyjádřit svoje rozhořčení nad Vaším zjevným pokusem pošpinit mou čest a navíc v přítomnosti několika osob, sice neznámých, ale patřících k lepší společnosti...”

Nezacházím příliš daleko? napadlo ho. Není to trochu moc? Nevyznívá to příliš urážlivě? Například zmínka o lepší společnosti... Ale nevadí! Je zapotřebí dokázat mu, že mám charakter. Ostatně, na konci mu můžu trochu zalichotit a podkouřit mu, abych zmírnil celkový tón. A pak uvidíme.

„Neobtěžoval bych Vás svým listem, vážený pane, kdy bych nebyl pevně přesvědčen, že ušlechtilost a upřímnost Vašich citů a Váš přímý charakter Vám napoví způsob, jak napravit všechny minulé chyby a znovu obnovit naše přátelství.

Plně doufám, ba dokonce jsem si jist, že nebudete považovat můj dopis za urážlivý a zároveň mi neodmítnete prostřednictvím mého sluhy písemné vysvětlení.

Očekávám Vaše vysvětlení, vážený pane, a mám tu čest být Vaším pokorným služebníkem.

J. Goljadkin“

No a hotovo. Výborně, dospělo to až k dopisování. Ale kdo za to může? On sám: nutí mě, abych od něho vyžadoval písemné důkazy. A já jsem v právu...

Naposledy si přečetl dopis, složil ho, zapečetil a zavolal Petrušku. Ten se podle svého zvyku objevil bůhvíproč nasupený a s ospalým výrazem.

„Podívej, kamaráde... Vezmeš tohle psaní... rozumíš?“

Petruška mlčel.

„Vezmeš tohle psaní a doneseš je do úřadu. Tam vyhledáš gubernského tajemníka Vachramejeva, dnes má službu. Rozumíš?“

„Rozumím.“

„Rozumím, rozumím! Měl bys říct: rozumím, prosím. Vyvoláš úředníka Vachramejeva a řekneš mu, že tak a tak to je, můj pán se vám klaní a uctivě vás žádá, abyste podle adresáře našeho úřadu laskavě zjistil, kde bydlí titulární rada Goljadkin.“

Petruška mlčel a našemu hrdinovi se zdálo, že se pousmál.

„No tak se tedy zeptáš a vypátráš, kde bydlí ten nový úředník Goljadkin.“

„Rozkaz.“

„Pak na příslušné adrese odevzdáš tenhle dopis, rozumíš?“

„Rozumím.“

„Kdyby tam... na té adrese... ten pán, komu odevzdáš dopis, pan Goljadkin... Co se směješ, moulo?“

„Co bych se, prosím, smál? Já se, prosím, nesměju. Našinci není do smíchu.“

„Tak tedy... kdyby se dotýčný vyptával, jak se má tvůj pán, jak a co... Zkrátka když se bude ptát, tak mlč a odpověz, můj pán se má dobře a žádá od vás písemnou odpověď. Rozumíš?“

„Rozumím, prosím.“

„Tak tedy řekni, můj pán se má dobře a těší se dobrému zdraví, zrovna se chystá na návštěvu... Ale žádá písemnou odpověď. Rozumíš?“

„Rozumím, prosím.“

„Tak a teď běž.“

Mám já s tím polenem trápení! Směje se a basta. Čemu se směje? A vůbec, dostal jsem se do pěkné bryndy... Ale třeba se to všechno ještě obrátí k lepšímu... Ten podfukář se dobré dvě hodiny bude někde courat, ještě se ztratí. Člověk ho nemůže nikam poslat. Dostal jsem se do pěkné bryndy...

Náš hrdina těžce prožíval svoje neštěstí a rozhodl se pro pasivní roli – dvě hodiny čekat na Petrušku. Asi hodinu přecházel po pokoji, kouřil, pak odložil dýmku, zahloubal se do jakési knížky, potom ulehl na pohovku, znovu sáhl po dýmce a nakonec začal pobíhat po pokoji. Chtěl si cosi ujasnit, ale nebyl s to klidně uvažovat. Konečně se jeho pasivita vystupňovala na nejvyšší míru a rozhodl se k jistému kroku. Petruška přijde tak za hodinu, přemýšlel, můžu dát klíč domovníkovi a mezitím... provedu průzkum na vlastní pěst. Neztrácel čas, popadl klobouk, vyšel z pokoje, zamkl byt na klíč, zaskočil k domovníkovi, vsunul mu do ruky klíč a současně desítník – byl teď nezvykle štědrý – a vypravil se, kam bylo zapotřebí. Šel pěšky nejprve k Izmajlovskému mostu. Tak uběhla asi půlhodinka. Když dosáhl cíle své cesty, vešel přímo do dvora známého domu a vzhlédl k oknům bytu státního rady Berendějeva. Až na tři okna zastřená červenými závěsy ostatní byla tmavá. Olsuf Ivanovič dnes nejspíš nemá hosty, napadlo ho, pravděpodobně sedí doma sám. Chvilí postával na dvoře a nakonec se rozhodl. Ale provést zamýšlený krok mu zřejmě nebylo souzeno. Rozmyslel si to, mávl rukou a vrátil se na ulici. Ne, sem jsem neměl chodit, co si tady počnu? Raději tento... provedu průzkum na vlastní pěst. Po takovém rozhodnutí se vydal do úřadu. Neměl to zrovna blízko, a navíc všude bylo hrozné bláto a padaly chomáče mokrého sněhu. Ale pro našeho hrdinu v tu chvíli, jak se zdálo, neexistovaly žádné překážky. Sice pořádně zmokl a zablátil se, ale „to patřilo k věci a cíle bylo dosaženo“. A skutečně, už se blížil k cíli. V dálce před ním se začernala temná masivní obrovská budova. Stůj, zarazil se, kam to vlastně jdeš a co tam budeš dělat? Dejme tomu dozvíš se, kde

on bydlí. Ale mezitím už Petruška určitě přinesl odpověď. Takhle jenom ztrácím drahocenný čas. Nevadí, můžu ještě všechno napravit. Vážně, neměl bych zajít k Vachramejevovi sám? Ale ne! Až pak... Ach jo, neměl jsem vůbec chodit ven. Ne, už mám takovou náuru: ať je to zapotřebí nebo ne, věčně se snažím předbíhat události... Hm... Kolik je hodin? Už bude nejspíš devět. Co když se Petruška vrátí a nenajde mě doma? Udělal jsem náramnou hloupost, že jsem chodil ven... Namouduši, hloupost!

Po tom upřímném doznání náš hrdina běžel zpátky do Šestikrámské. Doběhl tam unavený, vyčerpaný. Už od domovníka se dozvěděl, že Petrušku ani nenapadlo, aby se vrátil. Já to tušil, pomyslel si. A zatím už je devět. Prevít jeden – někde se opíjí! Kristapána! To je dneska den! Jsem já to nešťastník! Tak uvažoval a v duchu naříkal, mezitímco odemkl byt, rozsvítil, svlékl se, vykouřil dýmku a vyčerpaný, unavený, celý rozlámaný a hladový ulehl na pohovku a čekal na Petrušku. Svíce matně hořela, na stěnách se míhaly záblesky... Zamyšleně je pozoroval a konečně usnul jako zabitý.

Probudil se pozdě. Svíce skoro dohořela, čadila a skomírala. Vyskočil, otřepal se a na všechno, úplně na všechno se rozpomněl. Za přepážkou se ozývalo Petruškovo hlasité chrápání. Vrhł se k oknu – všude bylo ticho: město jako by vymřelo, spalo. To znamená, že jsou dvě nebo tři hodiny v noci. A taky že ano: za přepážkou hodiny odbily dvě. Vyběhl za přepážku.

Po dlouhém úsilí jakžtakž vzbudil Petrušku a přiměl ho, aby se posadil na posteli. Mezitím svíce zcela dohořela. Asi deset minut trvalo, než našel jinou svíčku a zapálil ji. Mezitím Petruška znovu usnul. „Ty holomku, mizero!“ procedil pan Goljadin a znovu jím zatřásl. „Vstávej, probudíš se už konečně?“ Po půlhodinové námaze se mu nakonec podařilo sluhu zburcovat a vytáhl ho z kouta za přepážkou. Teprve teď poznal, že Petruška je, jak se říká, namol a sotva se drží na nohou.

„Ty lenochu, ty lupiči! Tys mě dobil! Panebože, kam jsi zašantročil moje psaní? Kristepane, kam se jen... A proč jsem to vlastně psal? Měl jsem to snad zapotřebí? To je ta moje domýšlivost! A tak jsem do toho já, hlupák, vletěl! Kam jsi dal moje psaní, lupiči? Komu jsi je odevzdal?“ A zoufale zalomil rukama. „Poslyš, Petře... Poslouchej mě...“

„Poslouchám...“

„Kam jsi šel? Odpověz!“

„Kam? K dobrej lidem... A co má bejt?“

„Můj ty bože! Kam jsi šel nejdřív? Byl jsi v úřadě? Petře, nejsi náhodou opilý?“

„Já a opilej? Ať se do země propadnu, jestli jsem jen t-t-trošku tento...“

„Ne, nevádí, že jsi opilý... Jenom se tak ptám... To je dobře, že jsi pil. Nevadí, Petrušo... Třeba jsi to jen pozapomněl a teď si vzpomeneš. Vzpomeň si, byl jsi u Vachramejeva?... Byl nebo nebyl?“

„Nebyl a žádnéj takovej úředník není. Ať se třeba na místě...“

„Ne, ne, Petře! Ne, Petrušo, já jen tak. Vidíš přece, já jen tak... Co na tom? Venku je zima, sychravo, a tak sis trochu přihnul, nevádí... Já se nezlobím. Sám jsem dnes pil... Přiznej se, vzpomeneš si, kamaráde: byl jsi u úředníka Vachramejeva?“

„Jak by ne, byl, namouduši, ať se na místě...“

„No dobrá, Petrušo. Vidíš, nezlobím se na tebe... No tak, no...“ Náš hrdina poklepal svému sluhovi na rameno a usmál se, aby si ho udobřil: „Prostě sis čichnul ke špuntu, vid', ty pacholku, ty chytrolíne... asi tak za desetník? Nevadí: vidíš, já se nezlobím... Ne, kamaráde, nezlobím se...“

„Já nejsem žádnéj pacholek, prosím... Jenom jsem zašel k dobrej lidem, ale žádnéj pacholek nejsem a nikdy jsem nebyl!“

„To se ví, že ne, Petrušo! Já tě nehubuju... Nemyslím to zle... Když se o někom řekne, že je chytrolín, že si nedá do ničeho foukat a nikdo ho neoblafne – vždyť to je pochvala! Leckomu to zalichotí...“

Ale nevadí... Pověz mi, Petrušo, upřímně jako příteli... a nic neztajuj... Byl jsi u úředníka Vachramejeva? Dal ti adresu?“

„Dal. Náramnej člověk! Povídal, tvůj pán je ohromnej dobrák, báječnej chlapík, řekni, že ho pozdravuju, poděkuj mu a řekni, že ho mám rád a moc si ho vážím! A protože je tvůj pán báječnej chlapík, povídá, ty seš taky báječnej, Petrušo... tak je to...“

„Můj ty bože! Adresu, dal ti adresu, ty Jidáší?“ Poslední slova pan Goljadkin skoro zašeptal.

„Dal... dal.“

„Ano? No a kde bydlí úředník Goljadkin, titulární rada?“

„V Šestikrámský, povídá... Když přijdeš do Šestikrámský, dej se vpravo po schodech a tam ve třetím patře... bydlí pan Goljadkin.“

„Podfukáři!“ vykřikl náš hrdina, který už ztratil trpělivost, „lupiči! Vždyť to jsem já, to mluvíš o mně. Ale existuje ještě druhý Goljadkin, a o tom mluvím, ty podfukáři!“

„Jak si přejete! Co já! Jak si přejete.“

„A co psaní?“

„Jaký psaní? Žádný psaní jsem neviděl, žádný psaní nebylo.“

„Kam jsi ho zašantročil, rošťáku?!“

„Odevzdal jsem ho, prosím. Pozdravuj svýho pána, povídal mi, tvůj pán je báječnej člověk. Pozdravuj ho...“

„A kdo to říkal? Goljadkin?“

Petruška se odmlčel a pak roztáhl v úsměvu pusu od ucha k uchu a pohlédl svému pánovi do očí.

„Víš, ty holomku,“ a pan Goljadkin vzteky sotva popadal dech, „cos mi udělal? Ty jsi mě odrovnal, ničemo! Dočista jsi mě odrovnal, dobil, ty Jidáší!“

„Jak si přejete... Co já s tím mám společnýho?“ namítl rozhodným tónem Petruška a zacouval za přepážku.

„Jedeš sem, ty lotře!“

„Nepudu a nepudu. Co já s tím mám společnýho? Pudu k dobřejm lidem... co žijou poctivě, neznaj faleš a nejsou dvojaký!“

Panu Goljadkinovi ztuhly ruce i nohy: Petruškova slova mu vyrazila dech.

„Ano, prosím,“ pokračoval Petruška, „nikdy nejsou dvojaký a neurážej Pánaboha ani poctivý lidi...“

„Ty lenochu, ty ochlasto! Teď spi, lupiči! Zítra to slízneš,“ zasyčel pan Goljadkin. Petruška ještě něco zabručel a pak bylo slyšet, jak těžce dopadl na postel, až zapraskala, dlouze zív, protáhl se a nakonec usnul takříkajíc spánkem spravedlivých. Náš hrdina byl polomrtvý. Petruškovo chování, jeho prapodivné, i když vzdálené narážky, na které nemělo cenu se zlobit tím spíš, že je pronášel opilý člověk, a konečně celý ten zlověstný obrat celé záležitosti – to všechno jím bytostně otřásl. „To mi čert napískal, abych ho budil v noci,“ opakoval si s jakýmsi bolestným pocitem a třásl se na celém těle. „To mi satanáš poradil, abych se bavil s opilcem! Co jsem mohl čekat? Co slovo, to lež. Ale nač vlastně ten darebák narážel? Můj ty bože! A proč jsem psal všechny ty dopisy, vždyť jsem sám sebe zničil! Jsem vlastně sebevrah! Neudržel jsem se! Prořekl jsem se! Ale co! Když se člověk topí, má ještě pořád svou ctižádost, i když je jenom onuce! A když utrpí jeho čest, musí ji obhájit! Jsem já to sebevrah!“

Tak usuzoval, zatímco seděl na pohovce a bál se pohnout. Náhle jeho zrak spočinul na jistém předmětu, který v nejvyšší míře vzbudil jeho pozornost. V obavě, zda to není jen přelud, klam, mámení smyslů, po něm s nadějí, nesměle, s nevýslovnou zvědavostí vztáhl ruku... Ne, nebyl to klam ani přelud! Na stole leželo psaní adresované jemu... Uchopil je a srdce se mu divoce rozbušilo. Zřejmě to přinesl ten podfukář, řekl si v duchu, položil ho sem na stůl a pak na ně zapomněl. Ano, nejspíš to tak bylo, ano, ano, právě tak... Byl to dopis od úředníka Vachramejeva, mladého kolegy a někdejšího přítele. A vůbec, uvažoval, já to tušil a vím, co bude v tom dopise...

Dopis byl následující:

„Vážený pane Jakove Petroviči!!

Váš sluha je opilý a nedostal byste z něho kloudné slovo; raději odpovím písemně. Sděluji Vám, že posláním, o které mě žádáte a které spočívá v tom, že předám jisté osobě Váš dopis, jsem ochoten splnit se vší péčí a přesností. Ona osoba, která je Vám známá a nyní mi nahrazuje přítele a jejíž jméno zamlčuji (nechci totiž zbytečně uškodit pověsti zcela nevinného člověka), bydlí společně s námi v bytě Karoliny Ivanovny, v pokoji, kde dříve, když jste ještě s námi bydlel, občas přespával důstojník pěchoty z Tambova. Mimochodem, onu zmíněnou osobu můžete najít všude mezi čestnými a upřímnými lidmi, což se o každém nedá tvrdit. Svoje vztahy s Vámi mám v úmyslu ode dneška přerušit: není možné dál udržovat dřívější přátelství, a tudíž Vás žádám, vážený pane, abyste mi neprodleně po obdržení tohoto dopisu vrátil dva rubly za břitvy zahraniční výroby, které jsem Vám půjčil, jestli si ráčíte vzpomenout, před sedmi měsíci, v době, kdy jsme ještě bydleli společně u Karoliny Ivanovny, které si hluboce vážím. Jednám tak proto, že Vy podle zpráv inteligentních lidí jste ztratil svou ctižádost i čest a ohrožujete mravnost nevinných nezkažených lidí, neboť někteří z nás nežijí v pravdě a navíc jejich slova jsou falešná a ušlechtilý zevnějšek podezřelý. Jisté osoby mě žádaly, abych Vám ve svém dopise mimochodem a z vlastního popudu připomněl, že se najde vždy a všude dost těch, kdo jsou ochotni hájit čest Karoliny Ivanovny, která se za všech okolností chovala mravně, a pak, je to počestná žena, cizinka, třebaže ne mladá, ale zato pochází z dobré rodiny.

V každém případě se všechno včas dozvíte, jestliže už jste se to nedozvěděl, protože podle sdělení inteligentních lidí jste se zostudil v celé naší metropoli, a tudíž už jste mohl na mnohých místech získat o tom příslušné důkazy, vážený pane. V závěru svého dopisu Vám sděluji, že osoba, která je

Vám známá a jejíž jméno neuvádím z jistých ušlechtilých pohnutek, je zcela respektována všemi, kdo mají zdravý rozum, věrná svému slovu i přátelství a navíc má veselou povahu, dokáže si získat sympatie a vede si zdatně jak ve službě, tak i mezi všemi slušnými lidmi a nepomlouvá po straně ty, s nimiž navenek udržuje přátelské styky.

V každém případě zůstávám Váš oddaný služebník
N. Vachramejev

P. S. Propustíte svého sluhu, je to opilec a pravděpodobně Vám působí spoustu starostí. Vezměte si Jevstafije, který u Vás dříve sloužil a prozatím je bez místa. Váš nynější sluha je nejen opilec, ale i zloděj: minulý týden prodal Karolině Ivanovně libru sekaného cukru za sníženou cenu – podle mého názoru to nemohl provést jinak, než že Vás tím nejmazanějším způsobem, po troškách, dlouho okrádal. Píšu Vám to, protože Vám přeji všechno dobré bez ohledu na to, že některé osoby umějí pouze urážet a klamat poctivé charakterní lidi, a nejen to, dokonce je po straně pomlouvají a líčí je v opačném světle jen proto, že jim závidí a nemohou se jim rovnat.

V.“

Když náš hrdina dočetl Vachramejevův dopis, ještě dlouho strnule seděl na pohovce. Záhadnou nejasnou mlhou, která ho už dva dny obklopovala, se prodralo jakési nové světlo. Začínal chápat... Zkoušel vstát a několikrát přejít po pokoji, aby se osvěžil, sebral rozptýlené myšlenky, soustředil se na známou věc a pak, až se trochu vzpamatuje, zhodnotil svou situaci. Ale jen se zvedl, znovu vysíleně a nemohoucně sklesl na místo. Samosebou, to všechno jsem tušil, ale přesto – jak píše a jaký smysl mají ta slova? Dejme tomu,

že vím, jaký mají smysl, ale kam to povede? Kdyby řekl rovnou: tak a tak to je, vyžadujeme to a to, já bych to splnil. Jenže celá záležitost dostala nepříznivý obrat... Ach, kdyby už bylo zítra a já mohl co nejrychleji proniknout k jádru věci! Ted' už vím, co mám dělat. Řeknu, tak a tak to je, souhlasím s vašimi důvody, svou čest neprodám, ale... jak to, že se ta určitá osoba, nepřítel, do všeho zamíchala a proč? Ach, kéž už by bylo zítra! Do té doby mě pomluví, budou intrikovat, dělat naschvály! Hlavně ted' nesmím ztrácet čas, například bych měl napsat psaní a utrousit v něm, že tak a tak to je a s tím a tím souhlasím. A časně zrána to psaní poslat.

Já sám bych měl co nejdřív zahájit protiútok, předběhnout je, miláčky... Pomluví mě a basta!

Přisunul si papír, uchopil pero a napsal následující odpověď na dopis gubernského tajemníka Vachramejeva:

„Vážený pane Nestore Ignatjeviči!

Se smutným údivem jsem si přečetl Váš urážlivý dopis: jasně vidím, že některými bezcharakterními, naoko ušlechtilými osobami rozumíte mě. S upřímnou trpkostí pozoruji, jak spěšně se ujala a jak hluboké kořeny zapustila pomluva, která poškozuje moje štěstí, čest a dobré jméno. Tím politováníhodnější a urážlivější je zjištění, že dokonce i čestní lidé šlechetného smýšlení a hlavně obdaření přímým a skutečně ušlechtilým charakterem nehájí zájmy poctivých lidí a upřímně lnou k zhoubné hnidě, která se naneštěstí v naší těžké amorální době silně rozplemenila. Na závěr dodávám, že dluh, o kterém se zmiňujete, dva rubly ve stříbře, pokládám za svou svatou povinnost Vám do poslední kopejky vrátit.

Pokud jde o Vaše narážky na určitou osobu ženského pohlaví, na úmysly, plány a snahy zmíněné osoby, nechápu tak docela, co tím míníte, vážený pane. Ponechte laskavě moje poctivé úmysly i moje jméno čisté, neposkvrněné. V každém

případě bych uvítal vysvětlení mezi čtyřma očima, protože dávám přednost osobnímu jednání před písemným, a navíc jsem ochoten uzavřít mírumilovné a rozumí se oboustranné dohody. V tomto ohledu Vás žádám, vážený pane, abyste vyřídil oné osobě, že souhlasím s ústní dohodou a prosím, aby určila místo a hodinu naší schůzky. S hořkostí jsem si přečetl, že jsem Vás údajně urazil, zradil naše dávné přátelství a vyslovoval se o Vás nepříznivě. Příkládám to všechno na vrub nedorozumění, odporné pomluvě, závisti a nevraživosti těch, které právem mohu považovat za svoje největší nepřátele. Ale ti zřejmě nevědí, že nevinnost je silná svou vlastní váhou, že nestoudnost, drzost a do nebe volající familiárnost některých osob si dříve či později vyslouží cejch pohrdání a že tyto osoby zničí vlastní nepřístojnost a mravní úpadek. Nakonec Vás prosím, vážený pane, abyste zmíněným osobám vyřídil, že jejich nároky a nešlechetná fantastická touha vypíchat jiné a zabrat místa, která na tomto světě svou existencí zaujímají, vzbuzují údiv, pohrdání a soucit. Takoví lidé by zasluhovali zavřít do blázince. A kromě toho, podobné vztahy zákon přísně zakazuje, což je podle mého názoru naprosto správné; každý by se měl spokojit se svým vlastním místem. Všechno má své meze, a jestli v daném případě jde o žert, pak je to žert nemístný a dokonce hanebný: dovoluji si Vás ujistit, vážený pane, že moje výše rozvedené myšlenky ohledně *svých míst* jsou zcela morální.

V každém případě zůstávám Váš oddaný služebník.
J. Goljadkin“

Celkem se dá říct, že včerejší události naším hrdinou bytostně otrásl. Spal mizerně, vlastně nemohl ani oko zamhouřit, jako by mu nějaký čtverák nasypal do postele štětiny. Celou noc strávil v jakémsi polospánku, převracel se z boku na bok, hekal, nakrátko usnul, ale za chvíli se znovu probudil, a to všechno provázela jakási podivná úzkost, matné vzpomínky, hrůzné představy, zkrátka všecko nepříjemné, co si jen dovedeme vymyslet... Hned se mu zjevovala v jakémsi záhadném, podivném polospánku hubená postava nasupeného Andreje Filipoviče se suše tvrdým pohledem a zdvořile nelítostnou výtkou... Sotva se k němu náš hrdina přiblížil, aby se ospravedlnil a dokázal, že vůbec není takový, jak ho nepřátelé popisují, ale že je takový a makový a kromě vrozených schopností ještě ovládá to i ono, vynořila se osoba známá svými nepřátelskými úmysly a jakýmsi nejvyšším ostudným způsobem rázem překazila veškeré jeho úsilí, před jeho očima ho očernila, zadupala do bláta jeho ctižádost a hbitě zastoupila jeho místo ve službě i ve společnosti. Hned zas našeho hrdinu svrběla hlava po jakémsi pokorujícím políčku, utrženém v internátu nebo ve službě, a proto bylo těžké proti němu protestovat... Zatímco si lámal hlavu, proč vlastně bylo obtížné protestovat, myšlenka na políček nenápadně změnila formu a vyústila v jakousi známou malou či velkou podlost, kterou viděl, o níž slyšel, nebo se jí dokonce sám nedávno dopustil a často ani ne tak s nějakým podlým záměrem nebo z podlých pohnutek, ale někdy náhodně, z delikátnosti, občas vinou vlastní bezbrannosti a konečně vinou... ale to už pan Goljadkin dobře věděl, proč! I ve spánku zrudl, ale pokoušel se přemoci rozpaky, bručel si pro sebe, že v daném případě by se měla projevit pevnost charakteru, ano, ano... a pak usoudil, že to není k ničemu dobré... a proč by ji měl

právě teď... připomínat? Nejvíc ze všeho ho rozčilovalo a hnětlo, že v tom okamžiku se objevila, ať zvaná nebo nezvaná, osoba pověstná svým nepřístojným chováním a zlými úmysly a nehledě na to, že celá záležitost už byla známá, mumlala s neslušným úšklebkem: „Jakápak pevnost charakteru! My dva nemůžeme o ní mluvit.“ Pak se mu zdálo, že se nalézá v jakési skvělé společnosti, proslulé vtipností a šlechetností všech přítomných, a že on sám vyniká důvtipem a laskavostí, všichni si ho oblíbili, dokonce i někteří přítomní nepřátelé, a jemu bylo navýsost příjemné, že mu všichni přičkli prvenství, a nakonec polichoceně vyslechl, jak hostitel odvedl jednoho z hostů stranou a jeho, pana Goljadkina, pochválil... Zničehonic se znovu vynořila osoba známá svými nepřátelskými úmysly a bestiálními pudy v podobě druhého pana Goljadkina a rázem už jenom svou přítomností zastínila slávu prvního pana Goljadkina, pošpinila jeho dobré jméno, potopila ho a nakonec všechny přesvědčila, že náš pan Goljadkin není pravý, ale falešný a že pravý je druhý pan Goljadkin, a dále že náš pan Goljadkin není takový, jak se zdá, ale takový a makový, a tudíž by neměl patřit do společnosti dobře vychovaných a ušlechtilých lidí. To všecko se odehrálo natolik rychle, že než náš hrdina stačil otevřít ústa, všichni už mezitím duší tělem podlehli falešnému a skandálnímu panu Goljadkinovi a s hlubokým opovržením odmítli jeho, pravého a nevinného. Nenašel se nikdo, koho by druhý, skandální pan Goljadkin neovlivnil ve svůj prospěch. Nezbyl nikdo, dokonce ani ten nejbezyvýznamnější člen zmíněné společnosti, k němuž by se nicotný a falešný Goljadkinův jmenovec sladce nelísal, nepřitřel, kterému by nezalichotil, komu by podle svého zvyku příjemně nepodkuřoval, až dotýčný jen číchal a kýchal až k slzám na znamení nejvyšší spokojenosti. A hlavně, to všecko se odehrálo bleskurychle: rychlost akcí podezřelého a nicotného pana Goljadkina druhého byla úžasná! Jen stihl políbit jednoho a získat si ho bez jediného mrknutí, už se ocitl u druhého, mlask! vlepí mu nenápadně hubičku, vyslouží si jeho spokojený úsměv, hrábne svou

krátkou buclatou nožkou, která ale spíš připomíná poleno, a už je u třetího, ovíjí se kolem něj a přátelsky se s ním hubičkuje. Než stačíte otevřít pusu a podívat se, už je u čtvrtého a vede si stejně: hrůza, hotový čarodějník, a basta! Všichni ho rádi vidí, všichni ho velebí a sborem prohlašují, že jeho laskavost a ostrovtip mnohonásobně převyšují laskavost a ostrovtip pravého pana Goljadkina, a tak nevinného pana Goljadkina zahanbují, zavrhují našeho pravdomluvného hrdinu, odhánějí ušlechtilého člověka pověstného láskou k bližnímu a políčkují ho... Náš utýraný pan Goljadin vyběhl úzkostně, zděšeně, zuřivě na ulici a hledal drožkáře, aby mohl rovnou zamířit k Andreji Filipoviči, ale – ó, hrůzo! – žádný drožkář ho nechtěl vézt: prý nejde, milostpane, vézt dva, co jsou si podobní jako vejce vejci, anebo: „Vaše Blahorodí, slušný člověk touží žít poctivě a ne jen tak ledasjak, a nikdy není dvojaký.“ Poctivý pan Goljadin se rozhlížel kolem, zahanbený a rozzuřený, a viděl na vlastní oči, že drožkáři i Petruška, který se s nimi spráhl, mají pravdu: vedle něj stál jeho amorální jmenovec a podle svého zvyku se i v téhle kritické chvíli chystal provést nějakou nepřístojnost, jaká nesvědčila o ušlechtilosti jeho povahy, získané zpravidla výchovou, kterou se při každé vhodné příležitosti tolik holedbal. Zničený, zoufalý a zostuzený se náš hrdina bezmyšlenkovitě vydal nazdařbůh, kam ho oči vedly, vstříc svému osudu, a bylo mu lhostejné, kam ho zavěje, ale při každém kroku, každém šlápnutí na žulový chodník vyskočil navlas stejný, odporný a nehodný pan Goljadin, jako by vyrostl ze země. A všichni ti navlas stejní následovali v řadě za sebou husím pochodem, vlekli se, belhali za ním, takže náš politováníhodný pan Goljadin před nimi neměl kam utéci a dech se mu krátil. Nakonec kde se vzala tu se vzala spousta, bezpočet jeho dvojníků, zaplavili celé hlavní město a strážník při pohledu na takové narušení pořádku byl nucen chytit všechny za límec a zavřít je do nejbližší strážní budky... Náš hrdina, strnulý a ztuhlý hrůzou, se probudil a cítil, že ani ve skutečnosti čas neubíhá

veseleji... Bylo mu těžko, trápil se... Pociťoval úzkost, jako by mu někdo užíral srdce...

Nakonec už to nevydržel. „Ne, to se nesmí stát!“ vykřikl, odhodlaně se zvedl na posteli a definitivně se probudil.

Nejspíš už byl bílý den. V pokoji se rozlévalo neobvyklé světlo, zamrzlými okny se draly dovnitř sluneční paprsky a zaplavovaly místnost. To ho nemálo překvapilo: slunce k němu do pokoje nahlíželo pouze v poledne, nikdy dřív podobnou odchylku dráhy nebeského tělesa, pokud se pamatoval, nezažil. Sotva se tomu podivil, za přepážkou zahrkaly pendlovky a chystaly se odbít čas. Tumaš! pomyslel si pan Goljadkin a s úzkostným očekáváním zbystřil sluch... Ale k jeho nejvyššímu údivu hodiny těžce, s největším úsilím odtloukly jednu. „Co to má znamenat?“ zvolal náš hrdina a vyskočil z postele. Nevěřil vlastním uším a tak, jak byl, se rozběhl za přepážku. Hodiny opravdu ukazovaly jednu. Pan Goljadkin zašilhal na Petruškovu postel, ale po Petruškovi nebylo vidu ani slechu a jeho lůžko bylo zřejmě už dávno ustláno a opuštěno. Také holínky zmizely a to bylo neklamné známení, že Petruška skutečně není doma. Pan Goljadkin se vrhl ke dveřím, ale byly zamčené. „Kde je Petruška?“ zašeptal všecek rozčilený a ve všech údech ho zamrazilo... Vtom mu cosi blesklo hlavou... Skokem se ocitl u svého stolu, prozkoumal každou píd', šátral po zemi, ale po včerejším dopise Vachramejevovi nebylo ani památky... Petruška se ztratil, pendlovky odbily jednu. Ve Vachramejevově včerejším dopise byly uvedeny jakési nové body, na první pohled nejasné, ale teď naprosto vysvětlitelné. Nakonec i Petruška – zřejmě ho podplatili! Ano, ano, je to tak!

„Ted' se to rozmotalo!“ zaječel, oči vypoulené, a uhodil se do čela. „Celá tahle čertovina pochází z hnízda té odporné Němkyně! To byl strategický plán, že mě posílala k Izmajlovskému mostu, aby odvedla pozornost, ztrapnila mě (hnusná čarodějnice!), a tak mě podrazila!!! Ano, je to tak! Když se na to dívám z téhle stránky, všechno

do sebe zapadá! I to, že se objevil ten mizera: jedno k druhému. Už dávno ho měli v zásobě, aby s ním, až bude nejhůř, vyrukovali! Teď se všechno ukázalo, všechno se rozluštilo! Ale nevadí! Ještě není nic ztraceno!“ Ale vtom si s hrůzou vzpomněl, že táhne na druhou hodinu odpolední. Jestli už mezitím stihli... Z prsou se mu vydral sten... Ale ne, to je lež, ještě to nestihli... Na to se ještě podíváme... Spěšně se oblékl, popadl papír, pero a napsal následující list:

„Vážený pane Jakove Petroviči!

Bud'to Vy, nebo já, spolu nám to nejde dohromady! Proto Vám oznamuji, že Vaše podivně směšná a zároveň marná snaha vydávat se za mé dvojče, zkrátka celé to Vaše předstírání neposlouží k ničemu jinému než k Vaší porážce a ztrátě cti. Tudíž Vás pro Vaše dobro žádám, abyste ustoupil a uvolnil cestu šlechtným lidem, kteří mají ty nejlepší úmysly. V opačném případě jsem rozhodnut sáhnout ke krajním opatřením. Pokládám pero a očekávám... Ostatně, jsem připraven jak k veškerým úsluhám, tak i k souboji.

J. Goljadkin“

Odhodlaně si zamnul ruce. Pak si oblékl plášť, nasadil klobouk, otevřel byt zásobním klíčem a zamířil do úřadu. Došel až k budově úřadu, ale dovnitř si netroufal: opravdu, bylo už příliš pozdě, cibule ukazovaly půl třetí. Jeho nerozhodnost zaplašila jistá bezvýznamná okolnost: za rohem budovy úřadu se vynořila udýchaná figurka se zarudlými tvářemi a kradí, jako krysa zašmejdila před vchodem a vklouzla dovnitř. Byl to písař Ostafjev, užitečný člověk, za desetník ochotný ke všemu – pan Goljadkin ho dobře znal. Věděl o Ostafjevově slabosti a došlo mu, že teď, kdy si odskočil, aby uhasil žízeň, bude ještě víc prahnout po desetnících, a rozhodl se jich nelitovat. Vklouzl za písařem do dveří, zavolal na něj, s tajemným

výrazem ho přilákal stranou, do zastrčeného kouta za obrovská železná kamna, a vyptával se:

„Tak co, kamaráde, jak to tam tento... chápeš?“

„K službám, Vaše Blahorodí, přeju vám pevné zdraví.“

„Dobrá, dobrá, kamaráde: já se ti odvděčím. Tak jakpak...“

„Co vás ráčí zajímat?“ a Ostafjev si zakryl rukou dokořán otevřená ústa.

„Poslyš, kamaráde... nemysli si nic takového... Ehm, Andrej Filipovič je v úřadě?“

„Ano, prosím.“

„A úředníci?“

„Úředníci taky, prosím, jak se patří a sluší.“

„A Jeho Excellence?“

„Jeho Excellence taky, prosím.“ Písař si znovu zakryl ústa a pohlédl na něho s podivnou zvědavostí, alespoň jak se našemu hrdinovi zdálo.

„A nic zvláštního se nepříhodilo, příteli?“

„Ne, prosím. Nic, prosím.“

„A o mně jsi nic netento... chápeš?“

„Ne, prosím, ještě nic.“ Písař si znovu zakryl dlaní ústa a nějak divně na něj zašilhal. Náš hrdina se totiž pokoušel z písařova výrazu vyčíst, zda něco nezamlčuje. A skutečně to tak vypadalo. Ostafjev byl čím dál neotesanější, úsečnější a nejevil už takovou účast jako zpočátku. Částečně má pravdu, kmitlo panu Goljadkinovi hlavou. Co je mu do mě? A já mu tady... Poznal, že nastala chvíle pro desetičky.

„Tumáš, kamaráde...“

„Uctivě děkuju, Vaše Blahorodí.“

„Dostaneš ještě víc.“

„K službám, Vaše Blahorodí.“

„Ještě ti přidám, a až to všechno skončí, dostaneš jednou tolik. Chápeš?“

Písař stál mlčky v pozoru a pokukoval na pana Goljadkina.

„Prozatím, zdá se, není nic nového... nic, prosím.“

Ostafjev, oči sklopené, zdůraznil každou slabiku, sledoval tajemný výraz pana Goljadkina, obočí mu pošukávalo, pokoušel se o vhodný tón, zkrátka a dobře, všemožně se snažil vydělat si slíbené peníze, protože to, co dostal, už považoval za své, definitivně získané.

„Že ne?“

„Prozatím ne, prosím.“

„Poslyš... tento... třeba teprve bude něco nového...“

„Možná že bude, prosím.“

Je to zlé, pomyslel si náš hrdina.

„Tumáš, kamaráde, něco ti přidám...“

„Uctivě děkuju, Vaše Blahorodí.“

„Vachramejev byl včera v úřadu?“

„Byl, prosím.“

„A nikdo jiný tu nebyl?... Vzpomeň si, kamaráde!“

Písař zapátral v paměti, ale na nic si nevzpomněl.

„Ne, prosím, nebyl.“

Následovalo mlčení. „Hm! Tumáš ještě, ber... Ale vyklop všechno, nic nezatajuj.“

„K službám, prosím.“ Ostafjev změkl jako máslo, a to právě pan Goljadkin potřeboval.

„Pověz mi, kamaráde, co on?“

„Nic zvláštního, prosím. V pořádku, prosím,“ odpovídal písař a kulil na něj oči.

„V pořádku, říkáš?“

„Ano, prosím.“ Ostafjevovi významně zaškubalo obočí. A vůbec, ocítl se ve slepé uličce a nevěděl, co má říct. Je to zlé, usoudil v duchu pan Goljadkin.

„Nepečou něco dalšího společně s Vachramejevem?“

„Všecko při starém, prosím.“

„Dobře si to rozmysli!“

„Povídá se, že pečou, prosím.“

„Hm a co?“

Ostafjev si zakryl dlaní ústa.

„Neposlali mi nějaký dopis?“

„Dnes hlídač Michejev šel do kvartýru tý Němky, prosím.... Půjdu a zeptám se, co a jak, jestli si přejete...“

„Proboha tě prosím, buď té dobroty, kamaráde! Já jen... Nemysli si nic špatného, já jen tak. A vyptej se, vypátrej, jestli tam něco proti mně nechystají. A co on? To potřebuju vědět. Zjisti to, kamaráde, a já se ti odvděčím...“

„Rozkaz, Vaše Blahorodí. Dneska Ivan Semjonyč zabral vaše místo, prosím.“

„Ivan Semjonyč? Opravdu?“

„Andrej Filipovič to, prosím, nařídil...“

„Opravdu? A jaký měl k tomu důvod? Zjisti to, kamaráde, všechno proboha vypátrej a já se ti odvděčím. Potřebuju to vědět... A nemysli si něco tento...“

„Rozkaz, prosím, hnedka tam zaběhnu. A vy dnes neráčíte do úřadu, Vaše Blahorodí?“

„Ne, příteli, já jen tak, přišel jsem se podívat. Odvděčím se ti, kamaráde.“

„K službám, prosím.“ Písař spěšně, horlivě vyběhl po schodišti a pan Goljadkin osaměl.

Je to zlé, pomyslel si. Zlé, zlé... Všecko je to nazadrhmo. Co to má asi znamenat? A co znamenaly některé narážky toho opilce, čím je to dílo? Hm... teď už vím. Nejspíš se to dozvěděli, a tak ho tam posadili... Ostatně – posadili, posadili... to Andrej Filipovič ho tam posadil... Ale proč vlastně posadil Ivana Semjonyče na moje místo a co tím sleduje? Nejspíš se už dozvěděli... To je Vachramejevova práce, vlastně ne, na to je hloupý jako poleno, ale všichni za něj pracují a toho rošťáka taky poštvali. Ta Němkyně si stěžovala, čarodějnice jednooká! Vždycky jsem měl podezření, že všechny ty intriky nejsou jen tak a že za tím babským klepem něco bude... A taky Kristiánu

Ivanoviči jsem říkal, že se zapřísáhli, že mě morálně odrovnají, a chytili se Karoliny Ivanovny. Ne, na tohle jsou mistři, to je vidět! To je zřejmě jejich dílo, a ne Vachramejevovo. Už jsem řekl, Vachramejev je hlupák... ale tohle – teď už vím, kdo za tím vším vězí. Ten darebák, samozvanec! Tím se drží a má úspěchy v lepší společnosti. Vážně, rád bych věděl, co má s nimi za pletky? Ale proč do toho zamíchali Ivana Semjonoviče? K čemu ho potřebovali? Jako by se nenašel někdo jiný... Ostatně, ať by tam posadili, koho by chtěli, bylo by to navlas stejné. Já jenom vím, že Ivan Semjonovič mi byl už dávno podezřelý, dlouho jsem ho pozoroval: takový odporný, slizký dědek, povídá se, že půjčuje lidem na procenta a že je ždímá jako Židi. Ale to všechno spískal medvěd. Začalo to u Izmajlovského mostu, ano, ano. Pan Goljadkin se zamračil, jako by kousl do kyselého jablka – zřejmě si připomněl něco nepříjemného. Ostatně, nevadí! usoudil. Pořád melu svoje... Cože Ostafjev tak dlouho nejde? Pravděpodobně tam uvízl, anebo ho někdo zdržel. To je pro něco dobré, že takhle intrikuju a něco proti nim podnikám. Ostafjevovi stačí strčit desetník, a bude na mé straně. Jenomže: je doopravdy na mé straně, anebo ho taky koupili a společně proti mně štvou? Kouká jako lupič, dočista jako lupič! Něco tají, prevít! „Ne, všechno v pořádku,“ tvrdí, „a upřímně vám děkuju, Vaše Blahorodí.“ Lupič je to!

Ozval se hluk... Náš hrdina se schoulil a vhupl za kamna. Kdosi sešel ze schodů a vyšel na ulici. Kdo by to tak mohl být? rozvažoval pan Goljadkin. Za okamžik byly znovu slyšet kroky... Pan Goljadkin se neudržel a vystrčil ze svého zákopu špičku nosu, ale hbitě zase zajel zpátky, jako by ho někdo píchl do nosu špendlíkem. Tentokrát šel kolem – víte kdo, totiž ten rošťák, intrikán a zvrhlík... odporně cupital jako obvykle a vyhazoval nožkama do stran, jako by chtěl někoho kopnout. Mizera, počastoval ho v duchu náš hrdina. Povšiml si, že ten dareba nese v podpaždí obrovskou zelenou aktovku, která patřila Jeho Excelenci. Zase dostal zvláštní úkol, napadlo pana Goljadkina, dotčeně se začervenál a ještě víc se skrčil. Sotva se

druhý pan Goljadkin mihl kolem pana Goljadkina prvního, aniž mu věnoval pozornost, potřetí se ozvaly kroky a náš hrdina se dovtípil, že je to písař. Opravdu, za kamna nahlédla jakási ulízaná písařská postavička, jenomže to nebyl Ostafjev, ale jiný písař, jménem Pisarenko. To pana Goljadkina překvapilo. Proč do toho zatahuje jiné? mrzel se v duchu. Barbaři! Nic pro ně není svaté!

„Tak co, kamaráde?“ procedil k Pisarenkovi. „Kdopak tě posílá?“

„Posílají mě ve vaší záležitosti, prosím. Prozatím nejsou, prosím, žádné zprávy. Kdyby něco, uvědomíme vás.“

„A co Ostafjev?“

„Ten, prosím, teď nemůže ven. Jeho Excellence už dvakrát procházela naší kanceláří. Ani já teď nemám kdy.“

„Díky, kamaráde, díky... Jenom mi pověz...“

„Namouduši, nemám kdy, prosím... Co chvíli nás volají.... Račte tady posečkat, prosím, a když bude ve vaší záležitosti něco nového, dám vám, prosím, vědět...“

„Ne, příteli, řekni mi...“

„Odpusťte, nemám, prosím, kdy,“ a Pisarenko se pokoušel vytrhnout Goljadkinovi, který ho držel za šos kabátu, „vážně, není to, prosím, možné. Račte zde posečkat a my vám dáme vědět...“

„Okamžik, můj milý! Okamžik... Tady je psaní, kamaráde. Odevzdej ho a já se ti odvděčím.“

„K službám, prosím.“

„Snaž se ho odevzdat panu Goljadkinovi.“

„Goljadkinovi?“

„Ano, kamaráde, panu Goljadkinovi.“

„Dobrá, prosím. Hned jak se vrátím, odevzdám mu psaní. A vy posečkejte tady. Tady vás nikdo neuvidí...“

„Ne, já, kamaráde... Nemysli si, že... Já tady nestojím proto, aby mě nikdo neviděl. Teď odsud odejdu a počkám v nejbližší uličce. Je tam jedna kavárna, tam počkám, a kdyby něco, přijď mi hned říct, chápeš?“

„Dobrá, prosím. Jenom mě pusťte. Chápu, chápu...“

„Odvděčím se ti, kamaráde!“ volal pan Goljadkin za Pisarenkem, kterému se konečně podařilo uniknout... Lotr, jak se zdá, chová se jako hulvát... pomyslel si náš hrdina a nepozorovaně vyšel ze svého úkrytu za kamny. V tom je jistě nějaký háček. To je jasné... Zpočátku byl samé tůtůtu, tititi... Ostatně možná doopravdy spěchal, zřejmě tam mají napilno. A Jeho Excelence už dvakrát procházela jejich kanceláří.... Proč asi? Uf! Ale nevádí! Možná jen tak... Ted' se uvidí...

Užuž otvíral dveře, aby vyšel na ulici, ale v tom okamžiku zahrčel před vchodem kočár Jeho Excelence. Než se náš hrdina vzpamatoval, dvířka kočáru se otevřela a kdosi seskočil na zem. Nebyl to nikdo jiný než jeho jmenovec, který asi tak před deseti minutami vyběhl z úřadu. Náš pan Goljadkin si pamatoval, že byt Jeho Excelence je vzdálen jen pár kroků od úřadu. Dostal nějaký zvláštní úkol, usoudil náš hrdina v duchu. Zatím druhý pan Goljadkin vytáhl z kočáru naditou zelenou aktovku a ještě nějaké papíry, cosi nařídil kočímu, otevřel vstupní dveře tak prudce, že div našeho pana Goljadkina neporazil, úmyslně ho bez pozdravu minul a pádil po schodišti nahoru. Je to na levačku, pomyslel si náš hrdina, pozoruju v celé té záležitosti obrat k horšímu... Ještě chvilinku stál jako socha a konečně se odhodlal. Bez dlouhého rozmýšlení se pustil za svým jmenovcem po schodišti, přestože mu srdce tlouklo jako splašené a ve všech údech cítil mrazení. Mám, nemám...Ale co? Ať se stane, co se stane, já s tím nemám nic společného, říkal si, když v šatně odkládal klobouk, plášť a galoše.

Sotva vstoupil do své kanceláře, už se zešeřilo. Nezastihl tu ani Andreje Filipoviče, ani Antona Antonoviče. Oba odešli do ředitelovy pracovny s hlášením a ředitel, jak se proslýchalo, pospíchal k Jeho Excelenci. Ze všech těchto důvodů a ještě proto, že se k tomu připletl soumrak a končila úřední doba, někteří úředníci, především mládež, v okamžiku, kdy vešel náš hrdina, lelkovali, shlukovali se, bavili, diskutovali, smáli se a dokonce několik z těch nejmladších,

totiž z těch, kdo neměli žádnou hodnotu, nenápadně, za všeobecného hluku v koutě u okna hráli orlíčka. Pan Goljadkin ze zdvořilosti a z náhlé potřeby získat jejich přízeň hbitě přistoupil k leckterému z úředníků, s nimiž byl v dobrých vztazích, aby mu popřál dobrého dne atd. Ale kolegové nějak divně odpovídali na jeho pozdrav. Ne příjemně ho překvapil jakýsi všeobecný chlad a strohost, dokonce přísnost, s jakou ho přijímali. Nikdo mu nepodal ruku. Někteří prostě odpověděli na pozdrav a poodešli stranou, jiní jen kývli, někteří se obrátili zády a předstírali, že ho nevidí, a leckterí z těch, co neměli žádnou hodnotu a o nichž náš hrdina právem tvrdil, že neumějí nic jiného než si příležitostně „hodit“ orlíčka a někde bloumat, ho obstoupili, shlukli se kolem něho a téměř mu uzavřeli cestu: to se ho dotklo nejvíc. Všichni se na něj dívali s jakousi urážlivou zvědavostí.

To bylo špatné znamení. Pan Goljadkin to cítil a rozumně usoudil, že se bude tvářit jakoby nic. Ale vtom ho dorazila a zcela zničila jedna nečekaná příhoda.

V hloučku mladých kolegů se jakoby naschvál v tom nejsvízelnějším okamžiku objevil jeho jmenovec, jako obyčejně veselý, s obvyklým úsměvem, a jako obvykle se točil jako korouhvička, prostě čtverák, poskok, podkuřovač a smíšek, který nejde daleko pro slovo a je jako rtuť, vynořil se nečekaně jako vždycky, třeba včera, v té nejnevhodnější chvíli. Cenil zuby, vrtěl se, cupital, s úsměvem, který jako by všem říkal „dobrý večer“, se vetřel do hloučku úředníků, jednomu stiskl ruku, druhého poklepal po rameni, třetího zlehka objal, čtvrtému vyložil, jakým úkolem ho Jeho Excellence pověřila, kam jel, co dělal, co s sebou přivezl; pátému, pravděpodobně svému nejlepšímu příteli, vlepil hubičku přímo na ústa – zkrátka všecko probíhalo jako ve snu našeho hrdiny. Když se dost vyskotal, s každým po svém a všechny si naklonil, ať už to bylo zapotřebí nebo ne, když se dosyta se všemi zlíbal, omylem podal našemu panu Goljadkinovi ruku: nejspíš nevěděl, komu ji

tiskne. Náš hrdina omylem podávanou pravici překvapivě pevně, přátelsky, s jakýmsi zvláštním vnitřním hnutím, s určitým dojetím stiskl. Není jasné, zda byl oklamán pohybem svého nešlechtného nepřítele, nebo byl natolik šokován, či si uvědomil a v hloubi duše pocítil svou naprostou bezbrannost. Faktem zůstává, že při plném vědomí a z vlastní vůle, navíc před svědky, obřadně stiskl ruku tomu, koho nazýval svým úhlavním nepřítelem. Ale k svému úžasu a hanbě zjistil, rozružený až k nepřítelství, že sotva úhlavní nepřítel, věrolomný jmenovec, zpozoroval omyl pronásledovaného nevinného a zrádně oklamáného člověka, bez okolků, bezcitně a surově, s nesnesitelnou drzostí a hrubostí vytrhl svou ruku z jeho, aniž se v něm hnulo svědomí, ale nejen to, zatřepal jí, jako by si ji ušpinil od čehosi odporného, a navíc si odplivl a to všechno provázel urážlivým posuňkem; ale ani to nestačilo – vytáhl kapesník a na místě si tím nejneslušnějším způsobem otřel všechny prsty, které okamžik spočívaly v pravačce našeho pana Goljadkina. Přitom podle svého škodolibého zvyku se schválně rozhlédl kolem, aby to všichni viděli, zahlížel všem do očí a očividně se pokoušel naočkovat všem krajně nepříznivé mínění o našem hrdinovi. Ale zřejmě jeho chování vyvolalo v hloučku úředníků, kteří je obstoupili, všeobecné rozhořčení, dokonce i lehkomyšlná mládež dala najevo svou nelibost. Ozvalo se reptání a mumlání. Náš hrdina zpozoroval všeobecné pozdvižení, ale žert prohozený ve vhodnou chvíli, který mimochodem vylétl ze rtů druhého pana Goljadkina, rozmetal, zničil poslední naděje našeho hrdiny a nachýlil váhy spravedlnosti ve prospěch jeho nicotného úhlavního nepřítele.

„To je náš ruský Faublas, pánové, dovolte, abych vám představil Faublase juniora,“ zapištěl druhý pan Goljadkin a s nestoudností sobě vlastní cupital, kroužil kolem úředníků a ukazoval na zkoprnělého a současně rozběsněného pravého pana Goljadkina. „Dej mi hubičku, drahoušku!“ pokračoval s nesnesitelnou důvěrností a vykročil k člověku, kterého zrádně oklamal. Jeho žert, jak se zdálo,

nalezl příznivou odezvu tím spíš, že se v něm tajila úkladná nárážka na jistou, podle všeho už všem známou a rozšířenou příhodu. Náš hrdina cítil, jak na něj těžce dopadají ruce jeho nepřátel. Ostatně už se rozhodl. Bledý, s planoucími zraky a strnulým úsměvem, se prodral z hloučku a nepravidelnými spěšnými kroky zamířil k pracovně Jeho Excelence. V předpokoji potkal Andreje Filipoviče, který právě vycházel z pracovny. Náš hrdina nedbal na další čekatele, kterých se tu sešla pěkná řádka. Neztrácel čas, energicky, směle, až se tomu sám divil a v duchu se za to chválil, přímo zaútočil na Andreje Filipoviče.

„Á to jste vy... Co si přejete?“ otázal se přednosta oddělení, překvapený tím nenadálým výpadem, a neposlouchal jeho zajímavou prosbu.

„Andreji Filipoviči, já... mohl bych hned teď, mezi čtyřma očima, hovořit s Jeho Excelencí?“ opakoval důrazně a výmluvně náš hrdina a upřel na něj pohled plný odhodlání.

„Co, prosím? Ovšemže ne,“ a Andrej Filipovič si ho přísně změřil od hlavy až k patě.

„Já jen žasnu, Andreji Filipoviči, že nikdo neusvědčí samozvance a darebáka.“

„Co, prosím?“

„Darebáka.“

„O kom ráčíte takhle mluvit?“

„Ta osoba je známá. Narážím na známou osobu, Andreji Filipoviči, a jsem v právu... Domnívám se, že by nadřízení měli podobná hnutí podporovat,“ dodal a už se neovládal, „sám vidíte, Andreji Filipoviči, je to ušlechtilé hnutí a vyjadřuje moje nejlepší úmysly... Považuji totiž svého šlechtitého nadřízeného za otce... ano, ano, slepě mu důvěřuju a odevzdávám svůj osud do jeho rukou. Tak to je... prosím...“ Zrudl, hlas se mu zatřásl a na řasách se mu objevily slzy.

Andrej Filipovič překvapeně poslouchal, bezděčně asi o dva kroky ucouvl a neklidně se rozhlédl kolem... Těžko soudit, jak by celý ten

výstup skončil... Ale vtom se dveře pracovny otevřely a objevila se Jeho Excelence provázená několika úředníky. Jeho Excelence oslovila Andreje Filipoviče a cestou o čemsi rozmlouvali. Sotva všichni opustili místnost, vzpomatoval se i náš pan Goljadkin. Odevzdaně se schoulil pod křídla Antona Antonoviče Setočkina, který se belhal vzadu s přísným soustředěným výrazem, jak se panu Goljadkinovi zdálo. Zpackal jsem to, nadělal jsem i tady paseku, pomyslel si, ale to nic...

„Doufám, že alespoň vy mě budete ochoten vyslechnout, Antone Antonoviči, a vžijete se do mé situace...“ skoro zašeptal a hlas se mu doslova třásl dojetím. „Všichni mě odmítli, a proto se obracím na vás. Pořád ještě nechápu, co znamenala slova Andreje Filipoviče. Vysvětlíte mi je, prosím, pokud je to možné...“

„Všecko se včas vysvětlí, prosím,“ odpověděl přísně důrazně Setočkin a jeho výraz jasně prozrazoval, že si nepřeje pokračovat v rozhovoru. „Brzy se všecko dozvíte, prosím. Ještě dnes vás oficiálně o všem vyrozumíme.“

„Oficiálně? A proč oficiálně, Antone Antonoviči?“ vyzvídál nespěšně náš hrdina.

„My dva nemáme právo posuzovat rozhodnutí nadřízených, Jakove Petroviči.“

„Nadřízených?“ vykoktal pan Goljadkin ještě nespěšleji. „Nevidím důvod, proč by se celou tou záležitostí měli obtěžovat nadřízení... Možná že chcete poznamenat něco ohledně včerejška, prosím...“

„Omyl, prosím. Vy pokulháváte v něčem jiném.“

„A v čem, prosím? Podle mého mínění v ničem nepokulhávám.“

„A koho jste se to chystal přechytračit?“ přerušil ho ostře přednosta kanceláře. Zkoprnělý pan Goljadkin sebou škubl a zbledl jako stěna.

„Samosebou, Antone Antonoviči,“ ospravedlňoval se sotva slyšitelně, „jestliže někdo popřává sluchu pomluvám a nepřátelům a nevyslechne druhou stranu, pak samosebou... jiný může na to doplatit, třebaže je v tom nevinně...“

„Tak, tak, prosím. A co ten hanebný čin, který poškodil pověst dívky z lepší známé a vážené rodiny, která vám tolik přála a prokazovala vám dobrodiní?“

„Jaký čin, Antone Antonoviči?“

„Tak, tak, prosím. A o svém nepřístojném chování vůči jiné, i když chudé dívce – cizince z poctivé rodiny – taky nevíte?“

„Dovolte, Antone Antonoviči... vyslechněte mě laskavě...“

„A váš věrolomný čin a pomluva další osoby, kterou obviňujete z toho, co jste sám zavinil? Jak tomu mám rozumět?“

„Já jsem ho nevyháněl, Antone Antonoviči,“ ujišťoval náš hrdina a rozklepal se, „a Petrušku, totiž svého sluhu, jsem taky k ničemu podobnému nenaváděl, prosím... On využíval mého pohostinství, jedl můj chléb, Antone Antonoviči,“ dodal procítěně a výmluvně pan Goljadin, brada se mu roztrásla a měl slzy na krajíčku.

„To říkáte jen tak, že jedl váš chléb,“ namítl Setočkin lišácky a vycenil zuby, až se panu Goljadinovi sevřelo srdce.

„Když dovolíte, Antone Antonoviči, poníženě vás prosím – povězte mi, ví o celé té záležitosti Jeho Excellence?“

„Jak by ne, prosím! A teď odpustíte... Nemám čas... Ještě dnes se, prosím, dozvíte, co je zapotřebí.“

„Dovolte... ještě minutku, Antone Antonoviči... proboha vás prosím!“

„Později mi všechno povíte...“

„Ne, prosím. Já, jak ráčíte vidět... vyslechněte mě, proboha.... Nejsem žádný volnomyšlenkář, prosím. Volnomyšlenkářství se vyhýbám, ta idea mi byla vždycky cizí...“

„Dobrá, dobrá. To už jsem slyšel...“

„Ne, prosím, to jste ještě neslyšel... Jde o něco jiného, Antone Antonoviči... Tohle je vážně pozitivní a příjemně se to poslouchá... Přiznávám, nebral jsem v úvahu názor, že Boží prozíratelnost stvořila blížence, kteří byli k nerozeznání, a šlechetní nadřízení v tom spatřovali Boží úmysl a přijali je do své ochrany. To je správné,

Antone Antonoviči, ano, ano, jak vidíte, já to schvaluji a jsem dalek nějakého volnomyšlenkářství. Pokládám své ušlechtilé nadřícené za otce. Tak a tak to je, šlechetni nadřícení a tak dále... Ale mladý člověk by měl sloužit... Podpořte mě, Antone Antonoviči, zastaňte se mě... Vždyť já jen... Proboha, jen slůvko, Antone Antonoviči...”

Ale přednosta už byl tentam... Náš hrdina nevěděl, čím je, kde je, co dělá a co bude dál – natolik ho zmátlo a otrásló jím, co slyšel a co se s ním dělo.

Úpěnlivým pohledem pátral v davu úředníků po Antonu Antonoviči, aby se v jeho očích plně ospravedlnil a řekl mu o sobě cosi krajně ušlechtilého a příjemného... Mimochodem, zmatek zvolna pominul a začalo se mu vyjasňovat... Osvětily se mu dodnes zcela neznámé okolnosti, o nichž neměl ani potuchy... Vtom našeho zkoprnělého hrdinu kdosi štouchl do boku. Ohlédl se: před ním stál Pisarenko.

„Tady je psaní, Vaše Blahorodí.“

„A... ty už jsi tam zašel, kamaráde?“

„Ne, tohle přinesli v deset ráno, prosím. Posluha Machrejev to, prosím, přinesl od gubernského tajemníka Vachramejeva.“

„Dobrá, kamaráde, já se ti odvděčím.“

S těmi slovy pan Goljadkin vsunul dopis do postranní kapsy uniformy a zapjal se na všechny knoflíky. Pak se rozhlédl a k svému překvapení zjistil, že se nalézá ve vestibulu v hloučku úředníků pospíchajících k východu: právě skončily úřední hodiny. Nejenže až do té chvíle tuto okolnost nevnímal, ale dokonce si ani nepamatoval a nepozoroval, jak se ocitl v plášti a v galoších, s kloboukem v ruce. Všichni úředníci stáli jako svíce v uctivém očekávání. Jeho Excellence totiž čekala dole na schodišti na svůj kočár, který se z neznámých důvodů opozdil, a rozvíjela zajímavou debatu s dvěma rady a s Andrejem Filipovičem. Opodál postával Anton Antonovič Setockin i leckterý z úředníků a všichni se usmívali, když viděli, že Jeho Excellence ráčí vtipkovat a smát se. Ostatní, kteří se shlukli

nahoře na schodišti, se rovněž usmívali a lovili každý úsměv vysokého hodnostáře. Neusmíval se pouze břichatý vrátný Fedosejič, jenž stál v pozoru u dveří a netrpělivě čekal, kdy se mu dostane každodenní zvláštní výsady spočívající v tom, že rázným pohybem doširoka otevře jedno křídlo dveří a pak ohnutý do oblouku uctivě vyčká, až Jeho Excellence vyjde. Ale zřejmě největší radost a potěšení prožíval nehodný nešlechtný nepřítel pana Goljadkina, který dokonce v tu chvíli pozapomněl na ostatní úředníky, necupital, nešmejdil mezi nimi podle svého odporného zvyku a dokonce zapomněl využít příležitosti, aby se k někomu lísal. Byl jedno ucho a oko, podivně skrčený, nejspíš aby lépe slyšel, a nespouštěl oči z Jeho Excellence, jen chvílemi nenápadně, křečovitě pošukoval rukama, nohama i hlavou, a tak prozrazoval vnitřní utajený neklid.

Vida, jak ho to bere! pomyslel si náš hrdina, tváří se jako oblíbenec, podfukář jeden! Chtěl bych vědět, čím vlastně v lepší společnosti vyhrává? Chybí mu rozum, charakter, vzdělání i cit: má štěstí, lotr! Panebože! Jak rychle si takový získá přízeň a jak rychle stoupá vzhůru! Dám za to hlavu, že se ten syčák vyšvihne vysoko, má prostě štěstí! Rád bych věděl, co jim všem našeptává? Jaká tajemství ho spojují se všemi těmi lidmi, o jakých tajnostech se spolu baví? Panebože! Kdyby mě tak... tento... taky bych s nimi trochu... mám ho požádat? Tak a tak to je, já už to víckrát neudělám. Jsem vinen a mladý člověk by měl v naší době sloužit, Vaše Excellence. Svými nejistými poměry nejsem ani trochu zmatený, ani trochu. Nemíním nijak protestovat, budu všechno trpělivě a pokorně snášet – ano! Mám takhle postupovat? Ostatně, jeho nedostanete, darebu, nedobijete žádným slovíčkem, a do té jeho zabeđené palice mu rozum nenalijete... Ostatně, zkusím to. Třeba se trefím, vyčíhám si příhodnou chvíli a zkusím to...

Zneklidnělý, úzkostně a rozpačitě se přiblížil k místu, kde stál jeho záludný, nehodný přítel: cítil, že nastává rozhodující okamžik, že si musí cosi s někým vysvětlit. Ale vtom před vchodem zahrčel

dávno očekávaný kočár Jeho Excelence. Fedosejič rázným pohybem otevřel dveře a ohnutý do oblouku čekal, až Jeho Excelence vyjde na ulici. Všichni ostatní se nahrnuli k východu a oddělili prvního pana Goljadkina od druhého. Však ty mi neutečeš! opakoval si v duchu náš hrdina, zatímco se prodíral davem a nespouštěl z dotyčného oči. Konečně se dav rozptýlil. Náš pan Goljadkin se zase cítil volně, a tak se pustil za svým nepřítelem.

Letěl za svým spěšně, hrozivě se vzdalujícím nepřítelem jako na křídlech a sotva popadal dech. Cítil v sobě příliv energie, ale zároveň mohl směle doufat, že kdyby v tu chvíli dokázal žít v Petrohradě třeba jen obyčejný komár, snadno by ho přizabil svým křídlem. Uvědomoval si, že je malátný a zcela zesláblý, jako by ho poháněla jakási zvláštní síla, že se nepohybuje z vlastní vůle, ale nohy se mu podlamují a vypovídají mu službu. Ostatně, to všechno by se mohlo změnit k lepšímu... K lepšímu anebo k horšímu, uvažoval, zadýchaný během, ale není nejmenších pochyb o tom, že jsem svou při prohrál. Jsem odrovnaný, to je známo, předurčeno, rozhodnuto a podepsáno. Ovšem když se mu podařilo chytit za šos nepřítele, který se mezitím dohodl s drožkářem a právě nastupoval do drožky, doslova ožil, jako by přestál těžkou bitvu a zvítězil. „Vážený pane! Vážený pane!“ křikl na konečně polapeného nehodného jmenovce.

„Doufám, že...“

„Ne, vy už, prosím vás, v nic nedoufejte,“ odpověděl vyhýbavě bezcitný nepřítel, jednou nohou stál na stupátku drožky, druhou se usilovně snažil udržet rovnováhu a současně vyprostit šos svého kabátu ze sevření našeho pana Goljadkina, který se ho držel vší silou, jakou ho příroda obdařila.

„Jen pár minut, Jakove Petroviči...“

„Promiňte, nemám čas.“

„Uznejte, Jakove Petroviči... prosím vás... proboha vás prosím... tak a tak... rád bych vám vysvětlil... mezi čtyřma očima... Jsme přece kamarádi... Vteřinku, Jakove Petroviči!“

„Můj milý, nemám čas,“ odpověděl s vyzývavou důvěrností a maskovanou srdečností rádoby šlechtyný přítel. „Až jindy, věřte, upřímně rád a z hloubi duše, ale teď vážně nemám čas.“

Mizero! pomyslel si náš hrdina.

„Jakove Petroviči!“ vykřikl úzkostně, „nikdy jsem nebyl vaším nepřítelem. Zlí lidé mě očernili... Pokud jde o mě, jsem připraven... Nezajdeme tamhle do té kavárny? Tam si můžeme, jak jste správně podotkl, od srdce... jako slušní lidé... a pak se všechno samosebou vysvětlí... Ano, Jakove Petroviči! Určitě se všechno vysvětlí.“

„Do kavárny? Dobrá, prosím. Nemám nic proti tomu. Zajdeme do kavárny, ale s jednou podmínkou, potěšení moje, že se tam všechno vysvětlí. Správně, drahoušku,“ prohlásil druhý pan Goljadkin, vyhoupl se z drožky a neomaleně poklepal našeho hrdinu po rameni. „Kamaráde zlatá, pro tebe jsem ochoten třeba do vody skočit! Nebo se vydat neznámou uličkou, jak jste onehdy ráčil podotknout... Vážně, ty čtveráku, máváš s člověkem, jak chceš!“ pokračoval rádoby přítel pana Goljadkina a s úsměškem se kolem něho točil a vrtěl.

Kavárna, která stála stranou rušných tříd, byla v okamžiku, kdy oba pánové Goljadkinové vešli dovnitř, zcela prázdná. Na cinknutí zvonku se za pultem objevila obtloustlá Němka. Pan Goljadkin a jeho proradný nepřítel prošli do další místnosti, kde si buclatý, podle rendlíku ostříhaný kluk hrál s otýpkou dříví u kamen a snažil se vzkřísit uhaslý oheň. Na žádost druhého pana Goljadkina přinesli čokoládu.

„Ženská k nakousnutí,“ prohodil a čtverácky zamrkal na pana Goljadkina prvního. Ten se zapýřil a odmlčel se.

„Ach ano, zapomněl jsem, odpusťte. Znáám váš vkus. My dva si popotrpíme na štihlé Němky, my dva, duše moje, máme rádi sympaticky štihlounké, vidíte? Najímáme si u nich byt, svádíme je, za Biersuppe a Milchsuppe jim věnujeme svoje srdce a upisujeme se jim, ano, ano. Ty jeden zrádče, Faublas!“ To byla zbytečná, ale ďábelsky mazaná narážka na určitou osobu: přitom se proradný jmenovec rádoby laskavě usmíval a předstíral dobrosrdečnost a radost ze setkání. Sotva zpozoroval, že první pan Goljadkin není tak hloupý ani nevzdělaný, aby mu hned uvěřil, naopak, že se vyzná, rozhodl se změnit taktiku a mluvit bez okolků. Svou odpornou tirádu uzavřel

tím, že se zarážející nestydatostí a důvěrností poklepal solidnímu panu Goljadkinovi na rameno, ale to mu nestačilo a začal si s ním zahrávat způsobem ve slušné společnosti nepřijatelným, a zejména si umínil opakovat svůj nevýslovně odporný trik, totiž štípl svého společníka do tváře bez ohledu na jeho odpor a rozhořčené polohlasné protesty. Při pohledu na takovou zvrácenost náš hrdina vzplanul a odmlčel se... i když jen dočasně.

„To jsou slova mých nepřátel,“ konečně namítl rozechvělým hlasem a rozumně se ovládl. Přitom se s obavou ohlédl ke dveřím. Jeho jmenovec měl totiž zřejmě výbornou náladu a to ho svádělo k všelijakým, na veřejnosti nepřípustným žertíkům, které se, celkem vzato, přičítá normám společenského chování a především bontonu.

„No dobrá, jak je libo,“ namítl vážně druhý pan Goljadkin a postavil na stůl šálek vyprázdněný s neslušnou lačností. „A vůbec, nemám čas se s vámi dlouze, ale... Jak se v poslední době máte, Jakove Petroviči?“

„Povím vám jen tolik,“ důstojně, chladnokrevně odpověděl náš hrdina, „nikdy jsem nebyl vaším nepřítelem.“

„Hm... a co Petruška? Jak se jen... Petruška, zdá se... no ovšem! Jak to s ním vypadá?“

„Jako předtím,“ odpověděl trochu udiveně náš pan Goljadkin. „Nevím, ale... pokud jde o mě... jednal jsem vždycky poctivě a upřímně, Jakove Petroviči, to musíte uznat...“

„Ano, prosím. Ale sám dobře víte, Jakove Petroviči,“ promlouval tiše, důrazně, smutně druhý pan Goljadkin jako slušný člověk, který zasluhuje soucit a politování, „sám dobře víte, že žijeme v těžké době... Obracím se proto na vás. Jste rozumný člověk a všechno spravedlivě posoudíte,“ řekl, aby pokrytecky našemu hrdinovi zalichotil. „Sám víte, že život není peříčko, Jakove Petroviči,“ uzavřel mnohovýznamně jako rozumný vzdělaný člověk, schopný uvažovat o vznešených věcech.

„Pokud jde o mě, Jakove Petroviči,“ odpověděl se zápalem náš pan Goljadkin, „já osobně pohrdám postranními cestičkami a jednám

přímo, směle, poctivě a se šlechetnými úmysly. Když to vezmu z té lepší stránky, mohu tvrdit na svou čest, že jsem nevinný jako lilie. Jak sám víte, jde o oboustranné nedorozumění... Všecko je možné... mínění společnosti, názor patolízalského davu... Říkám otevřeně, všecko je možné, Jakove Petroviči. A ještě něco vám chci povědět. Když to všecko poctivě a nezaulatě pozoruju, a troufám si tvrdit a nestydím se za to, že bude pro mě příjemné zjistit, že jsem se mýlil, dokonce se k tomu s radostí přiznám. Sám to víte, jste rozumný a navíc šlechetný člověk. Ano, přiznám to a nebudu se stydět..." důstojně a šlechetně uzavřel náš hrdina.

„Osud, fortuna, Jakove Petroviči... ale nechme toho," vyhrkl s povzdechem jeho jmenovec. „Využijme raději těch několika minut našeho setkání k užitečnějšímu a příjemnějšímu rozhovoru, jak se sluší mezi kolegy... Vážně, nepodařilo se mi za celou tu dobu vyměnit s vámi alespoň pár slov... Ale to není moje vina..."

„Moje taky ne," přerušil ho vášnivě náš hrdina, „věřte! Srdce mi napovídá, Jakove Petroviči, že jsem v tom nevinně. Přičtème to k tíži osudu," dodal smířlivě. Hlas mu selhal a roztřásl se.

„A vůbec – jak se cítíte?" sladce vyzvídal ten nestyda.

„Trošinku kašlu," odpovídal náš hrdina, jako když medu ukrajuje.

„Šetřete se. V tomhle počasí člověk snadno chytí angínu. Přiznám se, já už se začínám balit do flanelu."

„Máte, prosím, pravdu, Jakove Petroviči, dneska člověk snadno chytí angínu... Jakove Petroviči!" pronesl náš hrdina po krátké pauze. „Vidím, že jsem se mýlil... S radostí vzpomínám na šťastné chvíle, které jsme společně strávili pod mou sice chudou, ale troufám si říct, pohostinnou střechou..."

„Ve svém dopise ale píšete něco jiného," zavyčítal mimochodem, v tomto jediném případě zcela právem, druhý pan Goljadkin.

„Mýlil jsem se, Jakove Petroviči... Teď jsem jasně poznávám, že jsem se mýlil i v tom nešťastném dopise. Stydím se, ano, doopravdy se stydím... Vy mi nevěříte... Dejte mi ten dopis a já ho před vašima

očima roztrhám. Nebo když to není možné, snažně vás žádám, abyste si jeho obsah vykládal v opačném, totiž v přátelském smyslu a přičítal všem slovům opačný význam. Mýlil jsem se. Odpusťte, Jakove Petroviči, hrubě jsem se mýlil.“

„Myslíte?“ zeptal se poměrně lhostejně a roztržitě jeho věrolomný přítel.

„Opakuji, mýlil jsem se a nestydím se to přiznat...“

„No dobrá! To je moc pěkné, že jste se mýlil,“ odpověděl neomaleně druhý pan Goljadkin.

„Dokonce mě napadlo,“ dodal náš hrdina s ušlechtilou upřímností a nepozoroval hrozivou věrolomnost svého falešného přítele, „měl jsem takovou myšlenku, že se narodili dva, podobní si jako vejce vejci...“

„A! Tak to je váš nápad!“ A Goljadkinův nepřítel popadl klobouk a chystal se k odchodu. Také náš pan Goljadkin vstal a prostoduše, srdečně se na něho usmál – stále ještě nechápal a ve své naivitě se ho pokoušel povzbudit, polaskat a obnovit s ním přátelství...

„Sbohem, Vaše Excelence!“ zahlaholil náhle jeho jmenovec. Náš pan Goljadkin sebou škubl, povšiml si totiž ve výrazu svého nepřítel jakéhosi bakchantského rysu, a na rozloučenou vsunul dva prsty své pravačky do jeho napřažené dlaně, ale vtom – nestoudnost toho amorálního individua přesáhla všechny meze. Nejprve sevřel dlaň, ale vzápětí se rozhodl zopakovat svůj nemístní ranní žert. Míra trpělivosti byla dovršena...

Nakonec si otřel prsty a kapesník schoval do kapsy, ale to už se náš hrdina vzpamatoval a vrhl se za ním do vedlejší místnosti, kam se podle svého odporného zvyku jeho úhlavní nepřítel vytratil. Stál u pultu, jako by se nechumelilo, baštil koláčky a klidně jako slušný člověk si vyměňoval zdvořilosti s cukrářkou, Němkou. Před dámami to nejde, pomyslel si náš pan Goljadkin a rovněž přistoupil k pultu: rozčilením se neznal.

„Co myslíte? Že není tahle kůstka k zahazení?“ začal znovu se svými nezdvořilými výpady druhý pan Goljadkin a zřejmě počítal s bezmeznou trpělivostí svého společníka. Tlustá Němka se dívala na oba hosty olověným tupým pohledem, podle všeho nerozuměla rusky, a přívětivě se usmívala. Náš hrdina při slovech bezostyšného jmenovce vzplanul a už se neovládl, vrhl se na něj, aby ho zničil a definitivně s ním skoncoval, ale ten podle svého ničemného zvyku vzal nohy na ramena a už byl za dveřmi. Náš pan Goljadkin se vzpamatoval z chvilkové strnulosti, která ho postihla, a co mu nohy stačily, rozběhl se za tím nactiutrháčem, ale ten už se smluvil s drožkářem a vsedl do drožky, která na něho čekala. Vtom tlustá Němka při pohledu na prchající hosty zaječela a prudce rozhoupala zvonec nade dveřmi. Náš hrdina se skoro v letu otočil, hodil jí peníze za sebe i za toho neomalence, který nezaplatil, nežádal drobné zpět, a přestože se zdržel, stihl, i když zase jen v letu, svého nepřítele polapit. Vší silou, kterou ho příroda obdržela, se zachytil postranice drožky, chvíli tak visel a pokoušel se vyškrábat nahoru, ale druhý pan Goljadkin se mu v tom snažil zabránit. Mezitím drožkář pobízel bičem, opratí, nohou i slovy svou herku, která se překvapivě pustila do cvalu, hryzala udidla a podle svého nemilého zvyku při každém třetím kroku vyhazovala. Konečně se našemu hrdinovi podařilo vyhoupnout na sedadlo a seděl tváří v tvář svému nepříteli, zády k drožkáři, dotýkal se koleny kolen toho nestydy a pravačkou ho pevně, jak jen nejvíc uměl, držel za mizerný kožšinový límec pláště...

Oba úhlavní nepřátelé uháněli a chvíli mlčeli. Náš hrdina stěží popadal dech. Cesta byla prachbídna, na každém kroku nadska-koval a hrozilo, že si zláme vaz. Navíc rozzuřený nepřítel dosud odmítal uznat porážku a snažil se shodit protivníka do bláta. K dovršení všech nepříjemností byl hrozný nečas. Hustě chumelilo a velké sněhové vločky se všemožně pokoušely proniknout našemu hrdinovi pod rozepjatý plášť. Kolem byla mlha, nebylo vidět ani

na krok. Skoro se nedalo určit, kam a kterými ulicemi pádí... Panu Goljadkinovi připadalo, že se s ním odehrává cosi známého, snažil se rozpomenout, jestli tohle všechno včera neviděl... například ve snu. Nakonec se jeho úzkost vystupňovala na nejvyšší míru. Nalehl na svého neúprosného protivníka a dal se do křiku, jenomže křik mu odezníval na rtech. V jednom okamžiku na všechno zapomněl a usoudil, že to nic, všechno se odehrává jakýmsi nevysvětlitelným způsobem, a bylo by zbytečné a marné protestovat.... Ale sotva dospěl k tomuto závěru, jeden neopatrný úder pozměnil celý průběh událostí. Pan Goljadkin se svalil jako pytel mouky na zem a kamsi se kutálel – přitom si v duchu zcela správně přiznával, že se unáhlil. Když se vzpamatoval, uviděl, že jsou u cíle: drožka stála uprostřed dvora a náš hrdina na první pohled rozeznal dům, kde bydlel Olsufij Ivanovič. V témže okamžiku zahlédl, že se jeho přítel hrne dovnitř a pravděpodobně míří k Olsufiji Ivanoviči. S nevýslovnou úzkostí se za ním rozběhl, aby ho dohnal, ale naštěstí se včas moudře zarazil. Neopomněl zaplatit drožkáři, vyběhl na ulici a pelášil, co mu nohy stačily. Ještě pořád chumelilo a byla mlha, sychravo a tma. Náš hrdina nešel, ale přímo letěl a porážel všechno, co mu stálo v cestě, ženské, mužské i děti, nebo zas přede všemi uskakoval. Všude kolem i za sebou slyšel výstražný křik, jekot, hovor... Ale byl jako šílený a ničeho si nevšímal... Vzpamatoval se až u Semjonovského mostu, a to jen proto, že vrazil do dvou neznámých ženských s nůšemi, které nesly nějaké zboží, a sám sebou žuchl na zem... Nevadí, pomyslel si, všechno se může ještě změnit k lepšímu, a hbitě sáhl do kapsy, aby stříbrňákem vykoupil rozsypané perníky, jablka, hrách a všelicos jiného. Najednou mu svítl: nahmatal v kapse psaní, které mu ráno odevzdal písař. Současně si vzpomněl, že nedaleko je známý hostinec, zaběhl tam, neztrácel ani minutu, usadil se ke stolku osvětlenému tlustou svíčkou, zapomněl na celý svět, neposlouchal sklepníka, který se objevil, aby vyslechl objednávku, rozlomil pečeť a začal číst dopis, který ho definitivně vyvedl z míry:

„Šlechtný, kvůli mně strádající a navždy mému srdci milý člověče!

Trpím, hynu – zachraň mě! Klevetník a intrikán, známý ničema mě opředl svými sítěmi a já hynu, padám... Ale je mi odporný, zatímco ty... Rozloučili nás, moje dopisy určené Tobě zabavili a to všechno způsobil ten amorální typ, který využil své jediné nejlepší vlastnosti – že je ti podobný. Ne, člověk nemusí vynikat krásou, ale upoutává intelektem, silným citem a příjemným chováním... Já hynu! Násilně mě chtějí vdát a nejvíc ze všech intrikuje můj otec a dobrodinec, státní rada Olsufij Ivanovič, který pravděpodobně touží zaujmout moje místo a využít mých styků v nejvyšších kruzích... Ale já už se rozhodla a protestuji všemi prostředky, kterými mě příroda obdařila. Čekej na mě dnes přesně v devět hodin večer s kočárem pod okny otcova bytu. Máme zase ples a přijde i jeden hezký poručík. Já vyjdu ven a poletíme s větrem o závod... Navíc člověk se může uplatnit leckde jinde a ku prospěchu vlasti. V každém případě pamatuj, příteli, že nevinnost je silná sama o sobě. Sbohem. Čekej s kočárem před vchodem. Vrhnu se do tvé ochranné náruče přesně ve dvě hodiny v noci.

Až do hrobu Tvá

Klára Olsufjevová“

Když náš hrdina dočetl, údivem strnul. Krajně stísněný, rozčilený, bledý jako plátno přešel několikrát po místnosti s dopisem v ruce. K dovršení všeho nepozoroval, že se stal středem pozornosti. Nejspíš jeho neupravený oděv, vzrušená chůze – nepřičetně pobíhal sem tam, gestikuloval a pronášel do prázdna záhadná slova to všechno ho představovalo hostům zdejšího podniku ve špatném světle; dokonce i sklepník po něm podezíravě loupal očima. Sotva se náš hrdina vzpamatoval, uvědomil si, že stojí uprostřed místnosti

a skoro nezdvořile, neslušně vejrá na jednoho ctihodného starce, který poobědval, pomodlil se před svatými obrazy, usedl a také z něho nespouštěl pohled. Pan Goljadkin se zmateně rozhlédl a zjistil, že na něj všichni upírají zrak a tváří se zlověstně a podezřívavě. Vtom jeden Vysloužilý voják s červeným límcem vstal a hlasitě požádal o *Policejní listy*. Pan Goljadkin sebou škubl a zrudl: mimoděk sklopil oči a uviděl, že má na sobě naprosto nevhodný oděv, jaký by nenosil ani doma, natož na veřejnosti. Holínky, kalhoty a celý levý bok měl zablácené, na pravé nohavici utrženou lemovku a frak na mnoha místech rozervaný. Sklíčeně se vrátil ke stolku, kde seděl a četl psaní, a postřehl, že se k němu blíží podomek s podivným, drze naléhavým výrazem. Definitivně upadl do rozpaků a malátným pohledem přelétl stolek, u kterého stál. Ležely tu neuklizené talíře po čímsi obědě, ušpiněný ubrousek a válel se zde použitý příbor. Kdopak to tady asi obědval? projelo hlavou panu Goljadkinovi. Že bych to byl já? Všecko je možné! Naobědval jsem se a ani o tom nevím... Co teď? Vzhlédl a spatřil před sebou sklepníka.

„Kolik platím, kamaráde?“ zeptal se roztřeseným hlasem.

Rozlehl se hlasitý smích a sklepník se uškříbl. Pan Goljadkin poznal, že i tentokrát šlápl vedle a provedl nějakou strašnou hloupost. Tím poznáním zrozačitel a sáhl do kapsy pro kapesník, aby se něčím zaměstnal a nestál jen tak nadarmo. K svému obrovskému překvapení a úžasu okolních hostí vytáhl namísto kapesníku lahvičku s jakýmsi lékem, který mu asi před čtyřmi dny doktor předepsal. „Léky si koupíte ve stejné lékárně –“ blesklo mu hlavou... Pozvedl hlavu a div nevyjekl hrůzou. Všecko uviděl v novém světle... Temně načervenalá tekutina ho oslepila zlověstným zábleskem... Lahvička mu vypadla z rukou a rozbila se. S výkřikem uskočil... Roztřásl se po celém těle a na spáncích i na čele mu vyrazil pot. To znamená, že můj život je ohrožen, napadlo ho. Mezitím vypukl kolem rozruch, zmatek: všichni ho obstoupili, něco mu říkali a někteří ho dokonce chytali za rukáv. Ale on zůstal němý a nehybný, nic neviděl, neslyšel,

necítil... Konečně se prodral shlukem hostů jako posedlý. Leckteří se ho snažili zadržet, ale on si razil lokty cestu a skoro v mátohách vpadl do první drožky, která se mu natrefila, a uháněl ke svému bytu.

V předsíni potkal posluhu Michejeva od nich z úřadu s úřední obálkou v ruce. „Já vím, přáteli, všechno vím,“ hlesl slabě, stísněně a vyčerpaně, „to je oficiální...“ Obálka obsahovala příkaz podepsaný Andrejem Filipovičem, aby předal všechny spisy, které má u sebe, Ivanu Semjonoviči. Pan Goljadkin převzal obálku, dal posluhovi desetník, vešel do svého bytu a uviděl, jak Petruška hází na hromadu všechno svoje haraburdí a hadry, všecek svůj majetek, a je zřejmě odhodlán opustit svého pána a přestěhovat se ke Karolině Ivanovně, která ho přemluvila, aby nastoupil namísto Jevstafije.

Petruška přivrávorál do pokoje s buranským vítězoslavným výrazem a choval se nějak podivně, ležérně. Bylo vidět, že má cosi za lubem, cítí se být v právu a tváří se jako cizí, a ne jako bývalý sluha našeho pana Goljadjkina.

„Tak vidíš, kamaráde,“ spustil udýchaně náš hrdina. „Kolikpak je hodin?“ Petruška mlčky zamířil za přepážku a pak nedbale oznámil, že už je skoro půl osmé.

„No dobrá, kamaráde. Tak vidíš, kamaráde... Dovol, abych ti řekl, že my dva, zdá se, jsme spolu skončili.“ Petruška mlčel.

„No a teď, když už jsme spolu skončili, řekni upřímně, kdes byl, kamaráde?“

„Kde? U dobrehch lidí, prosím.“

„Vím, příteli, vím. Byl jsem s tebou spokojený a dám ti dobré vysvědčení... No a cos tam dělal?“

„Co bych dělal, milostpane! Sám ráčíte vědět, jak se říká, od dobrehch lidí člověk nepochytí nic špatnýho.“

„Já vím, můj milý. Dneska jsou dobří lidé vzácní: važ si jich, příteli. No a jak se jim daří?“

„To je jasný, jak, prosím... Ale u vás, milostpane, už dál sloužit nemůžu. Sám to ráčíte vědět.“

„Já vím, kamaráde, já vím. Znám tvou pílí i horlivost, všímal jsem si toho. Vážím si tě, příteli. Každého dobrého a poctivého člověka si vážím, i kdyby to byl třeba sluha.“

„Jak by ne, prosím! Našinec, sám ráčíte vědět, pozná, kde je to lepší. Tak je to, prosím. Co já! To je jasný, milostpane, že bez dobrýho člověka se nikdo neobejde.“

„No dobrá, dobrá, kamaráde. Já si to uvědomuju... Tady máš peníze a vysvědčení. A teď se rozloučíme, obejmem se, kamaráde... A ještě

tě požádám o poslední službu..." pronesl pan Goljadkin slavnostním tónem. „Podívej, můj milý, všelicos se může stát. Neštěstí se skrývá i v palácích a nikdo mu neujde. Sám víš, kamaráde, že jsem byl k tobě snad vždycky laskavý..."

Petruška mlčel.

„Ano, ano, vždycky... Kolikpak teď máme prádla, můj milý?"

„Všecko je jasný. Plátýnkových košil šest kusů, ponožek tři páry, čtyry náprsenky, jedna flanelová kacabajka a ze spodního prádla dva kusy, prosím. Sám víte, prosím, že to je všecko. Já jsem nic netento, milostpane... Já pečuju o majetek svého chlebodárcе, prosím. Já vás, milostpane, tento... to je jasný... a nic špatného jsem neproved... Sám to víte, pane..."

„Věřím ti, příteli, věřím. O tom nemluvím, kamaráde, ale abys věděl..."

„To je jasný, milostpane, my už to známe... Když jsem sloužil u generála Stolbňakova, tak... Pak mě propustil, protože se stěhoval do Saratova... na rodinnej statek..."

„Ne, můj milý, o tom nemluvím... Nemysli si, příteli, že..."

„To je jasný, prosím. A co se týče našince, sám ráčíte vědět, že stačí málo a lidi člověka properou. Se mnou byli všici spokojený, prosím. Ministři, generálové, senátoři i hrabata. Sloužil jsem u všech, prosím, u knížete Svinčatkina, u plukovníka Pereborkina, u generála Nědobarova – taky k nám, prosím, chodíval a jezdíval k nám na statek. To je jasný, prosím..."

„Dobrá, dobrá, kamaráde. Já taky odjždím... Každý máme před sebou jinou cestu a není známo, která nám bude určena. A teď dovol, abych se oblékl... Mou uniformu taky zabalíš... rezervní kalhoty, prostěradlo, pokrývky, polštáře..."

„Mám to sbalit do uzlu, prosím?"

„Ano, můj milý, nejspíš do uzlu... Kdo ví, co se nám může stát. No a teď půjdeš, příteli, a objednáš kočár..."

„Kočár, prosím?"

„Ano, příteli, kočár, pohodlný kočár na určitou dobu. Nemysli si nic tento, kamaráde...“

„A ráčíte jet daleko?“

„Nevím, chlapče zlatá, to ještě nevím. Taky peřinu přidej, třeba se bude hodit. Co myslíš, kamaráde? Spoléhám na tebe...“

„A to ráčíte odjet hned teď?“

„Ano, příteli, ano! Okolnosti mě nutí... tak je to, můj milý...“

„To známe, milostpane... V našem pluku se to přihodilo jednomu poručíkovi... Ten, prosím, ráčil unést jednomu statkáři...“

„Cože? Unést? Co to povídáš, kamaráde?“

„Ano, prosím! Unes jeho dceru a v sousední vsi se nechali oddat. Všecko bylo předem smluvený, prosím. Pak je pronásledovali. Ale vložil se do toho nebožtík kníže... a všecko se, prosím, urovnalo...“

„Že se nechali oddat? Hm... A jak to víš, chlapče zlatá?“

„Víme, jak to chodí, prosím! Lidi všecko roznese. Známe to, milostpane... A kdo by někdy neuklouz? Ale něco vám povím, milostpane, když dovolíte, bez všelijakejch servítků. Já jsem jen prostej člověk. Když už na to přišlo, něco vám řeknu: máte nepřítel, silnýho protivníka, prosím...“

„Já vím, můj milý, a ty to taky víš... Zkrátka – spoléhám na tebe. Co mám udělat? Co mi poradíš?“

„Když už jste se, takříkajíc, rozhod pro tuhle cestu, milostpane, potřebujete leccos koupit – prostěradla, prosím, polštáře, jednu peřinu navíc, pro dva, pěknou pokrývku... Tuhle sousedka zdola není žádná hraběnka, ale má zachovalej liščí kožich. Můžete si ho prohlídnout a koupit, třeba hnedka se tam můžete jít podívat, prosím. Neměl byste se moc dlouho rozmejšlet, je pěkněj, s atlasovou podšívkou, a kožich je kožich, prosím...“

„No dobrá, kamaráde, dobrá. Souhlasím a spoléhám na tebe. Dejme tomu, třeba i kožich, kamaráde... Ale jen rychle, rychle! Pospěš si, proboha! Třeba koupím i kožich! Brzy bude osm, pospěš si, chlapče! Zčerstva!“

Petruška odhodil nesvázaný uzel prádla, podušek, prostěradel, pokrývek a všelijakých krámů a střemhlav vyletěl z pokoje. Pan Goljadkin ještě jednou uchopil dopis, ale nebyl schopen ho znovu číst. Svou ubohou hlavu v dlaních, v úžasu se opřel o stěnu. Nedokázal už na nic myslet, nic dělat: nevěděl, co se s ním děje. Sotva zjistil, že čas ubíhá a po Petruškovi a kožichu nikde ani stopy, odhodlal se jít dolů sám. Otevřel dveře a zaslechl hluk, hovor, spor a všelijaké žvásty... Pár sousedek tam tlachalo, křičelo, mudrovalo a o čemsi se dohadovalo... už věděl, o čem. Pak se ozval Petruškův hlas a čísi kroky. „Panebože, svolají sem celé město!“ zaúpěl pan Goljadkin, zoufale zalomil rukama a vběhl zpět do svého bytu. Dorazil do pokoje, sklesl jako smyslů zbavený na pohovku a zabořil obličej do podušky. Asi minutu tak ležel, pak vyskočil, už nečekal na Petrušku, obul si galoše, nasadil si klobouk, oblékl plášť, popadl svou náprsní tašku a řítil se ze schodů. „Nic nepotřebuju, kamarade, všechno si zařídím sám. Tebe prozatím nepotřebuju, možná že se všechno urovná...“ zamumlal k Petruškovi, kterého potkal na schodech. Vyběhl na dvůr a na ulici: srdce se mu svíralo, prozatím se ještě nerozhodl... Co teď, co dělat, jak si má v tomhle choulostivém případě počínat...

„Panebože, co teď? Bylo tohle všechno nutné?“ vykřikoval nakonec zoufale a kličkoval nazdařbůh po ulici, „muselo se to stát? Nebýt toho, všechno by se urovnalo... naráz, jednou ranou, přesnou energickou tvrdou ranou... Dám za to hlavu, že by se to srovnalo! A dokonce vím, jak. Asi takhle: já bych tento... tak a tak... Odpusťte, vážený, budu mluvit přímo. Takhle se nejedná a samozvanec u nás nevyhraje... Samozvanec je ničemný člověk a nepřináší vlasti užitek. Chápete? Chápete to, vážený pane?! A tak bych mu to... Ale ne, a vůbec... takhle ne, takhle určitě ne... Proč já, hlupák, lžu? Jsem já to sebevrah! Ty sebevrahu... takhle ne... Vidíš, nemravo, takhle se to dnes dělá! Ale kam se poděju? Co si počnu? K čemu jsem dobrý? Jsi budižkničemu, Goljadkine... Co teď? Musím objednat kočár... Prý

objednej kočár a přijed' sem... Když nebude mít kočár, promáčí si nožky... Kdo by si to pomyslel? Tohle je mi slečna! Milostivá, slušně vychovaná slečna... Tolik ji vychvalovali... Vyznamenala se, to se musí nechat... tak, tak! To všechno je důsledek špatné výchovy... Všechno jsem prohlédl a rozlouskl a vidím, že to je důsledek amorální výchovy. Měli ji odmalička řezat, ale to ne, oni ji cpali bonbony a všelijakými cukrлаты. A dědek samé tůtůtů a tititi... ty moje malá, ty moje nejnejnej, vdám tě za hraběte! A dceruška se vybarvila a odkryla karty... Prý já s vámi nehraju! Měli ji od začátku držet doma, ale to ne, dali ji do penzionátu, k francouzské madam, emigrantce Falbalové, prý aby se tam leccemu užitečnému přiučila, a pak to takhle dopadlo. Teď se pokochejte! Prý buďte v kočáru pod okny v tu a tu hodinu a zazpívejte mi po Španělsku nějakou tu dojemnou romanci. Čekám na vás, vím, že mě milujete... Utečeme spolu a budeme žít v prosté chýši. Ale to nejde, milostivá slečno. Když už na to přijde, zákon zakazuje odvážet poctivou nevinnou dívku z rodičovského domu bez souhlasu rodičů! A konečně, k čemu by to všechno bylo dobré? Jednoduše by si vzala, koho se patří, koho jí osud určil, a hotovo. Já jsem státní úředník a můžu kvůli tomu přijít o místo, můžou mě za to pohnat před soud, abyste věděla, jestli to nevíte. Ale tohle je práce té Němkyně, všecek ten zmatek pochází od té čarodějnice. Člověka zostudili, vymysleli na něj babskou pomluvu, báchorku na radu Andreje Filipoviče. Jinak proč by se do toho míchal Petruška? Co on s tím má společného? K čemu to ten dareba potřebuje? Ne, já nemohu, slečno, nemohu... Pro tentokrát mi odpusťte. To vy jste všeho příčina, ne ta Němkyně, vůbec ne ta čarodějnice, ale vy... Čarodějnice je hodná ženská, za nic nemůže, ale vy, slečno, vy jste to všechno spískala – tak je to! Člověk se topí, propadá se a nemá se čeho zachytit... jakápak svatba! A jak to všechno skončí? Jak se všechno urovná? Co bych za to dal, kdybych to věděl!"

Tak uvažoval náš zoufalý hrdina. Když se vzpamatoval, poznal, že stojí v Litějně. Bylo hrozné počasí: tálo, sněžilo a pršelo jako onehdy,

kdy v hrozivé půlnoční hodině začaly všechny jeho strasti. Kdepak dneska někam cestovat, myslel si, když zpozoroval, jaké je počasí, to by byl úplný konec. Žádný *voyage*! Můj ty bože! Kdepak teď seženu kočár? Tamhle na rohu se, mně se zdá, něco černá. Podíváme se, prozkoumáme to... „Můj ty bože!“ lamentoval a zamířil ochablými, nejistými kroky tím směrem. Ne, už vím, co udělám. Pojedu tam, padnu mu k nohám a budu poníženež prosit. Tak a tak to je, Vaše Excellence, zachraňte mě, prokažte mi to dobrodiní. Věc se má následovně, jde o nezákonný čin. Neničte mě, ctím vás jako otce, neopustte mě... Ochraňte mou čest, pověst, jméno... Spaste mě před tím zpustlíkem, zločincem... On je někdo jiný, Vaše Excellence, a já jsem taky jiný. On je sám pro sebe a já taky. Doopravdy, Vaše Excellence, věřte mi. Není možné, abych se mu podobal... Buďte té dobroty, smilujte se, poručte, ať toho nechá.... Nepodporujte ten podvod, tu svévolnou bezbožnou záměnu... to není dobrý příklad pro ostatní. Ctím vás jako vlastního otce a šlechtění starostliví nadřízení taková hnutí podporují... V tom je dokonce něco rytířského. Já vás považuju za šlechtěného šéfa, ctím vás jako otce a svěřuji do vašich rukou svůj osud. Nebudu nic namítat, svěřuju se do vašich rukou a odcházím do pozadí... tak je to!

„Ty jsi drožkář, příteli?“

„Drožkář, prosím...“

„Potřebuju na večer kočár...“

„A ráčíte jet daleko?“

„Na tom nezáleží, kam pojedu, ale potřebuju kočár na celý večer...“

„Ráčíte za město?“

„Ano, příteli, možná i za město. Sám ještě nevím, a proto ti to nemůžu s jistotou říct. Abys věděl, třeba se všechno urovná... To známe, příteli...“

„To se ví, milostpane. Pánbůh dej, aby se to urovnalo.“

„Ano, příteli, díky, příteli. Kolik si řekneš?“

„Ráčíte jet hned teď?“

„Ano, hned teď, vlastně ne, počkáš na jednom místě... Nebude to dlouho trvat, příteli...“

„Když mě ráčíte najmout na celý večer, míň než šest rublů to nevyjde. V tomhle počasí to jinak, prosím, nejde...“

„No dobrá, kamaráde, dobrá. Já se ti odvděčím. A teď mě někam dovezeš, kamaráde...“

„Račte se posadit, prosím, já to jen tady trošinku upravím... Prosím, račte... Kam poroučíte jet?“

„K Izmajlovskému mostu, kamaráde.“

Drožkář se vyškrábal na kozlík a pobídl pár vyhublých herek, které násilím odtrhl od žlabu se senem. Ale zakrátko pan Goljadkin zatahal za šňůru, zastavil kočár a úpěnlivě žádal, aby vozka obrátil a nejel k Izmajlovskému mostu, nýbrž do jiné ulice. Drožkář vyhověl a za deset minut nově získaný kočár pana Goljadkina zastavil před domem, kde bydlela Jeho Excellence. Pan Goljadkin vystoupil, poprosil vozku, aby počkal, a sám vyběhl do prvního patra a zatáhl za šňůru zvonce; dveře se otevřely a náš hrdina se ocitl v předsíni Jeho Excellence; srdce se mu svíralo.

„Ráčí být Jeho Excellence doma?“ zeptal se lokaje, který mu přišel otevřít.

„Co je vám, prosím, libo?“ vyzvídal lokaj a obhlédl příchozího od hlavy až k patě.

„Víš, příteli... Jsem úředník Goljadkin, státní rada Goljadkin. Rád bych Jeho Excelenci něco vysvětlil...“

„Počkejte, prosím. Teď to není možné.“

„Nemohu čekat, příteli. Jde o naléhavou záležitost, jaká nestrpí odklad...“

„Kdo vás posílá? Nesete nějaké spisy?“

„Ne, příteli, rád bych projednal svou osobní záležitost... Ohlas mě, příteli, a já se ti odvděčím...“

„To nejde, prosím. Mám příkázáno nikoho nepřijímat. Jeho Excellence ráčí mít hosty. Přijďte, prosím, zítra ráno v deset...“

„Jen mě ohlas, můj milý. Bohužel nemohu čekat... A ty si to zodpovíš...“

„Jen běž a ohlas tady pána. Máš strach, že si prošoupeš holínky?“ domlouval prvnímú druhý lokaj, který se rozvaloval na truhle a doposud mlčel.

„Copak holínky! Mám nařízeno nikoho nepřijímat, abys věděl! Úředníky přijímá ráno.“

„Jen tady pána ohlas. Však ti jazyk neupadne.“

„To se ví, neupadne, prosím, ale... Mám nařízeno nikoho nepřijímat. Běžte dál.“

Pan Goljadkin vešel do prvního pokoje; na stole stály hodiny a ukazovaly půl deváté. Srdce se mu rozbušilo. Už se chtěl vrátit, ale vtom dlouhán lokaj na prahu sousedního pokoje hlasitě ohlásil jeho jméno. Ten má měchy, a ne plíce, pomyslel si s nevýslovnou úzkostí náš hrdina. Kdyby řekl, tak a tak to je, jistý Goljadkin poslušně a pokorně prosí o rozmluvu, hodlá něco vysvětlit... a tak dále... račte být tak laskav a přijměte ho... Ale teď je všecko pokaženo, všechno je v prachu... Ostatně... nevádí... Na úvahy nebyl čas. Lokaj se vrátil a s pobídkou „račte“ ho uvedl do pracovny.

Když náš hrdina vstoupil, měl dojem, že oslepl, protože pranic neviděl. Jako by mimochodem se mu před očima mihlo několik postav... To jsou hosti, blesklo mu hlavou. Konečně zřetelně rozeznal hvězdu na černém fraku Jeho Excellence, pak sjel pohledem k černému fraku a nakonec rozeznal vše ostatní...

„Tak co?“ ozval se nad ním známý hlas.

„Titulární rada Goljadkin, Vaše Excellence.“

„No a?“

„Rád bych vám něco vysvětlil...“

„Cože? Jakže?“

„Prostě tak a tak to je, rád bych vám vysvětlil, Vaše Excellence...“

„Ale co to... kdo jste?“

„Go-go-go-goljadkin, Vaše Excellence, titulární rada.“

„No a co potřebujete?“

„Tak a tak to je, Vaše Excellence... Ctím vás jako vlastního otce... Já už s tím vším nechci mít nic společného, ale zachraňte mě před nepřitelem... ano, prosím!“

„A oč jde?“

„To je známá věc...“

„Jaká známá věc?“

Pan Goljadkin se odmlčel a brada se mu roztrásla... „Nuže...“

„Domníval jsem se, Vaše Excellence, že je v tom cosi rytířského.... Svého nadřízeného ctím jako otce... tak a tak to je, zachraňte mě... ú-ú-úspěšně vás p-p-prosím... a nadřízení by m-měli taková hnutí p-p-p-podporovat...“

Jeho Excellence se odvrátila. Náš hrdina několik vteřin neviděl nic. V prsou cítil tlak a lapal po dechu. Nevěděl, kde je. Styděl se a zároveň mu bylo smutno. Bůhví, co se dělo potom... Když se vzpamatoval, povšiml si, že Jeho Excellence hovoří se svými hosty a o čemsi ostře, prudce debatuje. Jednoho z hostů poznal. Byl to Andrej Filipovič. Druhého nepoznával, ale uvědomoval si, že je to taky známá osobnost – byl to muž vysoké mohutné postavy, v letech, s hustým obočím, licousy a pronikavým strohým pohledem. Na krku měl řád a v ústech doutník. Neznámý kouřil a s doutníkem v ústech pokyvoval významně hlavou a chvílemi se ohlížel po našem hrdinovi. Tomu začalo být všelijak: stočil pohled jinam a zahlédl dalšího podivného hosta. Ve dveřích, které dosud považoval za zrcadlo, stál jako nedávno on, víte kdo, známý blízký přítel pana Goljadkina. Předtím se zdržoval v sousedním nevelkém pokojíku a cosi spěšně psal; teď zřejmě nastala vhodná chvíle, a tak se objevil se spisy pod paží, přistoupil k Jeho Excelenci a krytý zády Andreje Filipoviče a částečně i neznámého kuřáka doutníku se obratně vmísil do hovoru a očekával, že na sebe strhne pozornost. Podle všeho ho debata silně zaujala, protože zdvořile naslouchal, přikyvoval, vrtěl se, usmíval a co chvíli prosebně vzhlédl k jeho Excelenci,

jako by ji žádal, aby mu dovolila přijít s troškou do mlýna. Prevít! pomyslel si náš pan Goljadin a bezděčně postoupil o krok vpřed. V tom okamžiku se generál otočil a nerozhodně k němu zamířil.

„No dobrá, dobrá. Běžte spánembohem. Přezkoumám tu vaši záležitost a teď nás, prosím, opusťte... Moji sluhové vás doprovodí...“ a vyměnil si pohled s neznámým kníratým chlapíkem. Ten přikývl na znamení souhlasu.

Panu Goljadinovi bylo jasné, že tady nepochopili účel jeho návštěvy a nepřijali ho tak, jak by se patřilo. Ať je to jak chce, uvažoval, potřebuju to Jeho Excelenci vysvětlit. V rozpacích sklopil hlavu a ke svému ohromení rozeznal na hodnotářových holínkách bílou skvrnu. Že by to byla prasklina? Ale vzápětí zjistil, že holínky nepraskly, ale že se tak silně blýskají – byly lakové a pečlivě naleštěné. Tomu se říká přisvit, usoudil, zejména se ten název používá v malířství; jinde tomu říkají... Vzhlédl a poznal, že je načase, aby se vyjádřil, protože jinak to mohlo špatně skončit... Pokročil dopředu.

„Tak a tak to je, Vaše Excellence...“ začal, „ale samozvanec v naší době nevyhrává.“

Generál neodpověděl, ale prudce zatáhl za šňůru zvonku. Náš hrdina postoupil o další krok.

„Je to bezcharakterní a amorální typ, Vaše Excellence,“ vypravil ze sebe; připadal si jako pominutý, trnul strachy, ale přesto odvážně a odhodlaně ukazoval na svého nehodného blížence, který se ometal kolem Jeho Excellence, „tak a tak to je, narážím na jistou osobu.“

Vypuklo všeobecné pozdvižení. Andrej Filipovič a neznámý pokývali hlavami. Jeho Excellence netrpělivě, ze všech sil tahala za šňůru zvonku a dovolávala se svých sluhů. Vtom vystoupil vpřed druhý pan Goljadin.

„Vaše Excellence,“ řekl, „poníženě žádám o dovolení, abych směl mluvit.“ V jeho hlase zazněl rozhodný tón. Všecko dokazovalo, že se cítí být v právu.

„Když dovolíte,“ začal znovu a svou horlivostí předstihl odpověď Jeho Excellence, „smím se vás zeptat,“ a obrátil se k našemu

hrdinovi, „v čí přítomnosti se takhle vyjadřujete? Před kým stojíte a v čí pracovně se nacházíte?“ Rozrušením zčervenal, planul hněvem a rozhořčením a dokonce mu vyhrkly slzy.

„Pan a paní Bassavrjukovi!“ zahřměl lokaj, který se vynořil na prahu pracovny. Vážená šlechtická rodina původem z Maloruska, napadlo našeho pana Goljadkina a vtom ucítil, že čísi ruka ho kamsi přátelsky postrkuje, a pak se přidala druhá ruka. Zrádný blíženec cupital vpředu a ukazoval cestu: náš hrdina tušil, že ho postrkují ke dveřím. Zrovna tak jako u Olsufije Ivanoviče, usoudil v duchu: než se nadál, ocitl se v předsíni. Ohlédl se a uviděl dva lokaje Jeho Excellence a svého blízence.

„Plášť! Plášť mého nejlepšího přítele!“ zašveholil ten ničema, vytrhl sluhovi z rukou plášť a z legrace ho přehodil našemu panu Goljadkinovi přes hlavu. Zatímco se náš hrdina vymotával z pláště, zřetelně slyšel smích obou lokajů. Nedbal na ně, nic nevnímal, vyšel z předsíně a brzy už stál na osvětleném schodišti. Druhý pan Goljadkin – za ním.

„Sbohem, Vaše Excellence!“ křikl za naším hrdinou.

„Mizero!“ zasykl oslovený, zlostí celý bez sebe.

„Ať jsem třeba mizera...“

„Zpustlíku!“

„Ať jsem třeba zpustlík,“ opáčil jeho nehodný nepřítel a podle svého podlého zvyku na něj shlížel ze schodiště, díval se mu přímo do očí a ani nehnul brvou, jako by ho vyzýval, aby pokračoval. Náš hrdina si vztekle odplivl a vyběhl před dům: byl natolik zdeptaný, že si vůbec nepamatoval, kdo a jak ho usadil do kočáru. Když se vzpamatoval, poznal, že ho vezou po Fontánci. Tak tedy k Izmajlovskému mostu? svitlo mu hlavou. Byl by rád pokračoval ve svých úvahách a bylo to cosi nevýslovně hrozného, že se to ani nedalo vysvětlit, ale nešlo to, nebyl schopen... Nevadí, usoudil v duchu a zamířil k Izmajlovskému mostu.

Vypadalo to, že počasí se změní k lepšímu. A opravdu, mraky sněhu postupně prořídly a nakonec přestalo sněžit. Prosvítla temná obloha a tu a tam zajiskřily hvězdy. Ale bylo mokro, blátivo a těžce se dýchalo, obzvlášť panu Goljadkinovi, který beztak sotva popadal dech. Z promočeného, ztěžklého pláště mu do všech údů pronikla jakási nepříjemně teplá vlhkost a zesláblé nohy se mu pod tou tíží podlamovaly. Roztrásla ho zimnice, po celém těle se mu rozlézali kousaví neodbytní mravenci, vysílením mu vyrazil ledový chorobný pot. Při té příležitosti dokonce pozapomněl pevně, energicky opakovat oblíbenou větu, že všechno se možná změní a obrátí k lepšímu. A vůbec, to ještě nic není, dodával náš statečný hrdina, neklesal na mysli, stíral si z obličeje krůpěje chladné vody, stékající ze střechy jeho kulatého a natolik promočeného klobouku, že se na ní už voda neudržela. Po těch slovech se pokusil přičapnout na poměrně silný špalek, který se válel vedle hromady dříví na dvoře u domu, kde bydlel Olsufij Ivanovič. Pochopitelně na španělské serenády a hedvábné žebříky neměl ani pomyšlení, ale přesto bylo zapotřebí uvažovat o nějakém tichém koutku, třebas nepříliš teplém, ale zato skrytém a útulném. Mimochodem řečeno, lákal ho koutek v síni Olsufije Ivanoviče, kde na počátku našeho pravdivého příběhu postával dvě hodiny mezi skříní a starými zástěnami, uprostřed všelijakého domácího harampádí, krámů a haraburdí. Háček byl v tom, že teď náš hrdina čekal ve zdejší dvůře už celé dvě hodiny. Ale zabydlet se v útulném koutku v síni nebylo tak snadné. Za prvé – zmíněné místo je nyní nepochybně střeženo a po skandálu na posledním plese byla přijata určitá opatření. A za druhé, náš pan Goljadkin čekal na nějaké znamení Kláry Olsufjevny, protože takové tajné znamení by mělo existovat. Tak se to přece dělávalo a „my nejsme první

ani poslední“. Mimoděk si připomněl jakýsi román, který četl kdysi dávno, kde hrdinka vyslala ve stejné situaci Alfrédovi smluvené znamení, totiž jednoduše přivázala na okno růžovou stužku. Jenže růžová stužka teď v noci a v petrohradském podnebí, pověstném sychravostí a nespolehlivostí, nemohla být použita a prostě byla nemyslitelná. Ne, hedvábné žebříky nepřipadají v úvahu, přemítal náš hrdina, raději se uklidím stranou, abych byl nenápadný... stoupnu si sem... a zvolil si stanoviště za hranicí dříví přímo proti oknům. Po dvoře chodila spousta cizích lidí, vozků, jezdců, navíc tu hrčela kola, odfrkovali koně apod., ale přesto to bylo příhodné místo, ať už si ho někdo všimne nebo ne; výhoda byla přinejmenším v tom, že jeho nikdo neviděl, protože stál ve stínu, a naopak on viděl úplně všechno. Okna zářila – k Olsufiji Ivanoviči se zřejmě sjeli hosté při jakési slavnostní příležitosti, hudbu slyšet nebylo. To znamená, že tam nepořádají bál, ale pozvali si hosty z nějakého jiného důvodu, usuzoval v duchu náš hrdina, a zatrnulo mu u srdce. A vůbec, mělo to být dnes? blesklo mu hlavou. Není snad chyba v datu? Není to vyloučeno, nic není vyloučeno... Třeba byl dopis napsán včera, ale nedošel včas, protože se do toho zamíchal Petruška, dareba jeden! Nebo byl napsán zítra, vlastně co to... a všechno se mělo provést zítra, totiž čekat s kočárem... Náš hrdina celý ztuhl a sáhl do kapsy pro dopis, aby si všechno ověřil. Jenže k svému velkému překvapení zjistil, že dopis v kapse nemá. „Jak to?“ šeptl polomrtvý, „kde jsem ho jen nechal? Že bych ho ztratil? To by tak ještě scházelo!“ zasténal nakonec. „A co když se dostane do špatných rukou? Třeba už se to stalo! Panebože! Z toho bude taková mela... Ach, ty můj nelítostný osude!“ Roztrásl se jako list při myšlence, že jeho ničemný blíženeček v okamžiku, kdy mu přetahoval plášť přes hlavu, vytáhl z kapsy dopis, o němž se dozvěděl, který vyčlenil u jeho nepřátel. Použije dopis jako důkaz... ano, důkaz! Když se vzpamatoval ze záchvatu hrůzy, která ho doslova ochromila, krev se mu nahrnula do hlavy. Rozpálenou hlavu v dlaních, sklesl se sténáním a skřípěním zubů

na svůj špalek a pokoušel se soustředit... Jenomže myšlenky se mu rozutekly. Před ním se míhaly jakési tváře, hned jasně, hned matně si vybavoval jakési dávno zapomenuté příhody, v hlavě se mu zahnízdily melodie jakýchsi nezapných písní... Zmocnila se ho nepředstavitelná úzkost. Můj ty bože! Můj ty bože! opakoval si, když se trochu sebral, a potlačoval tlumený vzlykot, který se mu dral z prsou. Obdař mě pevnou myslí v mých nekonečných propastných strastech! Není nejmenší pochyby o tom, že jsem dočista ztracený, zničený – to všechno je v řádu věcí a nemůže to být jinak. Za prvé, přišel jsem o místo, jinak to nešlo... Dejme tomu, že se všechno nějak urovná. Pro začátek mi penze vystačí, pořídím si jiný byt, nábytek... A předně – Petrušku nechci. Obejdu se bez toho dareby... vezmu si podnájem. Můžu přijít a odejít, kdy se mi zlíbí, Petruška nebude vrčet, že jdu pozdě... tak je to... Podnájem je výhodný... Předpokládejme, že to je výhodné, ale o čem to mluvím? Ne o tom, o čem bych měl mluvit... Myšlenka na jeho nynější situaci ožila v paměti. Rozhlédl se. Můj ty bože! Můj ty bože! O čem to mluvím? pomyslel si zmateně a chytil se za rozpálenou hlavu...

„Ráčíte už brzy odjet, milostpane?“ pronesl nad ním jakýsi hlas. Pan Goljadkin sebou škubl: před ním stál zkřehlý drožkář, promočený do poslední nitky – z dlouhé chvíle si zamlouval nakouknout do Goljadkinova úkrytu.

„Já nic, příteli... Už brzy pojedem, za chvíličku... Jen počkej...“

Drožkář odešel a něco si bručel pod nos. „Proč bručí?“ rozjímal v slzách náš hrdina. „Najal jsem ho na celý večer, a tak mám právo... ano, správně, na celý večer, a basta. I kdyby celý večer stál, nevadí. Všecko závisí na mně. Když budu chtít, pojedu, a když ne, nepojedu. A že tady teď stojím za hromadou dříví? Nevadí... nemá právo něco namítat. Prostě pán chce stát za hromadou dříví, a tak stojí... nechce nikoho připravit o čest... tak je to. Ano, milostivá slečno, abyste věděla. A v prosté chýši v naší době nikdo nebydlí. Tak je to, milostivá slečno! Bez morálky to v našem průmyslovém století nikdo

nevyhraje, sama jste špatný příklad... Měl bych být přednostou a žít v prosté chýši na mořském břehu. Za prvé, milostivá slečno, na mořském břehu nejsou žádné úřady a za druhé, takhle bych to místo stejně nedostal. Dejme tomu, že bych si podal žádost, rád bych sloužil jako přednosta, ale... zachraňte mě před nepřitelem... Řeknu vám, milostivá slečno, přednostů je spousta a tady nejste u Francouzky Falbalové, kde jste se učila dobrým mravům, a teď sloužíte jako špatný příklad. Mravopověstnost, to znamená sedět doma, mít v úctě vlastního otce a předčasně nemyslet na ženichy. Až bude čas, však oni se najdou – tak je to! Bezpochyby je dobré leccos umět – jak by ne! Občas zahrát na piano, hovořit francouzsky, znát něco z dějepisu, zeměpisu, bible, aritmetiky – tak je to! – a to stačí! A pak vaření: každé slušné děvče by mělo umět vařit. Vaření by mělo patřit k její povinné výuce. A vy? Za prvé vás, moje krasavice, rodiče nepustí, a pošlou za vámi lidi, aby vás chytili. Potom vás budou držet pod dohledem a dají vás do kláštera. A co pak, milostivá slečno? Co si počnu? Poručíte mi snad, jak to bývá v hloupých románech, abych lezl na nejbližší kopec a rozplýval se v slzách, díval se na chladné zdi vašeho vězení a pak podle vzoru některých špatných německých poetů a romanopisců umřel? Tak si to představujete? Především, když dovolíte, vám přátelsky říkám, že to je výmysl, a za druhé, vy i vaši rodiče by zasluhovali pořádný výprask za to, že vám dávali čist francouzské romány, protože ty neučí ničemu dobrému, je v nich jed... ano, zhoubný jed! Nebo si snad myslíte, odpusťte, že se ptám –, že jen tak pro nic za nic beztrestně utečeme do prosté chýše na mořském břehu a budeme vrkat, rozmlouvat o našich citech a prožijeme celý život ve spokojenosti a štěstí? Pak si pořídíme pískle a myslíte si, že váš tatíček a státní rada Olsufij Ivanovič při té příležitosti odvolá svou kletbu a požehná manželskému páru? Omyl, slečno, to se nestává a především, žádné vrkání nebude, neračte si dělat naděje. Dneska je muž doma pánem a hodná, dobře vychovaná žena mu ve všem musí vyhovět. V našem průmyslovém

století si na něžnosti nikdo nepotrpí – časy Jeana-Jacquesa Rousseaua už jsou za námi. Kupříkladu muž přichází hladový z práce a ptá se, nenašlo by se něco k snědku, dušinko, kousek slanečka a kalíšek vodky na zapití? A vy, milostivá slečno, byste měla mít po ruce slanečka i vodku. Muž dlabe, na vás se ani nepodívá a pak řekne: Běž do kuchyně, kotě, a dohlédni na oběd... A políbí ženušku tak jednou týdně a navíc chladně... Tak to u nás chodí, milostivá slečno, když se na to podíváme z druhé stránky... Chlad! A vůbec – co já? Co já s tím vším mám společného? Proč mě pletete do svých kapriců, milostivá slečno? Prý šlechetný člověče, který pro mě strádáš a jsi milý mému srdci a tak dále. Za prvé, moje milá slečno, sama víte, že se pro vás nehodím, neumím skládat poklony, ani sypat ze sebe všelijaké lichotky a hlouposti, nestrpím seladony a přiznávám, nemám zrovna ideální figuru. Chvástavost ani pokrytecký stud mi nejsou vlastní, to vám říkám rovnou, se vší upřímností. Pravda, mám přímou povahu a zdravý rozum, neintrikuju. Nejsem žádný intrikán a jsem na to hrdý – tak je to! Chodím mezi dobrými lidmi bez masky, a abych vám vypověděl všechno...”

Najednou sebou pan Goljadin škubl. Za hranicí dříví se znovu vynořil ryšavý zplihlý plnovous jeho vozky.

„Hned přijdu, kamaráde. Hned to bude. Okamžiček,“ ozval se náš hrdina roztřeseným vysíleným hlasem.

Drožkář se poškrábal na temeni, pohladil si plnovous, pokročil kupředu a nedůvěřivě pohlédl na svého zákazníka.

„Už jdu, kamaráde... Vidiš... Trošku jsem... Poslyš, kamaráde, ještě chvíličku... hned, hned to bude.“

„A co když vůbec nikam nepojedete?“ zeptal se nakonec vozka a odhodlaně k němu přistoupil.

„Ne, kamaráde, pojedu. Jak vidíš, čekám tady...”

„Ano, prosím...”

„Poslyš, kamaráde... z kterépak pocházíš vesnice?”

„Sloužím u pánů...”

„A jsou ti tvoji páni hodní?“

„Ujde to...“

„Dobrá, kamaráde. Počkej tady. Už dlouho žiješ v Petrohradě?“

„Celej rok už jezdím.“

„A jsi spokojený?“

„Ujde to.“

„Dobrá, kamaráde. Děkuj pánubohu. Hodného člověka abys hledal ve dne s lucernou, kamaráde. Takový tě přijme, nakrmí, napojí... Ale někdy vidíš, že i zlatem prosakují slzy... vidíš politováníhodné příklady... Tak je to, kamaráde...“

Drožkář zjhl, jako by mu bylo zákazníka líto.

„S dovolením, já počkám. Bude to, prosím, dlouho trvat?“

„Ne, můj milý. Já už tento... déle nebudu čekat. Co myslíš, kamaráde? Spoléhám na tebe. Už se mi nechce čekat...“

„Takže nikam nepojedete?“

„Ne, kamaráde, nepojedu. Ale tobě se odvděčím. Kolik ti dlužím?“

„Jak jsme se domluvili, milostpane. Čekal jsem moc dlouho. Já vím, že mě neošidíte.“

„Tumáš, kamaráde...“ Pan Goljadin mu vysázel celých šest rublů ve stříbře a pevně odhodlaný, že nebude déle ztrácet čas a po dobrém odejde, tím spíš, že už je všechno rozhodnuto, drožkář odjel, a tudíž nemá na co čekat, opustil dvůr, vyšel za vrata, zahrnul vlevo a pustil se do běhu – z radosti se neohlížel napravo ani nalevo. Možná že se všechno obrátí k lepšímu, myslel si, a já se vyhnu maléru. A opravdu, cítil, jak je mu nezvykle lehko na duši. Kéž by se to všechno obrátilo k lepšímu, mudroval, ale příliš tomu nevěřil. Já tento... uvažoval... Ne, takhle je to lepší, ale když to vezmeme z druhé strany... Nebo je to správné? V nejistotě hledal klíč k rozřešení všech svých pochybností, a tak doběhl až k Semjonovskému mostu. Tady rozumně a definitivně usoudil, že se vrátí. Tak to bude lepší, rozvažoval. Když to vezmu z druhé strany... Budu všechno zpovzdáli sledovat a basta. Pozorovatel je nestranná osoba. Kdyby něco – jsem jen pozorovatel,

nemám s tím nic společného, a ať se stane cokoliv, já za nic nemůžu. To je ono! Tak to bude nejlepší.

Splnil svoje předsevzetí tím spíš, že díky vlastnímu šťastnému nápadu se teď považoval za nezaujatého pozorovatele. Tak to bude lepší, přemítal, za nic nezodpovídám, uvidím, co se bude dít... a basta! Byla to nesporně správná úvaha. Uklidněn se znovu uchýlil do své tiché, pokojné skrýše a pozorně se zahleděl do oken. Tentokrát nečekal dlouho.

Za okny rázem vypukl jakýsi podivný rozruch, zamíhaly se tam jakési postavy, rozhrnuly se závěsy a celý houf hostů se tísnil v oknech Olsufije Ivanoviče a všichni cosi vyhlíželi na dvoře. Chráněný hranicí dříví, náš hrdina jenom zvědavě sledoval ten rozruch a natahoval krk hned vpravo, hned vlevo, nakolik mu to jeho skrýš dovozovala. Vtom sebou škubl, strnul a div si hrůzou nedřepl na bobek. Cítil, prostě se dovtípl, že nevyhlízejí nic a nikoho jiného než právě jeho! Všichni se dívali směrem k němu a ukazovali na hranici dříví. Na útěk bylo pozdě – zahlédli by ho... Celý ztuhlý se přitiskl ke své ochranné hradbě a až teď si povšiml, že jeho vlastní stín ho zrazuje. Nejraději by se protáhl nějakou myší dírou mezi dřívím a nenápadně se skrčil. Ale to nešlo. V předsmrtné úzkosti odhodlaně pohlédl přímo do oken – tak to bylo lepší... Div se nepropadl hanbou: lidé v oknech ho zpozorovali, všichni na něj kývali, vybízeli ho, aby šel dovnitř. Otevřelo se několik větracích okének a pár hlasů cosi sborově volalo... „Divím se, že ty holky odmalička nevyplácejí rákoskou,“ mumlal si pro sebe zmateně náš hrdina. Nečekaně se běhl ze schodů on (víme, kdo), jenom v uniformě, bez klobouku, udýchaně poskakoval, cupital a vrtěl se a věrolomně dával najevo obrovskou radost, že ho vidí.

„Vy, Jakove Petroviči?“ zaštěbetal ten nicotný člověk. „Tady nastýdnete, je tu chladno. Račte dovnitř.“

„Á, Jakov Petroviči! Ne, prosím, já jen...“ zamrmlal zdvořile náš hrdina.

„Ne, prosím, to nejde, Jakove Petroviči. Prosí vás, snažně vás prosí, čekají nás. Prý: ‚Udělejte nám tu radost a přiveďte Jakova Petroviče!‘ Tak je to, prosím.“

„Ne, Jakove Petroviči, víte, líp bych udělal, kdybych... Radši bych šel domů...“ Náš hrdina jako by se smažil na rozžhaveném roštu a současně tuhl hanbou a hrůzou.

„Ne-ne-ne! Ani nápad!“ zašveholil ten ohava. „Ne-nene! Pojdme!“ prohlásil rozhodně a táhl našeho pana Goljadkina ke vchodu. Ten váhal, ale protože na něj všichni hleděli a odporovat a vzpírat se by bylo hloupé, vykročil – ostatně to nelze tvrdit, nevěděl totiž, co se s ním děje. Ale teď už to bylo jedno!

Než se stačil vzpamatovat a přivést do pořádku, ocitl se v sále. Bledý, rozcuchaný a ztrápený přelétl kalným zrakem dav – ó hrůza! Sál a všechny pokoje byly nabitě k prasknutí. Hostí bylo nepočítaně a celá oranžerie dam. Všichni se k němu tlačili, drali, doslova ho nesli na ramenou – bylo jasné, že ho kamsi postrkují. Přece ne ke dveřím, mihlo se mu hlavou... Ne, nepostrkovali ho ke dveřím, nýbrž k pohodlnému křeslu Olsufije Ivanoviče. Z jedné strany stála Klára Olsufjevna, bledá, unylá, smutná, ale skvěle oblečená. Panu Goljadkinovi utkvěly zejména bílé kvítky v jejích černých vlasech – ty působily obzvlášť efektně. Na druhé straně stál Vladimír Semjonovič v černém fraku s novým řádem v knoflíkové dírci. Našeho hrdinu vedli pod pažďí, a jak již bylo výše zmíněno, přímo k Olsufiji Ivanoviči: z jedné strany druhý Goljadkin s nezvykle zdvořilým ušlechtilým výrazem, což našeho hrdinu nesmírně potěšilo, a z druhé strany Andrej Filipovič, který se tvářil navýsost slavnostně. Co to má znamenat? ptal se v duchu náš pan Goljadkin. Když ho přiváděli k Olsufiji Ivanoviči, náhle mu svitlo. Zastavil se, jako by do něj uhodil blesk: hlavou mu kmitla myšlenka na ukradený dopis... V předsmrtné hrůze stanul před křeslem Olsufije Ivanoviče... Co teď? pomyslel si. Samosebou, jen do toho, směle a upřímně, ale s jistou ušlechtilostí: tak a tak to bylo a tak dále... Ale jeho obava

se zřejmě nesplnila. Olsufij Ivanovič ho přijal zcela blahosklonně – pravda, nepodal mu ruku, ale při pohledu na něho kývl stříbrovlasou úctyhodnou hlavou a zatvářil se, jak se panu Goljadkinovi zdálo, nějak teskně a zároveň obřadně. Dokonce snad v kalných očích Olsufije Ivanoviče se zatřpytila slza. Když zvedl hlavu, uviděl, že i na řasách Kláry Olsufjevny, která stála vedle otce, také jako by se zableskla slzička, a něco podobného zpozoroval i v očích Vladimíra Semjonoviče. Klidná, neotřesitelná důstojnost Andreje Filipoviče rovněž vydala za všeobecné dojetí a slzy a mladík, kdysi podobný důstojnému radovi, využil příhodné chvíle a hořce se rozplakal... Možná že se to všechno našemu panu Goljadkinovi jenom zdálo, protože i on zaslzel a jasně cítil, jak po jeho chladných tvářích stékají horké slzy... Smířený s lidmi i osudem, pocítoval tu nejvřelejší náklonnost nejen k Olsufiji Ivanoviči a všem ostatním hostům, ale dokonce i ke svému zlomyslnému blíženci, který v tu chvíli nebyl ani zlomyslný, ani blíženec, ale zcela cizí, nezúčastněný a krajně laskavý člověk. Náš hrdina si začal plačtivým hlasem vylévat srdce, ale tolik se toho v něm nakupilo, že nebyl schopen kloudného slova a jenom si výmluvně položil ruku na srdce... Andrej Filipovič, zřejmě aby ušetřil stříbrovlasého starce silného dojetí, odvedl našeho pana Goljadkina stranou, a jak se zdálo, ponechal ho osudu. Náš hrdina, trochu zmatený, ale skoro smířený s lidmi i osudem, se usmíval, mumlal si něco pod nos a prodíral se hustým davem. Všichni mu ustupovali a dívali se na něj s jakousi zvláštní zvědavostí a nevysvětlitelným záhadným soucitem. Vstoupil do sousedního pokoje a i zde se mu dostalo stejné pozornosti; zaslechl, jak se za ním všichni houfem tlačí, sledují každý jeho krok, potichu o čemsi zajímavém roklují, pokyvují hlavami, diskutují, debatují a špitají si. Tuze rád by věděl, o čem. Ohlédl se a uviděl po svém boku svého jmenovce. Pocítil potřebu chytit ho za ruku, odvést stranou a důtklivě ho požádat, aby mu byl nápomocný při všech jeho budoucích krocích. Druhý pan Goljadkin vážně přikývl a pevně mu stiskl ruku.

Srdce našeho hrdiny se dojetím sevřelo. Zalapal po vzduchu a na prsa jako by mu dopadl kámen – připadalo mu, že všechny oči, obrácené k němu, ho tísní a drtí... Zahlédl radu, který nosil paruku, jak ho probodává přísným zpytavým pohledem, neobměkčeným všeobecným soucitem. Rozhodl se a zamířil přímo k němu, aby mu věnoval úsměv a pohovořil s ním, ale jeho záměr se nezdařil. V jednom okamžiku upadl do jakési letargie, na nic si nevzpomínal, nic necítil... Když se vzpamatoval, zjistil, že se potácí v kruhu hostů. Kdosi ho zavolal jménem a ozvěna se šířila celým davem. Všichni vzrušeně zahlučeli a nahrnuli se ke dveřím prvního sálu: našeho hrdinu dav skoro vynesl na rukách a bezcitný rada v paruce se ocitl po jeho boku. Nakonec vzal našeho hrdinu za ruku a usadil ho vedle sebe naproti křeslu Olsufije Ivanoviče, i když v uctivé vzdálenosti. Všichni přítomní se rozsadili v několika řadách kolem našeho hrdiny a Olsufije Ivanoviče. Všecko ztichlo a znehybnělo, všichni zachovávali obřadné mlčení, vzhlíželi k Olsufiji Ivanoviči a zřejmě očekávali cosi mimořádného. Náš pan Goljadkin si povšiml, že vedle Olsufije Ivanoviče, přímo proti zmíněnému radovi, se usadil jeho jmenovec a Andrej Filipovič. Mlčení se prodlužovalo: nejspíš na kohosi čekali. To je zrovna jako v rodině, když někdo odjíždí na dalekou cestu: teď ještě zbývá vstát a pomodlit se, pomyslel si náš hrdina. Jeho úvahy přerušil nezvyklý rozruch. Došlo k čemusi dlouho očekávanému. „Už jede! Už jede!“ šířilo se davem. Kdopak to jede? mihlo se panu Goljadkinovi hlavou, až sebou škubl jakýmsi zvláštním tušením. „Už je čas!“ prohlásil rada a pozorně se zadíval na Andreje Filipoviče. Ten zase upřel pohled na Olsufije Ivanoviče. Olsufij Ivanovič důležitě, obřadně přikývl. „Vstaňte,“ pobídl rada našeho pan Goljadkina a pomohl mu vstát. Všichni povstali. Rada vzal za ruku našeho hrdinu a Andrej Filipovič jeho jmenovce a oba je uvedli do kruhu čekajících hostů. Náš pan Goljadkin se nechápavě rozhlédl, ale hned ho zarazili a ukázali mu na druhého pana Goljadkina, který mu podal ruku. Nejspíš nás chtějí usmířit, usoudil náš

hrdina, radostně napřáhl ruku a naklonil se k svému blízcenci, který učinil totéž... Vtom zpozoroval, že se jeho věrolomný přítel usmívá, letmo, šibalsky pomrkává na ostatní, tváří se škodolibě a dokonce se při svém jidášském políbení šklebí... Našemu hrdinovi hučelo v hlavě a před očima měl tmou; zdálo se mu, že všemi dveřmi hlučně vpadl dovnitř bezpočet, nekonečná řada navlas stejných Goljadkinů, ale už bylo pozdě... Ozval se mlaskavý zrádčovský polibek a...

Tu došlo k zcela nečekané příhodě... Dveře sálu se prudce otevřely a na prahu se objevil... Už jen pohled na příchozího způsobil, že našemu panu Goljadkinovi zledovatěla krev v žilách a nohy jako by mu vrostly do země; v jeho sevřených prsou odumřel výkřik. Ostatně všechno předem věděl a dávno něco podobného tušil. Neznámý se k němu důležitě, důstojně blížil... Náš pan Goljadkin příchozího dobře znal a často, přechasto ho vídal, dokonce už dnes... Neznámý byl vysoký statný muž s hustými, smolně černými kníry, v černém fraku, s nápadným křížem na krku: k úplnému dokonalému dojmu mu chyběl jen doutník v ústech... Jak už bylo řečeno, našemu panu Goljadkinovi při pohledu na něj v žilách zledovatěla hrůza krev. Ten obávaný člověk k němu přistoupil s vážným slavnostním výrazem... Náš smutný hrdina mu podal ruku. Neznámý ji stiskl a vlekl ho za sebou... Pan Goljadkin se bezradně, zničeně rozhlédl kolem...

„Kristián Ivanovič Rutenšpic, doktor všeobecného lékařství a chirurg, váš dávný známý, Jakove Petroviči!“ zašveholil čísi odporný hlas panu Goljadkinovi rovnou do ucha. Náš hrdina se ohlédl a uviděl svého jmenovce, obdařeného těmi nejhoršími vlastnostmi. Z jeho obličeje vyzařovala zlomyslná škodolibá radost. Nadšeně si mnul ruce, kroutil hlavou, cupital, ometal se kolem každého, kolem všech: snad by se samou radostí pustil do tance. Nakonec vytrhl jednomu sluhovi svícen a vykročil, aby posvítil našemu panu Goljadkinovi a doktorovi na cestu. Náš hrdina zřetelně slyšel, jak se všichni za nimi hrnou, tlačí, div se navzájem neumačkají, a všichni sborem opakují za jeho zády: „To nic, nebojte se, Jakove Petroviči,

to je váš starý přítel a známý doktor Rutenšpic..." Konečně vyšli na hlavní, jasně osvětlené schodiště, kde už bylo také plno lidí; zaskřípěly domovní dveře a náš pan Goljadkin a doktor se ocitli venku. Před vchodem stál kočár se čtyřspřežím; koně netrpělivě odfrkávali. Proradný jmenovec několika skoky seběhl ze schodů a otevřel dvířka. Doktor výmluvným gestem vybídl našeho pana Goljadkina, aby vsedl do kočáru. Ostatně, nebylo to zapotřebí: našlo se dost těch, kdo mu pomáhali. Náš hrdina ztuhlý hrůzou se ohlédl: celé jasně osvětlené schodiště bylo zaplněné a odevšad na něho civěly zvědavé oči... Sám Olsufij Ivanovič předsedal ve svém pohodlném křesle na horním odpočívadle a napjatě, účastně sledoval celý výstup. Všichni čekali. Davem se šířilo netrpělivé reptání. Náš pan Goljadkin se ohlédl.

„Doufám, že na tom všem není nic... odsouzeníhodného... nic, co by mohlo vzbudit pozornost a... nevoli, co se týče mých oficiálních vztahů..." vypravil ze sebe zmateně. Kolem vypukl hluk a hovor: všichni zavrtěli hlavami. Panu Goljadkinovi vhrkly do očí slzy.

„V tom případě jsem ochoten... plně se svěřuji... vkládám svůj osud do rukou Kristiána Ivanoviče..."

Jen to dořekl, ohlušil ho radostný křik všech přítomných a šířil se čekajícím davem jako zlověstná ozvěna. Kristián Ivanovič a Andrej Filipovič ho svorně vzali v podpaždí a usadili do kočáru: druhý pan Goljadkin podle svého obvyklého zrádného zvyku mu pomáhal zezadu. Náš nešťastný hrdina naposledy všechny a všechno přelétl pohledem a roztřesený jako kotě, které polili studenou vodou, můžeme-li si dovolit takové přirovnání, vlezl do kočáru a za ním doktor. Dvířka kočáru zaklapla, zasvištěl bič, kočár se rozjel... a všichni se pustili za panem Goljadkinem. Namísto ponaučení ho provázely pronikavé zběsilé výkřiky jeho nepřátel. Chvíli se ještě míhaly jakési obličeje za okénky kočáru, který unášel našeho hrdinu, ale postupně odpadávaly a nakonec zmizely. Nejdéle to vydržel zlolajný jmenovec. Běžel, ruce v kapsách kalhot zelené uniformy,

tvářil se spokojeně a vynořoval se hned na jedné, hned na druhé straně kočáru. Chvílemi se zachytil okenního rámu a visel, strkal hlavu do okénka kočáru a posílal našemu hrdinovi hubičky na rozloučenou. Ale i on se posléze unavil, objevoval se stále řidčeji a nakonec zmizel. Našemu panu Goljadkinovi se svíralo srdce, krev mu bušila ve spáncích, dech se mu úžil; rád by si rozepjal plášť, obnažil hrud', zasypal ji sněhem a polil studenou vodou. Nakonec upadl do letargie... Když přišel k sobě, poznal, že ho koně unášejí jakousi neznámou cestou. Kolem bylo pusto a liduprázdno, napravo i nalevo se černaly lesy. Náhle strnul: ve tmě blýskaly čísi ohnivé oči a upíraly na něj zlověstný, ďábelsky vítězoslavný pohled. Tohle přece není doktor! Ale kdo je to tedy? Nebo je to on? Ano, je to on, jenomže ne dřívější Kristián Ivanovič, ale jiný, hrozivý...

„Doktore, já... já jen...“ hlesl nesměle náš roztřesený hrdina a snažil se poslušností a pokorou svého průvodce obměkčit.

„Vy dostanete erární kvartýr s otopem, Licht a obsluhou. Ani si to nezasloužíte,“ zazněla přísná, výhrůžná odpověď jako rozsudek.

Náš hrdina vykřikl a chytil se za hlavu. Běda! Tohle už dávno tušil!

Fjodor Michajlovič Dostojevskij
Dvojník
Petrohradská poema

Edice Klasická světová próza

Překlad Alena Morávková

Ilustrace na obálce Marusya Chaika/Shutterstock.com

Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání

Verze 1.0 z 29. 1. 2019

ISBN 978-80-7602-458-8 (epub)

ISBN 978-80-7602-459-5 (pdf)

ISBN 978-80-7602-460-1 (prc)